

Λαο. βιβλ.

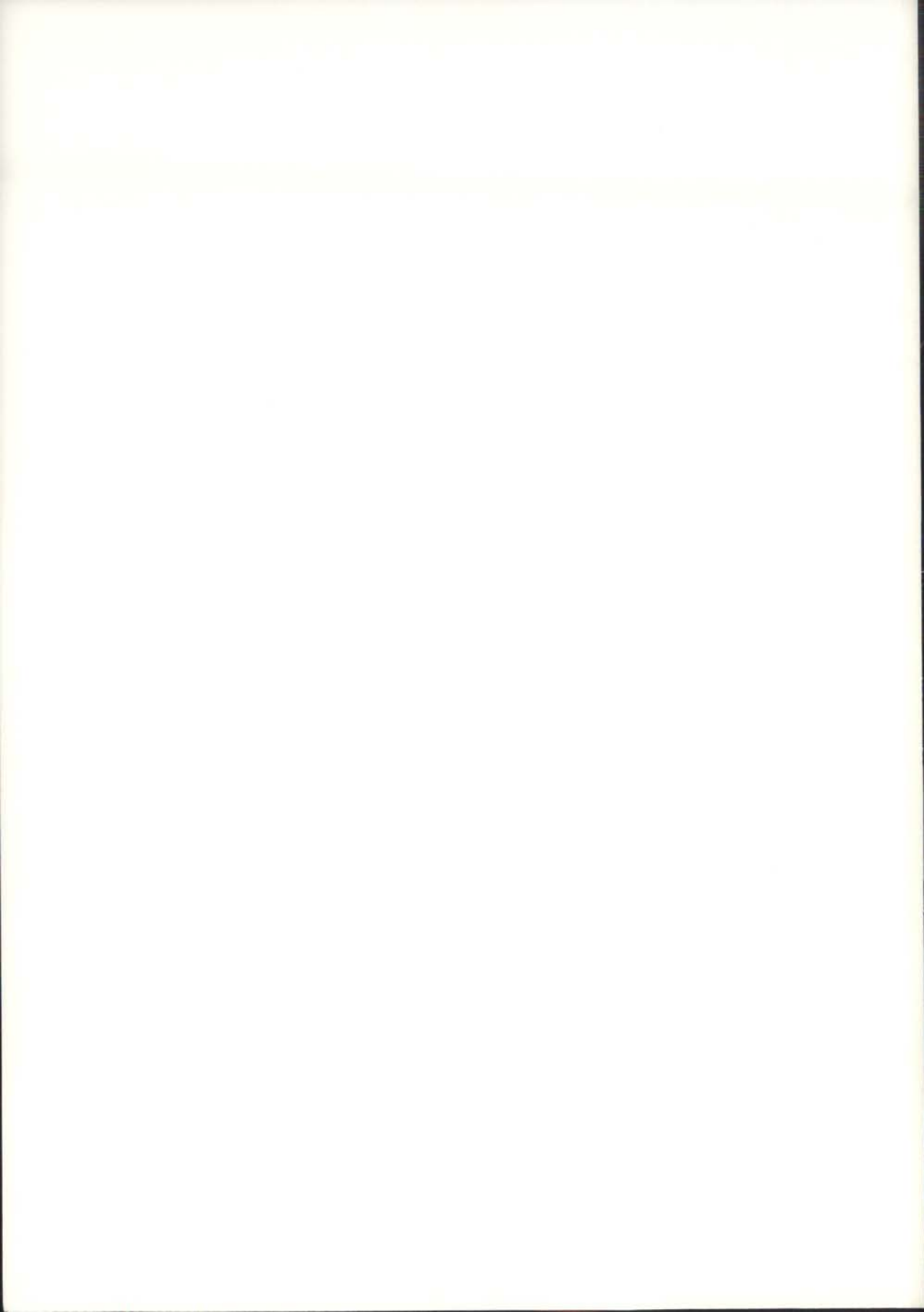
ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Χ. ΠΕΤΡΑΚΟΥ

Ο ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

**Η ΠΡΩΤΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑ
ΣΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΩΜΕΝΗ ΕΛΛΑΔΑ**

1848-1854

ΑΘΗΝΑΙ 2007

Ο ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ
Η ΠΡΩΤΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑ
ΣΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΩΜΕΝΗ ΕΛΛΑΔΑ
1848-1854

Δημοσιεύτηκε στο περιοδικό *Ὁ Μέντωρ* 84, 2007.
Ἡ αὐτοτελής τούτη ἔκδοση (ΒΑΕ ἀρ. 250) περιέ-
χει καὶ νέα σελιδαριθμηση ἀπὸ [1] ἕως [110].

© Ἡ ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία
Πανεπιστημίου 22, 106 72
Fax 210 3644996, τηλ. 210 3625531
archetai@otenet.gr • www.archetai.gr

ISSN 1105-7181
ISBN 978-960-8145-64-1

Ἐπιμέλεια ἔκδοσης

Ἐλευθερία Κονδυλάκη Κόντου

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΑΡ. 250

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Χ. ΠΕΤΡΑΚΟΥ

**Ο ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ
Η ΠΡΩΤΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑ
ΣΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΩΜΕΝΗ ΕΛΛΑΔΑ
1848-1854**

ΑΘΗΝΑΙ 2007

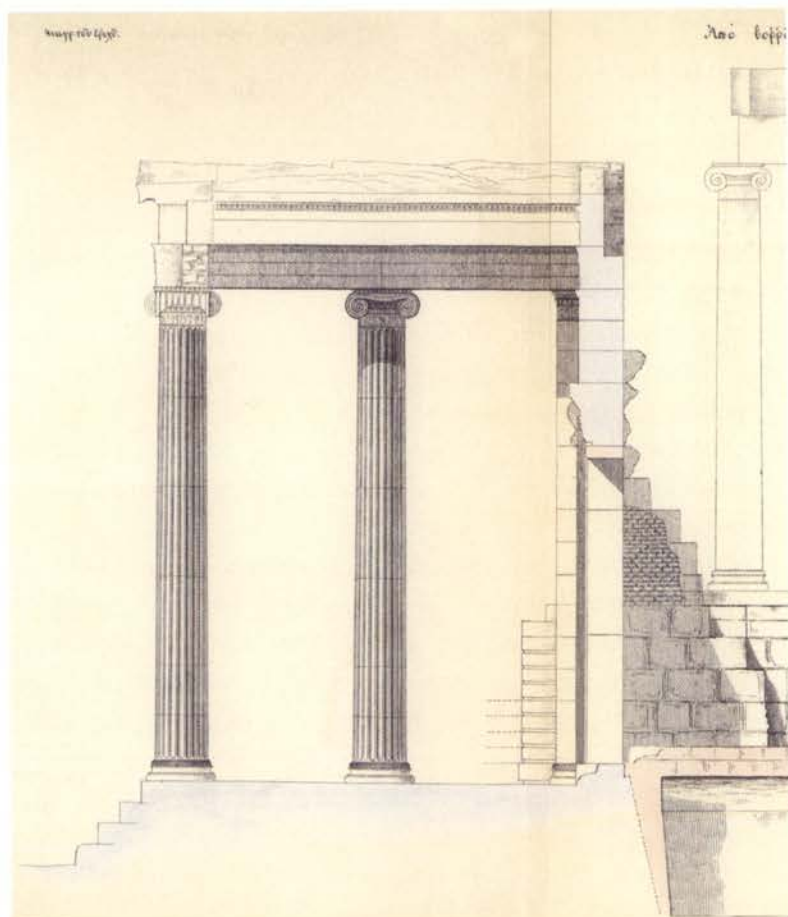

Ἐνάμεσα σὰ ἐπιτεύγματα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας κατὰ τὸν 19ο αἰῶνα εἶναι καὶ ἡ σύσταση τῆς πρώτης Ἀκαδημίας στὴν ἐλευθερωμένη Ἑλλάδα. Ὁ βίος τῆς ἦταν σύντομος καὶ δὲν ἄφησε ἀναμνήσεις, ἀποτελοῦσε ὅμως ἡ προσπάθεια γιὰ τὴ δημιουργία τῆς γενναῖο βῆμα τῶν τότε προκατόχων μας στὴν Ἐταιρεία, ἐταίρων καὶ Συμβουλίου, προσπάθεια οὐσπεύρωσης τῶν ἐπιστημονικῶν δυνάμεων τῆς Ἀθήνας στὴν ὁποία βρισκόταν ὅ,τι καλύτερο διέθετε τότε ὁ τόπος μας.

Ἡ Ἀκαδημία αὐτὴ ὀνομαζόταν Ἀρχαιολογικὸς Σύλλογος καὶ δροῦσε παράλληλα μὲ τὴν Ἐταιρεία τῆς ὁποίας ἀποτελοῦσε μέρος. Ξεκίνησε μὲ ἐνθουσιασμὸ καὶ πίστη στὴν ἰδέα τῆς ἐπιστήμης καὶ ἔσβησε σιωπηλὰ χωρὶς νὰ ἀφήσει ἀνάμνηση. Γιὰ τοὺς λίγους σπουδασμένους στὴν Εὐρώπη, δηλαδὴ στὴ Γερμανία, Ἑλλήνες τῶν μέσων τοῦ 19ου αἰ., ἡ ἰδέα τῆς Ἀκαδημίας ἦταν ἐλκυστικὴ. Νέα προσπάθεια ἔγινε τὸ 1867 μὲ τὴν ἀπόπειρα ἴδρυσης «Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συνεδρίου», Ἀκαδημίας δηλαδὴ, ποὺ θὰ εἶχε ὡς σκοπὸ τὴν καλλιέργεια τῆς γλώσσας (*Οἱ περὶ Ἀκαδημίας ἰδέες κατὰ τὸν 19ο αἰῶνα, ΠΑΑ 2002, 311-323). Καὶ αὐτὴ ἀπέτυχε. Μερικὰ χρόνια νωρίτερα, τὸ 1859, εἶχε ἀρχίσει ἡ οἰκοδόμησις τοῦ μεγάρου τῆς Ἀκαδημίας καὶ ἡ θεὰ τοῦ μεγαλόπρεπου οἰκοδομήματος, ποὺ σχηματιζόταν σιγὰ σιγὰ,

συντηροῦσε τὴν προσδοκία τῆς ἴδρυσης μιᾶς Ἀκαδημίας, ὅπως οἱ Ἀκαδημίες τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν.

Ἡ διήγηση τοῦ σύντομου βίου τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συλλόγου ζωντανεῖει μία λησμονημένη πτυχὴ τοῦ ἔργου τῆς Ἐταιρείας τῶν 170 χρόνων τῆς, ποὺ ἐορτάσαμε φέτος.

Πρακτικὰ τῆς ἐπὶ τοῦ Ἐρεχθείου Ἐπιτροπῆς (Ἀθήνησι 1853), πίναξ 2 (ἀπό-
σπασμα). Σχέδιο Παναγιώτη Κάλκου. Πλάγια ὄψη καὶ τομὴ τῆς βόρειας
πρόστασης τοῦ Ἐρεχθείου.

Ο ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ Η ΠΡΩΤΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΩΜΕΝΗ ΕΛΛΑΔΑ

Εισαγωγή. Στο κείμενο που ακολουθεῖ πραγματεύομαι με συντομία τὴν ἱστορία τοῦ *Ἀρχαιολογικοῦ Συλλόγου*, μέρος τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, που δημιουργήθηκε με ἔμπνευση καὶ πρωτοβουλία τοῦ Ἀλεξάνδρου Ρίζου Ραγκαβῆ. Ὁ ὄνειροπόλος ἀλλὰ καὶ δραστήριος καὶ πολυσχιδῆς ἐκεῖνος Ἕλληνας τοῦ 19ου αἰῶνος, πρῶτος Γραμματεὺς τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, μορφωμένος στερεὰ στοὺς κόλπους τῆς ἀρχοντικῆς του οἰκογενείας στὸ Φανάρι καὶ κατόπιν σπουδασμένος στὸ Μόναχο, στὴ στρατιωτικὴ Σχολή, ἀλλὰ καὶ σ' ἓνα περιβάλλον ὑψηλοῦ ἐπιστημονικοῦ ἐπιπέδου, ἐπιθυμοῦσε νὰ δημιουργήσει στὴν Ἑλλάδα τοῦ 1848 τοὺς θεσμοὺς ἐκείνους τῶν Γραμμάτων καὶ τῆς Ἐπιστήμης ποὺ ἄκμαζαν τότε στὴν Εὐρώπη, τὶς Ἀκαδημίες. Τὸ ἐλληνικὸ κράτος περιορισμένο μέσα σὲ μίζερα σύνορα, με πληθυσμὸ μικρὸ, γεννημένο ἀπὸ ἓναν μακρότατο ἀπελευθερωτικὸ πόλεμο, ἐμφύλιους πολέμους, καὶ τὴν ἄτυχη περίοδο τοῦ Καποδίστρια διέθετε, τότε, στὴν Ἀθήνα λίγα πρόσωπα με καλλιέργεια ἀνθρωπιστικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ, φιλολόγους, νομικούς, γιατροὺς, θεολόγους, ποὺ ἦσαν καὶ μέλη τῆς πρὶν ἀπὸ μόλις ἑνδεκα χρόνια ἰδρυμένης ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας. Μὲ αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους ὁ Ραγκαβῆς ἀποπειράθηκε νὰ δημιουργήσει Ἀρχαιολογικὴ Ἀκαδημία με ἀπώτερο σκοπὸ νὰ ἐνώσει ὅλους τοὺς ἐπιστημονικοὺς συλλόγους καὶ ἑταιρεῖες τῆς Ἀθήνας καὶ νὰ φτιάξει Ἀκαδημία τῶν Ἐπιστημῶν. Ἐπειδὴ εἶχε συναίσθηση τοῦ παράτολμου τῆς προσπάθειας αὐτῆς ὀνόμασε τὸ δημιούργημά του *Ἀρχαιολογικὸ Σύλλογο* γιατί θεώρησε, ὅτι ἡ ὀνομασία Ἀκαδημία θὰ ἦταν ὑπερβολικὴ. Οἱ προσπάθειές του γιὰ τὴ συνένωση τῶν ἄλλων ἑταιρειῶν τῆς Ἀθήνας, ἱατρικῆς, φαρμακευτικῆς, φυσικῆς κ.ἄ., δὲν εὐοδώθηκαν.

Ἡ ἀπόπειρα τοῦ Ραγκαβῆ δὲν ἦταν ἡ πρώτη στὴ νεώτερη Ἑλλάδα ἀλλὰ ἦταν ἡ πρώτη στὴν ἐλεύθερη Ἑλλάδα, ποὺ ἀπέκτησε ὑπόσταση, ἔστω γιὰ λίγα χρόνια. Στὸν τόπο μας ἀπὸ

νωρίς υπήρξαν προσπάθειες δημιουργίας Ἀκαδημιῶν· οἱ περισσότερες ἦσαν βραχύβιες, ὅπως λ.χ. οἱ Ἀκαδημίες ποῦ δημιουργήθηκαν στὴν Κρήτη, τῶν Νινί στὸ Ρέθυμνο τὸ 1561, τῶν Stravaganti στὸ Ἡράκλειο ἀργότερα, καὶ τρίτη τῶν Sterili στὰ Χανιά¹.

Ἀνάλογες Ἀκαδημίες εἶχαν ἰδρυθεῖ² στὴν Κέρκυρα. Τὸ 1636 ἰδρύθηκε ἡ Ἀκαδημία τῶν *Ἐξησφαλισμένων* (degli Assicurati, 1656-1716) καὶ λίγο ἀργότερα τῶν *Γονίμων* (Dei Fertili). Τὸ 1732 γεννιέται τρίτη Ἀκαδημία, ἡ τῶν *Περιπλανωμένων* (Quos Phoebus vocat errantes), τὸ 1807 ἰδρύεται πάλι στὴν Κέρκυρα, ἀπὸ τὴ Γαλλικὴ κατοχὴ, ἡ *Ἴονικὴ Ἀκαδημία* ποῦ διατηρήθηκε ἕως τὸ 1814³. Τὸ 1824 ἐπανιδρύθηκε ἀπὸ τὸν Λόρδο Γκύλφορντ ὡς Πανεπιστήμιο⁴.

Κατὰ τὴν περίοδο τῆς τουρκοκρατίας ἰδρύθηκαν, ἐκτὸς τῆς Κρήτης καὶ τῆς Κερκύρας, ἀνώτερες σχολές, τὶς ὁποῖες οἱ λόγιοι ὀνόμαζαν *Ἀκαδημίες* γιὰ νὰ τονίσουν τὸ ὑψηλὸ ἐπίπεδο τῆς μάθησης ποῦ παρείχαν. Σκοπὸς τῶν σχολῶν αὐτῶν ἦταν ἡ καλλιέργεια καὶ ἡ διάδοση τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, παράλληλα πρὸς τὰ ἱερὰ γράμματα. Σ' αὐτὲς ἀνήκουν ἡ Πατριαρχικὴ Σχολὴ Κωνσταντινουπόλεως, ἡ Ἀθωνιὰς Σχολὴ καὶ ἡ Πατιμιάς Σχολή.

Στὴν Ἀθήνα, τὸ 1812, μὲ προτροπὴ τοῦ Βύρωνος, ἰδρύθηκε βραχύβια *Ἀκαδημία Φιλαθηναϊκὴ*^{4α}. Τὴν διαδέχτηκε ἡ Φιλόμουσος Ἐταιρεία⁵, ἡ ὁποία εἶχε ὡς μέλη διάφορους λόγιους, Ἑλληνας καὶ πολλοὺς Βρετανούς, γνωστοὺς ἀρχαιοφίλους τῆς ἐποχῆς, ποῦ ἀσχολοῦνταν καὶ μὲ τὸ ἐμπόριο τῶν ἀρχαιοτήτων. Οἱ σκοποὶ τῆς σχολῆς ἦσαν ἐκπαιδευτικοί. Τὸ 1826 ἰδρύθηκε ἡ *Ἀκαδημία Σμύρνης*, στὴν ὁποία μετεῖχε ὁ Λουδοβίκος Fauvel, ὑποπρόξενος τῆς Γαλλίας στὴν Ἀθήνα. Μετὰ τὴν ἔκρηξη τῆς Ἐπανάστασης τοῦ '21 εἶχε καταφύγει στὴ Σμύρνη γιὰ λόγους ἀσφαλείας. Καὶ αὐτὴ ἡ Ἀκαδημία, στὴν ὁποία γίνονταν ἐπιστημονικὲς ἀνακοινώσεις, ἱστορικὲς καὶ ἀρχαιολογικὲς, ἦταν βραχύβια.

Ἀνάμεσα στοὺς εὐγενεῖς μύθους τοῦ καιροῦ μας ἦταν κι ἐκεῖνος κατὰ τὸν ὁποῖο διακαῆς ἦταν ὁ πόθος τῶν Ἑλλήνων τοῦ 19ου αἰ. νὰ ἰδρῦσουν Ἀκαδημία μέσα στὴν ὁποία θὰ κατοικοῦσαν οἱ Μοῦσες, ὅπως ἀκριβῶς λέγει ὁ Φίλιππος Ἰωάννου στὸ ἐπίγραμμα του ποῦ εἶναι χαραγμένο στὴ μεγάλη αἴθουσα

της 'Ακαδημίας 'Αθηνών⁶. Σὲ τοῦτο ἤθελαν νὰ μιμηθοῦν τὶς ξένες 'Ακαδημίες, τῆς Γαλλίας, τῆς Γερμανίας, τῆς 'Ιταλίας, χωρὶς νὰ ὑπάρχουν οἱ ἀναγκαῖες προϋποθέσεις γιὰ τὴ λειτουργία της, δηλαδή οἱ λογοτέχνες, οἱ ποιητές, οἱ λόγιοι καὶ ἐπιστήμονες, σὲ εὐλογο ἀριθμὸ, ποὺ θὰ ἔδιναν ὑπόσταση στὴν 'Ακαδημία.

Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς 'Επανάστασεως, τὸ 1824, σχεδιάστηκε ἴδρυση 'Ακαδημίας στὴν ἐλεύθερη 'Ελλάδα⁷. Ἡ 'Ακαδημία αὐτὴ δὲν θὰ ἦταν ἐκπαιδευτήριον ὅπως ἡ 'Αθωνιάς, ἡ Πατμιάς καὶ ἡ 'Ιονίου, ἀλλὰ ἴδρυμα ὅπως περίπου μία σημερινὴ 'Ακαδημία καὶ σκοπὸς της θὰ ἦταν ἡ καλλιέργεια τῶν γραμμάτων καὶ ἡ πρόοδος τῶν ἐπιστημῶν. Τριάντα ἕνα εἶναι τὰ πρόσωπα ποὺ ὑπογράφουν τὴν ἀναλυτικὴ πρόταση ἴδρυσῆς της πρὸς τὸ Βουλευτικὸ Σῶμα, ἡ ὁποία ἂν καὶ συζητήθηκε δὲν πραγματοποιήθηκε, διότι τὰ προβλήματα τοῦ τόπου κατὰ τὰ χρόνια ἐκεῖνα ἐπισκίαζαν κάθε τι τὸ ὁποῖο δὲν βοηθοῦσε στὴ διάσωση τῶν 'Ελλήνων ἀπὸ τὸν ἐχθρό. Τὸ σχέδιον τῆς ἴδρυσης τῆς 'Ακαδημίας ἀνακοινώθηκε ἀπὸ τὸν Πέτρο 'Ομηρίδην Σκυλίτση καὶ στοὺς 'Ελληνες τῶν 'Ιονίων Νήσων.

Friedrich Thiersch.

Σώζεται ή απάντηση έννέα Κερκυραίων με την όποία έπαινεΐται τó έγχείρημα και ανακοινώνονται κάποιες σκέψεις τους για την όργάνωση της 'Ακαδημίας⁸.

Μεταξú τών εισηγητών της πρότασης ίδρυσης της 'Ακαδημίας ήσαν ó 'Ιωάννης Κωλέττης, ó 'Ανθίμος Γαζής, ó Γρηγόριος Κωνσταντᾶς, ó Νεόφυτος Βάμβας και ἄλλοι λόγιοι και άγωνιστές. 'Ανάμεσά τους ó Γεώργιος Αινιάν, ó Γεώργιος Γεννάδιος, ó 'Αναστάσιος Πολυζωΐδης και ó Δρόσος Μανσόλας θα γίνουν, δεκατρία χρόνια άργότερα, τó 1837, ιδρυτικά μέλη της έν 'Αθήναις 'Αρχαιολογικής 'Εταιρείας.

Ρομαντικές άναπολήσεις κάνει ó Φρειδερίκος Τίρς (Thiersch) ώς πρòς την μελλοντική 'Ακαδημία, ξεχωριστή από τó Πανεπιστήμιο, πού θα ιδρυόταν στην 'Αθήνα στη θέση της άρχαίας 'Ακαδημίας⁹. 'Ηδη όμως έπιτροπή, διορισμένη από την 'Αντιβασιλεία τó 1833, πρότεινε σχέδιο όργανώσεως της έκπαΐδευσης και μαζί πρότεινε τη σύσταση *Πανελληνίου 'Ακαδημίας*¹⁰ της όποίας καθορίζεται ó σκοπός και ή θέση όπου θα έγκατασταθεΐ. Εΐναι ó χώρος όπου βρισκόταν στην άρχαιότητα ή 'Ακαδημία τού Πλάτωνος. 'Η 'Αντιβασιλεία άνταποκρίθηκε θετικά στην εισήγηση της 'Επιτροπής, την όποία είχε συντάξει ó 'Αναστ. Πολυζωΐδης. 'Ετσι στón νόμο της 10/22 Μαΐου 1834 «Περὶ τών έπιστημονικών και τεχνολογικών Συλλογών, περὶ άνακαλύψεως και διατηρήσεως τών άρχαιοτήτων και της χρήσεως αυτών», προβλέπεται ή ίδρυση *'Ακαδημίας τών*

Ἀναστάσιος Πολυζώιδης.

Georg Ludwig von Maurer.

Ἐπιστημῶν καὶ ἄλλης τῆς τῶν Ὁραίων Τεχνῶν (ἄρθρ. 1, 5, 18, 20α, 34). Μάλιστα ὁ συντάκτης τοῦ νόμου Georg Maurer ἤθελε νὰ ἐγκαινιστεῖ ἡ Ἀκαδημία στὶς 2 Νοεμβρίου 1834, ἡμέρα τῶν γενεθλίων του, καὶ μὲ τὴν εὐχή τῆς ἰδρύσεώς τους τελειώνει τὸ ἔργο του *Das griechische Volk*¹¹. Τὴν ἴδρυση τῆς Ἀκαδημίας οἱ Ἕλληνες ἀρμόδιοι κρατικοὶ λειτουργοὶ θεωροῦσαν ὡς κάτι τὸ βέβαιο. Ὁ Ὑπουργὸς Παιδείας Ἰάκωβος Ρίζος Νερουλὸς σὲ εἰσήγησή του πρὸς τὸν Ὁθωνα¹² γιὰ τὴν ἀναδιοργάνωση τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας, προτείνει τὴν ἔκδοση ἐπιστημονικοῦ ἀρχαιολογικοῦ περιοδικοῦ, τῆς *Εφημερίδος Ἀρχαιολογικῆς* ἢ ὁποῖα “reproduira aussi les interprétations qui en seraient faites par les savants étrangers et lequel enfin n’atteindra son plus haut point de perfection que lorsque l’archéologie fera partie de la famille de littérature dans l’Université, et que l’académie national admettant dans son sein aussi des savants antiquaires, aura pris le journal sous ses auspices”.

Τροποποίηση τοῦ Ὁργανισμοῦ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας. Ἐνδεκα μόλις χρόνια μετὰ τὴν ἴδρυση τῆς Ἐταιρείας ἔγιναν μεγάλες μεταβολές στὴ μορφή της. Οἱ ἀθρόες παρατήσεις τῶν μελῶν τῆς Ἐταιρείας καὶ ἡ δυσπραγία στὴν ἐκτέλεση ἀξιόλογων ἐργασιῶν ὥθησαν τὸ πλέον δραστήριο μέλος

του Συμβουλίου της, τὸν Ἀλέξανδρο Ρίζο Ραγκαβῆ, σὴν τροποποίηση τοῦ ἀπλοῦ Ὁργανισμοῦ τοῦ 1837. Στὰ *Ἀπομνημονεύματά*¹³ του ἐξηγεῖ τοὺς λόγους τῶν ἐνεργειῶν του:

«Μετὰ δὲ τοῦ Κωλέττου τὸν θάνατον ἐξελέγη Πρόεδρος τῆς Ἑταιρίας ὁ Μανσόλας¹⁴. Ἐγὼ δέ, μὴ ὡς πρὸς τὴν παρακμὴν αὐτῆς ἀπατώμενος, ἐσκέφθην περὶ μεταρρύθμισέως τούτης τοῦ ὄργανισμοῦ αὐτῆς, ὥστε νὰ δύναται νὰ ὑφίσταται καὶ ὅτε ἐστερεῖτο πόρων, μέχρις οὔ αἰσιώτεροι περιστάσεις θὰ παρουσιάζοντο. Κατὰ σχέδιον λοιπὸν ὃ ὑπέβαλον εἰς τὴν ψήφισιν τῆς Ἑταιρίας, καὶ ὃ ἐνεκρίθη ὑπ' αὐτῆς καὶ ἐκυρώθη καὶ διὰ διατάγματος, θὰ διηρεῖτο ἕκτοτε ἡ Ἑταιρία εἰς *Σύλλογον βουλευομένων* μελῶν, ἀριθμοῦ ὀρισμένου, μετὰ *ξένων ἀντεπιστελλόντων* μελῶν, ἐπίσης ὀρισμένου ἀριθμοῦ, καὶ ἐκ μελῶν *συντελῶν*, ἀριθμοῦ ἀορίστου, μόνην ὑποχρέωσιν ἐχόντων νὰ καταβάλλωσι συνεισφοράν τινα ἐτησίως. Τῶν βουλευομένων μελῶν μικρὸς τις ἀριθμὸς ὀρίσθη νὰ ἐκλεγῆ ὑπὸ πάσης τῆς Ἑταιρίας, τὰ δὲ λοιπὰ, ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος, βαθμηδόν, ὑπὸ τῶν προεκλεχθέντων, ὡς προσὸν ἔχοντα τὴν ἔκδοσιν σπουδαίου τινὸς ἀρχαιολογικοῦ ἢ ἱστορικοῦ συγγράμματος αὐτῶν.

Οὕτω, καὶ πόρων ἐλλειπόντων, ἐδύναντο τὰ βουλευόμενα μέλη, ἔνεκα τῆς ἐπιστημονικῆς αὐτῶν εἰδικότητος, νὰ γίνωνται χρήσιμα διὰ τῶν ἀρχαιολογικῶν μελετῶν των».

Ὁ Ὁργανισμὸς¹⁵ ἀποτελεῖται ἀπὸ 61 ἄρθρα καὶ ἐγκρίθηκε ἀπὸ τὸν Ὁθωνα μὲ τὸ ἀπὸ 13 Ἰουνίου 1848 διάταγμα μὲ τὸ ὁποῖο ἀπονεμήθηκε σὴν ἑταιρεία ἡ *βασιλικὴ προστασία*: «1) Ἐγκρίνομεν τὸν ὑποβληθέντα ἡμῖν καὶ ἐνταῦθα ἐπιστρεφόμενον κανονισμὸν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας συνιστάμενον ἐξ ἄρθρων ἐξήκοντα καὶ ἑνός, χορηγοῦντες αὐτῇ τὴν Ἡμετέραν ἄμεσον προστασίαν. 2) Ἐκφράζομεν εἰς τὴν Ἑταιρείαν ταύτην τὴν εὐαρέσκειαν ἡμῶν διὰ τὰς μέχρι τοῦδε τελεσιουργοὺς αὐτῆς προσπάθειας ὑπὲρ τῶν ἐθνικῶν μνημείων».

Μὲ τὸν νέον Ὁργανισμὸ ἡ Ἑταιρεία ὀνομάστηκε *Ἑλληνικὴ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία* καὶ τὰ μέλη της χωρίσθησαν σὲ δύο κατηγορίες: σὲ *μέλη συντελῆ* ἀπεριορίστου ἀριθμοῦ Ἕλληνες καὶ μὴ, κατοίκους τῆς Ἑλλάδος ἢ τοῦ Ἐξωτερικοῦ, τὰ ὁποῖα ἐκλέγονταν ἀπὸ τὴν Ἐφορεία. Τὰ συντελῆ μέλη πλήρωναν συνδρομή, τὰ παλαιὰ τῆς ἑταιρείας τὰ ὁποῖα αὐτοδικαίως ἐκ-

λέγονταν, πλήρωναν τὴν ἀρχικὴ συνδρομὴ τῶν 15 δραχμῶν, τὰ νέα 36 δραχμὲς ἐτησίως ἢ 360 δραχμὲς ἐφάπαξ. Στὴ δευτέρη κατηγορία ἀνήκαν τὰ βουλευόμενα μέλη τὰ συντρέχοντα τὴν Ἑταιρείαν διὰ τῶν ἐπιστημονικῶν αὐτῶν γνώσεων, καὶ ἐργαζόμενα εἰς τὴν ἐκδόσιν τῶν ὑπομνημάτων αὐτῆς, Ἕλληνες ἐπιστήμονες κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς δὲν μποροῦσε νὰ εἶναι μεγαλύτερος τῶν τριάντα καὶ δὲν πλήρωναν συνδρομὴ. «Μέχρις οὗ ἡ Κυβέρνησις ἀποφασίσῃ περὶ συστάσεως ἐθνικῆς Ἀκαδημίας, τὰ βουλευόμενα μέλη θέλουσι καλεῖσθαι: Σύλλογος τῶν Βουλευομένων μελῶν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας». Ὑπῆρχε καὶ τρίτη κατηγορία, τὰ 60 ἀντεπιτέλλοντα μέλη τοῦ Συλλόγου, Ἕλληνες ἐκτὸς Ἑλλάδος ἢ ξένοι ἐντὸς ἢ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος¹⁶.

Τὰ βουλευόμενα μέλη ἀποτελοῦσαν εἶδος καὶ Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου, γιατί ἀποφάσιζαν, γιὰ λογαριασμὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, τὴν ἐκτέλεση ἀνασκαφῶν, τὴν ἀγορὰ ἀρχαίων, ἐνέκριναν δαπάνες, ἀνέθεταν ἐργασίες, ἔκαμαν προτάσεις στὴν Κυβέρνηση, ἢ γνωμοδοτοῦσαν σὲ ἐρωτήματά της καὶ ἐπὶ πλέον ἀνακοίνωναν στὸν Σύλλογο καὶ δημοσίευαν ὑπομνήματα σχετικὰ μὲ τὶς ἀρχαιότητες καὶ τὸν ἀρχαῖο κόσμον.

Τὰ μέλη ποὺ κατοικοῦσαν στὴν Ἀθήνα, συντελεῖ καὶ βουλευόμενα, ἐξέλεγαν κάθε τριετία, ἀπὸ τὴν ὀλομέλεια τῆς Ἑταιρείας, τὸν Πρόεδρο καὶ κάθε χρόνο τὸν ταμία, τρεῖς ἐλεγκτὲς καὶ δύο ἐφόρους, ἀντιπρόεδρο ὅμως καὶ δύο ἐφόρους ὑποχρεωτικῶς μόνο ἀπὸ τὰ βουλευόμενα μέλη, ὅπως ἐπίσης τὸν Γραμματέα καὶ τὸν Ἀντιγραμματέα. Οἱ δύο τελευταῖοι, ὅταν τὰ βουλευόμενα μέλη θὰ γίνονταν 30, θὰ ἦταν διηνεκεῖς καὶ δὲν θὰ ἐκλέγονταν κάθε χρόνο. Κύρια ἐπιδίωξις τῆς Ἑταιρείας μὲ τὴ νέα της μορφή ἦταν ἡ πραγματοποίησις ἐπιστημονικοῦ ἔργου. Ἡ συγγραφὴ ὑπομνημάτων, δημόσια ἀνάγνωσή τους, καὶ δημοσίευσίς, ἦταν ὑποχρέωσις τῶν βουλευομένων μελῶν. «Ἄλλ' αἱ προσδοκίαι αὗται δυστυχῶς οὔτε ἐπραγματοποιήθησαν οὔτε δυνατὸν ἦτο νὰ πραγματοποιηθῶσι, διότι ἔλλειπον ἐπαρκῆ ὄργανα πρὸς ἐπιστημονικὰς ἐρεῦνας, ἐφ' ὧν ἠδύνατο νὰ προέλθῃ νέον τι ἐπιστημονικὸν ἄξιον λόγου, δυνάμενον νὰ διαπλεύσῃ τὰς δυτικὰς θαλάσσας καὶ νὰ γνωσθῇ εἰς τὴν ἐσπερίαν καὶ βόρειον Εὐρώπην»¹⁷.

Στὴ σύνταξη τοῦ νέου Ὄργανισμοῦ τῆς Ἑταιρείας συνεργάστηκαν μέλη τῆς Γαλλικῆς Σχολῆς¹⁸ καὶ ὁ Σύλλογος οὐκ ἔνδειξε εὐχαριστιῶν τὰ ἐξέλεξε ὡς μέλη ἀντειπιστέλλοντα τοῦ Συλλόγου: «Παραδεχθεῖς δὲ οὕτως ὁ Σύλλογος ἅπαντα τὰ μέλη ὅσα ἀπήρτιζον τὴν Σχολὴν κατ' ἀρχὰς καὶ ὅταν ἐσυζητεῖτο ὁ ὀργανισμὸς του, ἀπεφῆναντο ὅτι τοῦτο ἐγένετο ἐφάπαξ μόνον, καὶ εἰς ἐκτίμησιν τῆς ἀτομικῆς ἀξίας ἐκάστου τῶν μελῶν τῆς Σχολῆς ὅσα ἐψήφισεν ὡς ἀντειπιστέλλοντα μέλη αὐτοῦ, καὶ πρὸς ἀναγνώρισιν τοῦ ζήλου μεθ' οὗ ἡ Σχολὴ συνειργάσθη μετὰ τῆς ἐταιρίας πρὸς ἀπαρτισμὸν τοῦ νέου ὀργανισμοῦ».

Συνένωση ὄλων τῶν ἐπιστημονικῶν ἐταιρειῶν. Τὸ σχέδιο τοῦ Ραγκαβῆ ὅμως ἦταν μεγαλεπήβολο, γιατί ἤθελε νὰ ἐνώσει ὅλες τὶς ἐπιστημονικὲς ἐταιρεῖες τῆς Ἀθῆνας οὐκ μία μεγάλη γενική, ἢ ὁποῖα θὰ ἀποτελοῦσε τὸν πρόδρομο μᾶς Ἀκαδημίας. Τὸ θέμα συζητήθηκε οὐκ πολλὰς συνεδριάσεις τῆς Ἐφορείας τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας καὶ μάλιστα¹⁹ προτάθηκε ἀπὸ μέλος τῆς νὰ γίνῃ συνένωση ὄλων τῶν ἐπιστημονικῶν ἐταιρειῶν:

«Κατὰ πρότασιν ἐνὸς ἐκ τῶν μελῶν, ἀπεφασίσθη νὰ γίνῃ κοινοποίησις καὶ πρὸς τὰς λοιπὰς ἐπιστημονικὰς τῆς Ἑλλάδος ἐταιρίας περὶ τῶν προσπαθειῶν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας τοῦ νὰ ὀργανωθῇ ἐπὶ τὸ ἐπιστημονικώτερον, καὶ νὰ προσκληθῶσιν καὶ αὗται, τοῦ νὰ ἐγκρίνωσιν νὰ συνενωθῶσι μετ' αὐτῆς, ὅπως συνδυάσωσι τοὺς ὀργανισμοὺς των, καὶ ἀποτελέσωσι ὅλα ὁμοῦ μίαν γενικὴν ἐπιστημονικὴν ἐταιρίαν. Ἐν τούτοις δὲ νὰ ἐξακολουθήσῃ ἡ ἀρχαιολογικὴ συζήτησις τοῦ ἰδίου αὐτῆς ὀργανισμοῦ, ὅπως ἂν ἐπιτύχῃ ἡ συνένωσις ὄλων τῶν ἐταιριῶν, θέλει χρησιμεύσῃ ὡς εἰδικὸς ὀργανισμὸς τοῦ ἀρχαιολογικοῦ καὶ ἱστορικοῦ τμήματος».

Ἡ πρότασις γιὰ συνένωση τῶν ἐπιστημονικῶν ἐταιρειῶν προερχόταν ἀπὸ τὸν Ἀ. Ρ. Ραγκαβῆ ὅπως φαίνεται ἀπὸ σχετικὸ χωρίο στὰ *Ἀπομνημονεύματά* του²⁰: « Προσέτι δ' ἤλιπζον, ὅτι ὁ σύλλογος τῶν βουλευομένων μελῶν ἐδύνατο, συμπράττων μετὰ τῆς Φυσικοῖστορικῆς Ἑταιρίας, ν' ἀποτελέσῃ τὴν πρώτην βᾶσιν τῆς ἐθνικῆς Ἀκαδημίας, ἥς τὴν ἴδρυσιν

οὐδέποτε ἔπαυσα θεωρῶν ὡς τῆς πρώτης ἀνάγκης, καὶ πολλάκις ἐπρότεινα, χωρὶς ποτὲ νὰ δοθῇ εἰς τὰς προτάσεις μου προσοχή».

Πραγματικά, ἡ Ἐταιρεία ἀπηύθυνε ἐπιστολὴν πρὸς τὶς ἐπιστημονικὰς ἑταιρεῖες τῆς Ἀθήνας, τῆς ὁποίας τὸ πρόχειρο σῶζεται στὸ Ἀρχεῖο:

(ΑΑΕ 305/ 20 Φεβρουαρίου 1848) | «Ἡ ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία | Πρὸς | τὴν Φυσικοῖστορικὴν Ἐταιρείαν | ὄμ. πρὸς τὴν Ἰατρικὴν | ὄμ. πρὸς τὴν Φαρμακευτικὴν |

Ἡ ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία, ἀποφασίσασα νὰ συμπληρῶσιν ἤδη καὶ μεταρρυθμίσῃ ἐπὶ τὸ μονιμώτερον τὸν προσωρινόν της ὄργανισμὸν, σκέπτεται πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ περὶ τῆς ἀνάγκης τοῦ νὰ δώσῃ μεγαλυτέραν ἀνάπτυξιν εἰς τὰς ἐπιστημονικὰς αὐτῆς ἐργασίας, ὅμως αἱ προσπάθειά της νὰ μὴ ἔχωσιν ἀντικείμενον μόνον τὸν πλοουτισμὸν τῶν ἐθνικῶν μουσείων, ὡς μέχρι τοῦδε, ἀλλ' ἀκόμη καὶ τὴν αὔξησιν καὶ καλλιέργειαν τῶν ἀρχαιολογικῶν καὶ ἱστορικῶν γνώσεων.

Περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ σκοποῦ τούτου ἀσχολουμένη ἡ Ἐταιρεία, ἐνόμισε συμφέρον ἂν αἱ διάφοροι ἐν Ἑλλάδι ἐπιστημονικὰ Ἐταιρεῖαι ἀπεφάσιζον νὰ συνδυάσωσι καὶ νὰ συγχωνεύσωσι οὕτω τὸν ὄργανισμὸν των, ὥστε διὰ κοινῆς συμπράξεως, εἰ καὶ ἐκάστη κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτῶν εἰδικότητα καὶ διεύθυνσιν, νὰ ἐνεργῶσιν ἐντονώτερα καὶ μετὰ περισσοτέρας ἐνότητος ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ σκοποῦ, ὅπως εἶναι ἡ τῶν ἐπιστημῶν ἐν Ἑλλάδι ἐπίδοσις.

Τὴν ιδέαν ταύτην μετοχετεύσασα ἡ Ἐφορὴ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας εἰς τὴν Φυσικοῖστορικὴν Ἐταιρείαν, τὴν παρακαλεῖ συγχρόνως, ἂν νομίζῃ ταύτην λυσιτελεῖν, νὰ δώσῃ εἰς ἓνα τῶν μελῶν αὐτῆς τὴν ἐντολὴν τοῦ νὰ συμπράξῃ μετὰ τῶν Ἐπιτροπῶν καὶ τῶν λοιπῶν Ἐταιριῶν πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς συναρμολογίας τῶν διαφόρων Ὄργανισμῶν των.

Ἐν τούτοις δὲ ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία θέλει ἐξακολουθήσῃ τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ ἰδίου αὐτῆς Ὄργανισμοῦ, ὥστε ἂν κατορθωθῇ ἡ εὐκταία συνένωσις τῶν Ἐταιριῶν, θέλει χρησιμεύσῃ ὡς ἰδιαιτέρος Ὄργανισμὸς τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ καὶ Ἱστορικοῦ Τμήματος τῆς Γενικῆς Ἐπιστημονικῆς Ἐταιρίας. |

Ἐν Ἀθήναις τῇ 20 Φεβρ. 1848 | Ἡ Ἐφορία τῆς ἐν Ἀθ. Ἀρχ. Ἐταιρίας | Ὁ Ἀντιπρόεδρος | Γεώργιος Κ. Τυπάλδος | Ὁ Γραμματεὺς | Ἀ. Ρ. Ραγκαβῆς».

Ταυτόχρονα ὁ Ραγκαβῆς συνέταξε, ἐντελῶς πρόχειρα, σχέδιο Ὁργανισμοῦ τῆς *Γενικῆς Ἐπιστημονικῆς Ἐταιρείας*, ὅπως τὴν ὀνόμασε, πιστεύοντας ἔτσι ὅτι δημιουργοῦσε μικρὴ Ἀκαδημία Ἐπιστημῶν καὶ Γραμμάτων. Ἀπὸ τὴν προχειρότητα τοῦ χειρογράφου φαίνεται πὼς προσπάθησε νὰ διατυπώσει τὶς γενικὲς μόνο γραμμὲς τῆς μορφῆς καὶ τῆς λειτουργίας τῆς Ἐταιρείας, πὺ ἤθελε νὰ δημιουργήσει. Ἐὰν ἐπιτύχανε τὸ σχέδιό του, θὰ προχωροῦσε σὲ κάτι μεγαλύτερο. Τοῦτο τὸ ἔκανε, στὸ χαρτὶ πάντοτε, πολὺ ἀργότερα, ἀναλυτικότερα, μὲ τὸ σχέδιο ὀργανισμοῦ Ἀκαδημίας πὺ ἀπηύθυνε μὲ ἐπιστολὴ του τῆς 21 Σεπτεμβρίου 1885, πρὸς τὸν Ὑπουργὸ Παιδείας Ἀντώνιο Ζυγομαλά, τῆς Κυβερνήσεως Θεοδ. Δηληγιάννη²¹.

Τὸ σχέδιο τοῦ Ραγκαβῆ γιὰ τὴ Γενικὴ Ἐπιστημονικὴ Ἐταιρεία ἀκολοθεῖ. Ἄξιο παρατηρήσεως εἶναι ὅτι στὸ ἄρθρο 11 ἀντὶ Ἐταιρία πὺ ἔπρεπε νὰ γράψει, ἔγραψε Ἀκαδημία καὶ τὸ διόρθωσε. Ἦταν μεγάλη ἡ ἐπιθυμία του νὰ ἀποκτήσει ἡ Ἑλλάδα τοῦ 1848 Ἀκαδημία, ἔστω καὶ μικρὴ καὶ μεταμφιεσμένη, γιὰτὶ πίστευε ὅτι θὰ ἔφερνε πρόοδο στὸν τόπο. Ὁ πόθος του πραγματοποιήθηκε 78 χρόνια ἀργότερα, τὸ 1926:

(ΑΑΕ 305β/ [20 Φεβρουαρίου 1848]) «Αἱ διάφοροι ἐν Ἑλλάδι ὑπάρχουσαι ἐπιστημονικαὶ Ἐταιρίαι σκεπτόμεναι ὅτι διὰ περισσοτέρας ἐνότητος περὶ τὴν ἐργασίαν των, δύνανται ν' ἀναπτύξωσι αὐτὰς πολὺ μᾶλλον, καὶ νὰ συντελέσωσιν δι' ἀμοιβαίας ὑποστηρίξεως εἰς τὴν κοινὴν ἀπασῶν ἐπίδοσιν, ἀπεφάσισαν νὰ συνενωθῶσι εἰς μίαν Γενικὴν Ἐταιρίαν ὑπὸ τοὺς ἀκολουθούσους ὄρους.

1.

Αἱ διάφοροι ἐν Ἑλλάδι ὑπάρχουσαι ἐπιστημονικαὶ Ἐταιρίαι συνδέονται εἰς μίαν *Γενικὴν Ἐπιστημονικὴν Ἐταιρίαν*, σκοπὸν ἔχουσαν τὴν καλλιέργειαν καὶ πρόοδον τῆς ἐπιστήμης, καὶ τὴν σύστασιν καὶ πλουτισμὸν τῶν εἰς ἕκαστον κλάδον αὐτῆς ἀναγκαίων μουσείων.

2.

Ἡ Ἑταιρία αὕτη θέλει περιλαμβάνει 4 τμήματα.

- α'. Τὸ τῆς ἱστορίας καὶ ἀρχαιολογίας.
- β'. Τὸ τῶν φυσικομαθηματικῶν καὶ ἰατρικῶν ἐπιστημῶν.
- γ'. Τὸ τῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας.
- δ'. Τὸ τῶν πολιτικῶν καὶ ἠθικῶν ἐπιστημῶν.

3.

Ἐκ τῶν τεσσάρων τούτων τμημάτων, τὸ μὲν α'. ἀπαρτίζεται ὑπὸ τῆς μέχρι τοῦδε Ἀρχαιολογικῆς ἐν Ἀθήναις Ἑταιρίας, τὸ δὲ β'. ὑπὸ τῆς μέχρι τοῦδε Φυσικοῖστορικῆς Ἑταιρίας, συνδυασθεῖσης μετὰ τῆς Ἱατρικῆς καὶ τῆς Φαρμακευτικῆς. Τὰ δὲ τμήματα γ'. καὶ δ'. θέλουσι προστεθῆ ὡς ἐπέποτε ἤθελον ὀργανισθῆ.

4.

Ἐκαστον Τμήμα ἔχει ἴδιον ὄργανισμόν, δι' ὃν ἀπαιτεῖται ἡ ἔγκρισις τῆς Κυβερνήσεως, καὶ ἴδιον Ταμεῖον, συγκείμενον α'. Ἀπὸ τὰς ἤδη ἐν αὐτῷ ὑπαρχούσας ποσότητας. β'. ἀπὸ τὰς εἰς αὐτὸ ἰδίως ἀφιερουμένας. γ'. Ἀπὸ τὴν κατ' ἔτος διὰ τοῦ Γεν. Ταμείου τῆς ἐτησίως εἰς αὐτὸ μεριζομένης διὰ τοῦ προϋπολογισμοῦ ποσότητος. δ'. Ἀπὸ τὰς ἐτησίως συνεισφορὰς τῶν μελῶν ἐταίρων τοῦ Τμήματος.

5.

Ἡ Ἑταιρία ἔχει γενικὸν Ταμεῖον, συγκείμενον ἀπὸ τὰς εἰς αὐτὸ προσφερομένας ποσότητας. Τὸ Ταμεῖον τοῦτο διατελεῖ ὑπὸ τετραμελῆ ἐπιτροπὴν, ἧς ἕκαστον μέλος ἀνήκει εἰς ἓν τῶν Τμημάτων καὶ ἀνὰ δύο ἀνανεοῦνται κατ' ἔτος, δυνάμενα ὅμως καὶ νὰ ἐκλεχθῶσιν ἐκ νέου.

6.

Τὰ κεφάλαια τοῦ Ταμείου κατατίθενται εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν κατὰ τὸν ὠφελιμώτερον τρόπον, δικαιουμένου μόνον τῶν εἰσοδημάτων αὐτῶν.

7.

Αἱ Ἐφορίαι ὅλων τῶν Τμημάτων ὁμοῦ εἰς ἓν συνελθοῦσαι ἀμέσως μετὰ τὴν καθίδρυσίν των, συναποφασίζουσιν τὸν μηνιαῖον προϋπολογισμόν τῆς Ἑταιρίας, καὶ τὰ ἐκ τοῦ γενικοῦ ταμείου εἰς ἕκαστον τῶν Τμημάτων ἀναγκαῖα μερίσματα.

8.

Ἐκαστον Τμήμα τῆς Ἐταιρίας σύγκειται:

α'. Ἀπὸ ἐταίρους συντελεῖς, ὧν αἱ συνεισφορὰ θέλουσι χρησιμεύσει εἰς τὰς ἀνάγκας καὶ ἐργασίας τοῦ Τμήματος καὶ εἰς τὴν σύστασιν καὶ διατήρησιν τῶν ἀναγκαίων μουσείων τοῦ Τμήματος.

β'. Ἀπὸ ἐταίρους βουλευομένους, ἐκλεγομένους ἰσοβίως, κατ' ἀρχὰς μὲν ὑπὸ ἀπάντων τῶν μελῶν τοῦ Τμήματος, μετὰ ταῦτα δὲ αὐτοὶ δι' ἑαυτῶν.

γ'. Ἀπὸ ἐταίρους ἀντεπιστέλλοντας, τοὺς ἐν ἀλλοδαπῇ οἰκοῦντας καὶ δι' ἀλληλογραφίας συντελοῦντας εἰς τὰ ἔργα τῆς Ἐταιρίας.

9.

Οἱ βουλευόμενοι ἐταῖροι ὅλων τῶν Τμημάτων ὁμοῦ θέλουσι ἀποτελεῖ τὸ ἐπιστημονικὸν συμβούλιον τῆς Γεν. Ἐπιστημονικῆς Ἐταιρίας, καὶ διαιρεῖσθαι εἰς τὰ αὐτὰ ὡς καὶ τῆς Ἐταιρίας Τμήματα.

10.

Ὁλόκληρος ἡ Ἐταιρία συνέρχεται ἅπαξ κατ' ἔτος εἰς Γενικὴν ἐπίσημον καὶ πανηγυρικὴν συνεδρίασιν κατὰ τὴν 25 Μαρτίου ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ κατὰ καιρὸν ὑπουργοῦ τῆς Ἐκπαιδεύσεως καὶ εἰς αὐτὴν ἀναγινώσκονται πραγματεῖαι τινὲς κατ' ἐκλογὴν τῶν Ἐφοριῶν τῶν Τμημάτων συνεννοουμένων.

11.

Ἡ [διαγεγρ.: Ἀκαδημία] Ἐταιρία θέλει ἐκδίδει κατ' ἔτος τὰ πρακτικὰ τῆς τε γενικῆς ταύτης συνεδριάσεως καὶ τῶν γενικῶν ἐτησίων συνεδριάσεων τῶν Τμημάτων τῆς. Κατὰ διετίαν δὲ θέλει ἐκδίδει ἕνα τόμον ὑπομνη<μονη>μάτων, διηρημένον εἰς τὰ ἀνήκοντα Τμήματα.

Ἡ πρότασις τῆς Ἐταιρείας γιὰ συνένωσιν σὲ μία Γενικὴ ὅλων τῶν ἄλλων τῆς Ἀθήνας δὲν πραγματοποιήθηκε, γιὰτὶ οἱ ἄλλοι ἐπιστημονικοὶ σύλλογοι ἀντέδρασαν ἀρνητικὰ²², παρὰ τὸ ὅτι ὀρισμένες ἐταιρεῖες ὄρισαν ἀντιπροσώπους γιὰ τὴν ἀπὸ κοινοῦ μελέτη τοῦ πράγματος.

Ἡ πρώτη συνεδρία τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συλλόγου ἔγινε στίς 5 Ἰουλίου 1848 καὶ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐργασιῶν του κήρυξε ὁ Πρόεδρος τῆς Ἐταιρείας Γεώργιος Γλαράκης μὲ ἐνδιαφέροντα γιὰ τοὺς σκοποὺς του λόγο:

«Ἀξιότιμοι Κύριοι. | Τὴν παροῦσαν ὥραν καθ' ἣν εὐτυχῶς ἄρχονται αἱ συνεδριάσεις τοῦ συλλόγου τῶν βουλευομένων μελῶν τῆς ἑταιρείας, κρίνω, πρὸ παντὸς ἄλλου, χρέος μου νὰ ἐκφράσω τὴν ἐνδόμυχον χαρὰν μου καὶ τὴν βαθεῖαν εὐγνωμοσύνην μου διὰ τὴν τιμὴν, τὴν ὁποίαν τὰ ἀξιότιμα μέλη τῆς ἑταιρείας μοὶ ἐχορήγησαν, ψηφίσαντές με πρόεδρον²³ τῆς ἑταιρείας. Ὁ ζῆλος μου καὶ αἱ ὑπὲρ τῆς ἑταιρείας προσπάθειαι μου θέλουν δεῖξει πόσον ἐκτιμῶ τὴν τιμὴν ταύτην.

Ἡ ἑταιρεία, τῆς ὁποίας ἔχομεν τὴν τιμὴν νὰ ἤμεθα μέλη, μέχρι τοῦδε ἓνα καὶ μόνον σκοπὸν εἶχε, τὴν συλλογὴν καὶ ἀνεύρεσιν τῶν ἀρχαιοτήτων καὶ τὴν διατήρησιν αὐτῶν. Εἶναι ὁμολογούμενον ὅτι ἐπεμελήθη καὶ ἐξεπλήρωσεν ἀκριβῶς τὰ καθήκοντά της. Τὴν ἀλήθειαν ταύτην ἀνεγνώρισε καὶ αὐτὴ ἡ Βασιλικὴ Κυβέρνησις καὶ διὰ τοῦτο ἠϋδόκησε νὰ ἐκφράσῃ εἰς τὴν ἑταιρείαν τὴν πλήρη αὐτῆς εὐαρέσκειαν δι' ἐπισήμου ἐγγράφου.

Ἄλλὰ σήμερον ἡ ἑταιρεία ἐπέκτεινε τὴν ἐνέργειάν της· σιμὰ εἰς τὸν ὁποῖον εἶχε μέχρι τοῦδε σκοπὸν, ἐπρόσθεσε καὶ ἕτερον Ὑψηλότερον, σκοπὸν ἐπιστημονικώτερον· ἀπὸ τοῦδε ὄχι μόνον θέλει φροντίζει περὶ συλλογῆς καὶ διατηρήσεως καὶ ἀνευρέσεως τῶν ὑπὸ γῆν κρυπτομένων ἀρχαιοτήτων εἰς ἃ ἐνησχολεῖτο μέχρι σήμερον, ἀλλὰ θέλει ἀσχολεῖσθαι καὶ εἰς ἀρχαιολογικὰς καὶ ἱστορικὰς ἐρεῦνας, καὶ θέλει ἐκδίδει ὑπομνήματα περὶ τοιούτων σπουδαίων ἀντικειμένων. Ὅστε ἡ ἑταιρεία σήμερον ἀναδέχεται μορφὴν ἐπιστημονικὴν, καὶ εἰμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ κατὰ τινα τρόπον ὡς Ἀκαδημία ἀρχαιολογική.

Τὰ καθήκοντα τῆς ἑταιρείας, κατασταθέντα σήμερον σπουδαιότερα καὶ ἐμβριθέστερα, γίνονται βέβαια καὶ πλέον ἐπίπονα καὶ πλέον δυσκατόρθωτα. Ἄλλ' εἰμποροῦμεν νὰ ἀμφιβάλλωμεν ὅτι δὲν θέλει δυναθῆναι νὰ ἐκπληρώσῃ καὶ αὐτὴς τὰ ὁποῖα ἀναλαμβάνει σπουδαῖα καὶ ἐμβριθῆ καθήκοντα; ὄχι

ποτέ. Ἀπεναντίας θαρρόυντες εἰς τὴν ἀξιόλογον ἐκλογὴν τῶν βουλευομένων μελῶν, καὶ ἔτι θαρρόυντες εἰς τὸν ἔνθερμον ζῆλον ὄλων τῶν ἀξιοτίμων μελῶν τῆς ἐταιρείας, καὶ πρὸ πάντων θαρρόυντες εἰς τὴν κραταιὰν προστασίαν τοῦ σεβαστοῦ ἡμῶν ἄνακτος, ὑπὸ τὴν ἄμεσον τοῦ ὁποίου προστασίαν ἡ ἐταιρεία διατελεῖ, ἔχομεν χρηστὰς ἐλπίδας ὅτι καὶ αὐθις θέλει δυνηθῆ ἡ ἐταιρεία νὰ ἐκπληρώσῃ ἀκριβῶς τὰ ἐμβριθῆ αὐτῆς καθήκοντα καὶ αἰσίως νὰ φθάσῃ εἰς τὸν ὁποῖον τρέχει μέγαν σκοπὸν».

Πολλὰ ἀπὸ τὰ μέλη τῆς Ἐταιρείας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἶχαν σπουδάσει στὸ Ἐξωτερικὸ καὶ εἶχαν σαφῆ εἰκόνα τῆς προόδου τῶν Δυτικῶν στὰ ἐπιστημονικὰ πράγματα ἀλλὰ καὶ σαφῆ γνώση τῶν ἑλληνικῶν πραγμάτων καὶ τῆς μειονεκτικῆς θέσης τῆς τότε Ἑλλάδος σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς. Παρὰ ταῦτα πίστευαν ὅτι ἡ υἰοθέτηση ἐξωτερικῶν στοιχείων τῶν Δυτικῶν θὰ βοηθοῦσε στὴν πρόοδο τοῦ τόπου. Ἡ δημιουργία τοῦ Συλλόγου, ἔργο ἀξιέπαινο τοῦ Ραγκαβῆ, ἦταν ἡ δειλὴ ἀντιγραφὴ θεσμῶν τῆς Δύσης, ἡ πρώτη πραγματικὴ προσπάθεια γιὰ τὴ δημιουργία Ἀρχαιολογικῆς καὶ Ἱστορικῆς Ἀκαδημίας. Ὁ Γλαράκης τὸ λέγει στὸν λόγο του με ἐπιφύλαξη: «καὶ εἰμπορεῖ νὰ θεωρηθῆ [ὁ Σύλλογος] κατὰ τινα τρόπον ὡς Ἀκαδημία ἀρχαιολογική». Δὲν δόθηκε ὅμως ἐπισημῶς στὸν Σύλλογο ἡ βαρεῖα αὐτῆ ὀνομασία. Στὴν ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Πατριάρχη Κωνσταντίου, ποὺ δημοσιεύεται στὰ ἐπόμενα, ἀναφέρεται ἡ δημιουργία «ἐπιστημονικωτέρου νέου ὀργανισμοῦ περίπου ἀκαδημίας, ἧς ὅμως ἀπέφυγε [ἡ Ἐφορεία] μετριοφρόνως τὸ ὄνομα». Ἡ ὅλη προσπάθεια βασιζόταν στὸν ἐνθουσιασμό τοῦ νεοφώπιστου στὴν ἀρχαιολογία Ἀ. Ρ. Ραγκαβῆ, ὁ ὁποῖος εἶχε ἐγκαταλείψει, τὴν προηγούμενη δεκαετία, τὶς στρατιωτικὲς σπουδὲς καὶ τὸ πυροβολικόν, γιὰ νὰ στραφεῖ ὀλοκληρωτικὰ πρὸς τὰ γράμματα, καὶ τὴν ἀρχαιολογία. Τὸ 1842 εἶχε ἐκδοθεῖ στὰ γαλλικὰ ὁ πρῶτος τόμος τοῦ ἔργου τοῦ *Antiquités Helléniques* καὶ οἱ ἔπαινοι τῶν ξένων ἴσως τὸν εἶχαν ξεγελάσει ὡς πρὸς τὶς δυνατότητες τῆς τότε στενῆς ἀθηναϊκῆς κοινωνίας νὰ ἐμπυχῶσιν ἓνα τέτοιο ἴδρυμα, μιὰ Ἀκαδημία. Ὅπως φαίνεται καὶ ἀπὸ τὴ λειτουργία τῆς βραχύβιας Ἀρχαιολογικῆς Ἐπι-

τροπής, καὶ κατοπιν τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συλλόγου, δὲν ὑπῆρχε, στοὺς λίγους ἐπιστημονικὰ καταρτισμένους Ἕλληνες τῆς Ἀθήνας, κανένα ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ τοῦ Συλλόγου.

Ἐκλογή τῶν πρώτων βουλευομένων μελῶν. Φαίνεται ὅτι δὲν ἔγινε κατὰ τὸν κανονισμό, τουλάχιστον αὐτὸ λέγει ρητῶς ὁ Ραγκαβῆς²⁴:

«Ὅτε δὲ ἦλθεν ἡ ἐποχὴ τῆς πρώτης ἐκλογῆς, μερὶς τις εἰς τῶν ἰσοβίων θέσεων τὸν σφετερισμὸν ἀποβλέψασα, καὶ κύριον ὄργανον ἔχουσα τὸν σύμβουλον τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κ. Μάμουκαν, εἰσήγαγε, παρὰ πάσας τὰς ἐνστάσεις μου καὶ παρὰ τὸν κανονισμόν, ἐκλογεῖς μὴ ὄντας μέλη τῆς Ἐταιρίας, καὶ δι' αὐτῶν τὴν ψηφοφορίαν θολώσασα, εἰσήγαγεν εἰς τὸν πρώτον τοῦ Συλλόγου πυρῆνα μέλη οὐχὶ πάντα τὴν ἀπαιτουμένην ἔχοντα ἐπιστημονικὴν βαρύτητα καὶ παιδείαν. Ἐπέμειναν δὲ νὰ δώσωσι ψήφους καὶ εἰς ἐμέ· ἀλλ' ἐγὼ παρεκάλεσα ν' ἀπόσχωσι τούτου, μὴ ὑποπτευθῆ πρὸς βλάβην τοῦ ἔργου, ὅτι ἐπρότεινα τὸν νέον ὀργανισμόν ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ περιληφθῶ ἐν τῷ Συλλόγῳ τῶν ἰσοβίων βουλευομένων. Μετὰ ἔν ἔτος εἶπον, ἂν τὰ ἤδη ἐκλεχθέντα Βουλευόμενα μέλη μὲ κρίνωσιν ἄξιον νὰ μὲ συμπεριλάβωσιν ὡς συνάδελφόν των, ἔσται τοῦτο τιμὴ δι' ἐμέ, καὶ δὲν θέλω βεβαίως τὴν ἀρνηθῆ. Ἄλλ' αἱ ἐνστάσεις μου δὲν ἴσχυσαν καὶ ἐξελέγην μετὰ τῶν ἄλλων. Ὅτε δ' ὁ Πρόεδρος κ. Ρίζος διωρίσθη πρέσβυς εἰς Κωνσταντινούπολιν, τότε ἐξελέγη ὑπὸ τῶν διατιθέντων ἤδη τὰς ψήφους τοῦ Συλλόγου ὁ κ. Γλαράκης²⁵, ἀνὴρ λόγιος μὲν, ἀλλ' ἥκιστα εἰδικός, καὶ τὸν σκοπὸν τῆς μεταρρυθμίσεως τῆς Ἐταιρίας οὐδόλως ἐνόησας. Ἐγὼ δ' ἐξηκολούθησα γραμματεῦσα».

Ὁ Ραγκαβῆς ξεχνάει κάπως τὰ ὅσα ἔγιναν. Στὸ πρακτικὸ τῶν ἀρχαιρεσιῶν τῆς 30 Ἰουνίου 1848, τὸ ὁποῖο συνέταξε ὁ ἴδιος, τὰ πράγματα ἐμφανίζονται διαφορετικά. Ὁ ἴδιος ἔκανε τὴν εἰσήγησιν γιὰ τὴν ἐκλογή τῶν ἔνδεκα πρώτων βουλευομένων μελῶν στὰ ὁποῖα δὲν περιέλαβε τὸν ἑαυτό του. Ἡ συνέλευσις ἐξέλεξε ὀκτῶ ἀπὸ τὸν πίνακα τοῦ Ραγκαβῆ, δὲν ἔθεσε σὲ κρίσιν τὸν Ἀσώπιον κατὰ τὴν ἐπιθυμία του, καὶ δὲν ἔδωσε

καμία ψήφο στὸν Κωνσταντῖνο Παπαρρηγόπουλο καὶ τὸν Θεόδωρο Μανούση. Ἐξέλεξε ἀκόμη ἐκτὸς πίνακος τὸν ἴδιο τὸν Ραγκαβῆ καὶ τὸν Ἰωάννη Κοκκῶνη. Ἡ διαδικασία περιγράφεται στὸ πρακτικὸ τῆς ψηφοφορίας:

(ΠΣΑΕ 30 Ἰουνίου 1848) «Β' Συνεδρίαση (Γενική, εἰς τὸ Πανεπιστήμιον) | (23 καὶ 30 Ἰουνίου) | Κατὰ τὸ ἄρθρ. 46 τοῦ Ὁργανισμοῦ συνεκλήθησαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τὰ μέλη τῆς Ἑταιρίας διὰ τὴν 23 Ἰουν., μίαν ἐβδομάδα μετὰ τὴν ἐν Ἀκροπόλει συνεδρίασιν. Ἐπειδὴ ὅμως συνῆλθον μόνον 29 μέλη, τοῦ Ὁργανισμοῦ ἀπαιτοῦντος τὴν παρουσίαν τριάκοντα μελῶν, διελύθη ἡ συνεδρίασις, καὶ ἀνεβλήθη εἰς τὴν 30ὴν τοῦ αὐτοῦ μηνὸς μετ' ἄλλην μίαν ἐβδομάδα, ὅτε συνῆλθον μέλη 27, προεδρεύοντος τοῦ Ἀντιπροέδρου κ. Τυπάλδου.

Ὁ Γραμματεὺς τῆς Ἑταιρίας, ἐξηγήσας τὸν σκοπὸν τῆς συνεδριάσεως, ἐπρότεινε, διὰ τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν τινα τῶν ἐκλεχθησομένων βουλευομένων μελῶν δὲν ἤθελον ἴσως εὐρεθῆ εἰς θέσιν νὰ δεχθῶσι τὴν ἐκλογὴν των, νὰ ψηφοφορηθῶσι καὶ δύο ὑπεράριθμα μέλη, ὅπως ἀντικαταστήσωσιν αὐτά, χωρὶς ἢ Ἑταιρία νὰ ἔχη ἀνάγκην νὰ συνέλθῃ διὰ τοῦτο ἐκ νέου, ἀλλὰ καὶ χωρὶς ἢ ἐκλογὴ αὕτη νὰ ὑποχρεῶνῃ κατ' οὐδὲν τοῦ Συλλόγου τὴν ψήφον πρὸς τοὺς ἐκλεχθέντας ὡς ὑπεράριθμους τῆς πρώτης μεταγενεστέρως χηρεύσεως θέσεως. Ἡ πρότασις δὲν ἐνεκρίθη.

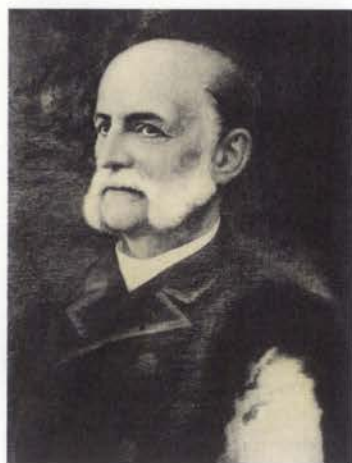
Μετὰ ταῦτα ὁ Γραμματεὺς κατὰ τὸ ἄρθρ. 18 τοῦ Ὁργανισμοῦ, καθυπέβαλεν εἰς τοὺς ψηφοφόρους τὰ ἀκόλουθα ὀνόματα ὑποψηφίων διὰ τὸν Ἀρχαιολογικὸν Σύλλογον, στηρίζων τὰς προτάσεις του καὶ ἐπὶ τῶν ἐκδεδομένων συγγραμμάτων καὶ ἐπὶ τῆς ἄλλης γνωστῆς ιστορικῆς καὶ ἀρχαιολογικῆς παιδείας αὐτῶν. Ἐπρότεινε | τοὺς κ.κ. Οἰκονόμον | Ἰ. Ρίζον οὗ τὰ συγγράμματα εἶναι λαμπρὰ δείγματα πολυμαθείας ιστορικῆς, | Ἀσώπιον, ἕνα τῶν ἐπὶ ιστορικῇ καὶ ἀρχαιολογικῇ παιδείᾳ προεχόντων μεταξὺ τῶν καθηγητῶν, | Μανούσην, καθηγητὴν τῆς ἱστορίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ, | Κωνστ. Παπαρρηγόπουλον, καθηγητὴν τῆς ἱστορίας ἐν τῷ ἐνταῦθα Γυμνασίῳ, | Κ. Πιπτάκην, οὗ ὁ ὑπὲρ τῆς ἀρχαιότητος ζῆλος εἶναι τοῖς πᾶσι γνωστός, | Γ. Γλαράκην, ἕνα τῶν ἐπισημοτέρων πεπαιδευμέ-

νων τοῦ ἔθνους μας, | Ἴ. Κοκκῶνην, διὰ τῶν συγγραμμάτων, μεταφράσεων καὶ ἄλλων ἐργασιῶν του δόντα δείγματα τῆς περὶ τὰς ἱστορικὰς μελέτας ἐμπειρίας του, | Σ. Δ. Βυζάντιον, οὗ τὸ περὶ Βυζαντίου μέγα σύγγραμμα²⁶, ἀνέκδοτον εἰσέτι, ἀλλ' ἤδη ἔτοιμον, εἶναι ἐν τῶν πολυτιμοτάτων | ἱστορικῶν μνημείων τῆς φιλολογίας μας, | Φρεαρτίην, καθηγητὴν τῆς ἱστορίας τοῦ ῥωμ. δικαίου ἐν τῷ πανεπιστημίῳ, | Γ. Τυπάλδον, ὃν συνιστῶσιν εἰς τὴν Ἑταιρίαν τὰ περὶ ἑλληνικῆς καὶ ἰνδικῆς ἱστορίας καὶ ἀρχαιολογίας συγγράμματα του.

Ὁ κ. Ἀντιπρόεδρος [Γ. Τυπάλδος] παρατήρησεν ὅτι ὁ κ. Ἀσώπιος τῷ εἶπε ὅτι διὰ διαφόρους λόγους δὲν δύναται νὰ καταταχθῇ εἰς τὸν Ἀρχαιολογικὸν Σύλλογον, καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ μὴ ψηφοφορηθῇ παντάπασιν. Ὁ κ. Ἐφορος τοῦ Κ(εντρικοῦ)

Ἀλέξανδρος Ρίζος Ραγκαβῆς.

Γεώργιος Κ. Τυπάλδος.

Κυριακός Πιττάκης.

Ίακωβος Ρίζος Νερουλός.

Σκαρλάτος Βυζάντιος.

Ίωάννης Κοκκίωνης.

Κωνσταντῖνος Οικονόμος.

Γεώργιος Γλαράκης.

Eduard Schaubert.

Κωνσταντῖνος Φρεαρτίτης.

Μουσείου [Κ. Σ. Πιττάκης] προσέθεσεν ὅτι ὁ κ. Ἀσώπιος ἐξέφρασε καὶ πρὸς αὐτὸν τὴν αὐτὴν ἐπιθυμίαν. Τέλος καὶ ὁ Γραμματεὺς τῆς Ἑταιρίας [Α. Ρ. Ραγκαβῆς] ὡμολόγησεν ὅτι τὸ αὐτὸ εἶπε καὶ πρὸς αὐτὸν ὁ κ. Ἀσώπιος· δι' ὃ ἡ συνέλευσις ἀπεφάσισε, σεβομένη τὴν θέλησιν τοῦ κ. Ἀσωπίου, νὰ μὴ ψηφοφορήσῃ παντάπασιν τὸ ὄνομά του»²⁷.

Κατὰ τὴν ψηφοφορία ποὺ ἀκολούθησε ἐξελέγησαν τὰ πρῶτα δέκα βουλευόμενα μέλη μὲ τὴν ἐξῆς σειρὰ ἐπιτυχίας:

Γ. Τυπάλδος (ψηφοὶ 27), Ἀ. Ρ. Ραγκαβῆς (26), Κ. Σ. Πιττάκης (25), Ἰ. Ρίζος (24), Κ. Οἰκονόμος (21), Σ. Δ. Βυζάντιος (21), Γ. Γλαράκης (19), Ε. Schaubert (17), Κ. Φρεαρτίτης (15), Ἰ. Κοκκῶνης (14).

Ἵπομνήματα πρὸς τὸν Σύλλογο. Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τὰ μέλη τοῦ Συλλόγου ἦσαν ἐξαίρετοι στὴν εἰδικότητά τους ἀλλὰ δὲν εἶχαν ἐπιστημονικὸ, ἐρευνητικὸ, ἐνδιαφέρον γιὰ τὶς ἀρχαιότητες. Ἡ ἀρχὴ ὅμως τοῦ Συλλόγου ἦταν εὐσίωγη, γιὰτὶ ὀρισμένα μέλη του συνέτασσαν ὑπομνήματα τὰ ὁποῖα διάβαζαν στὶς συνεδριάσεις του. Μερικὰ ἀπὸ αὐτὰ δημοσιεύτηκαν. Ἔως τὴν παραίτηση τοῦ Ραγκαβῆ τὰ ὑπομνήματα ποὺ εἶχαν διαβαστεῖ μνημονεύονται στὰ Πρακτικὰ τοῦ Συλλόγου:

14 Σεπτ. 1848. Ὑπόμνημα τοῦ Πρόκες Ὅστεν «Περὶ τῶν νομισμάτων τῶν Ἀθηνῶν». Μεταφράστηκε στὰ ἑλληνικὰ ἀπὸ τὸν Κ. Φρεαρίτη καὶ διαβάστηκε στὴ συνεδρίαση.

14 Νοεμβρίου 1848. Τρία ὑπομνήματα: 1) Κυριακοῦ Πιττάκη, «Περὶ πινος ἀναγλύφου ἀνακαλυφθέντος εἰς τὸ ἐν Πάρνηθι Πανεῖον»²⁸. 2) Κυριακοῦ Πιττάκη, «Περὶ λέξεων καὶ φράσεων ἀρχαίων διατηρηθεισῶν εἰς τὴν νέαν γλῶσσαν, εἰς ἀπόδειξιν τῆς ταυτότητος τῶν νῦν Ἑλλήνων μετὰ τῶν ἀρχαίων»²⁹ (Διαβάστηκαν καὶ τὰ δύο). 3) Ξαβερίου Λάνδερερ, «Τὰ ἀργυρορυχεῖα τῶν Ἀθηνῶν» (Δὲν διαβάστηκε).

14 Δεκεμβρίου 1848. Συζήτηση μακρὰ γιὰ τὸ ὑπόμνημα τοῦ Πιττάκη, «Περὶ πινος ἀναγλύφου ἀνακαλυφθέντος εἰς τὸ ἐν Πάρνηθι Πανεῖον».

14 Ἰανουαρίου 1849. Ὁ Ραγκαβῆς ἀνακοίνωσε τὸν θάνατο τοῦ Letronne καὶ εἶπε ὅτι «λυπεῖται διότι, πρὸ ὀλίγου μόνον μαθὼν τὴν ἀποβίωσιν αὐτοῦ, δὲν ἠδυνήθη νὰ συλλέξῃ τὴν ἀναγκαίαν ὕλην ὅπως καθυποβάλλῃ εἰς τὸν σύλλογον ἐπίτομον ἔκθεσιν τῆς ἐπιστημονικῆς αὐτοῦ δραστηριότητος. Ὁ Σύλλογος ἀπεφάσισεν, ὅτι ὡσάκις ἀποθνήσκῃ μέλος τι τῶν ἀντεπιστελλόντων, ἐν τῶν βουλευομένων μελῶν ὀφείλει πάντοτε, συλλέξαι τὰ ἀναγκαῖα δεδομένα, νὰ προφέρῃ τὸν ἔπαινον αὐτοῦ εἰς μίαν τῶν προσεχῶν συνεδριάσεων».

Ἀνάγνωσις τοῦ ὑπομνήματος τοῦ Ξαβερίου Λάνδερερ, «Περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἀνορύξεως τῶν ἀρχαίων ἀργυρορυχείων τοῦ Σουνίου».

14 Φεβρουαρίου 1849. Ὁ Ραγκαβῆς διάβασε «σύντομον ἔκθεσιν περὶ τῶν ἐπιστημονικῶν ἔργων τοῦ Λετρόννου καὶ τοῦ Γ. Ἑρμάννου».

Διαβάστηκε ὑπόμνημα τοῦ Burnouf, «Περὶ τῆς ἀρχαίας Πνυκός».

Ἀναγγέλθηκε ἡ κατάθεσις ὑπομνημάτων τοῦ Ξαβερίου Λάνδερερ, «Περὶ κατασκευῆς τῶν ψηφοθητημάτων» καὶ τοῦ Σκαρλάτου Βυζαντίου, «Ἐπισημείωσις εἰς τὸν Πτωχοπρόδρομον».

14 Μαρτίου 1849. Δεύτερη ἀνάγνωσις τοῦ ὑπομνήματος τοῦ Burnouf, «Περὶ Πνυκός».

Ἀνάγνωσις σημειώσεων τοῦ Ξαβερίου Λάνδερερ, «Περὶ

τοῦ τρόπου καθ' ὃν οἱ ἀρχαῖοι συνέθεταν τὰ δάπεδα ἐν ἀβακί-
οις καὶ μάλιστα τὰ ὑάλινα».

14 Ἀπριλίου 1849. Ἀνάγνωση ὑπομνήματος τοῦ Γεωργίου
Τυπάλδου Κοζάκη, «Περὶ τοῦ Ἰνδικοῦ βίου καὶ τῆς Ἰνδικῆς
φιλολογίας».

«Ὁ σύλλογος ἀπεφάσισε νὰ προτείνῃ εἰς τὴν Κυβέρνησιν
περὶ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ Ἰνδικοῦ Λεξικοῦ τοῦ Γαλανοῦ³⁰,
καὶ περὶ τοῦ προσδιορισμοῦ ἐνὸς ὑποτρόφου εἰς τὴν σπουδὴν
τῆς Ἰνδικῆς, ὅπως δυνηθῆ ὁὗτος ἀποσταλεῖς εἰς Ἰνδίας νὰ ἐξε-
τάσῃ αὐτὰς ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς σχέσεως αὐτῶν πρὸς τὴν
Ἑλλάδα».

14 Μαΐου 1849. Ἀνάγνωση ὑπομνήματος Σκαρλάτου Βυ-
ζαντίου εἰς τὸ ὁποῖο σχολίαζε χωρῖα τοῦ Πτωχοπροδρόμου
«ἅτινα διαφόρους εἰδήσεις περιέχουν περὶ τῆς τούτου γλώσ-
σης, τῆς ἱστορίας καὶ τῆς γεωγραφίας τοῦ Βυζαντίου».

Ἀνάγνωση ὑπομνήματος τοῦ Πιττάκη, «Περὶ δύο νεωστὶ
ἀποκαλυφθέντων ἐρεσιῶν»³¹.

16 Νοεμβρίου 1849. Ἀνάγνωση ὑπομνήματος Ἀ. Ρ. Ραγ-
καβῆ, «Περὶ τινος ἀπ' Ἀθηνῶν μέχρι Ἀρκαδίας ὁδοπορίας
του». Τὴν ἴδια ἀνακοίνωση ἔκανε πολὺ ἀργότερα στὴν
Académie des Inscriptions et Belles Lettres, στὴ Γαλλία, ὅπου
καὶ τὴν δημοσίευσε στὰ *Mémoires* τῆς Académie τοῦ 1857.

14 Δεκεμβρίου 1849. Ἀνάγνωση ὑπομνήματος τοῦ Ξαβε-
ρίου Λάνδερερ, «Περὶ χημικῆς ἀναλύσεως τῶν χρωμάτων ἐπὶ
τῶν αἰγυπτιακῶν γραφῶν καὶ τῶν ὑλῶν τῆς τῶν νεκρῶν ταρι-
χεύσεως».

14 Ἰανουαρίου 1850. Ὁ Ραγκαβῆς διάβασε ὑπόμνημα τοῦ
Σκαρλάτου Βυζαντίου, «Περὶ τοῦ τελευταίου Κωνσταντίνου».

30 Ἀπριλίου 1850. Ἀνάγνωση ὑπομνήματος τοῦ Ξαβερίου
Λάνδερερ, «Περὶ τῶν μεταλλείων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, περὶ
τῆς χημικῆς ἀναλύσεως τοῦ γανώματος τῶν ἀρχαίων νομι-
σμάτων, καὶ περὶ τινῶν ἐτέρων ἀρχαίων».

«Ὁ κ. Ραγκαβῆς ἀνέφερεν ὅτι θέλει πορευθῆ εἰς Ἀγγλίαν
κατὰ τὸν Αὐγούστον, ὅτι θέλει συγκροτηθῆ εἰς Ἐδιμβούργον
ἢ σύνοδος καθηγητῶν καὶ ἄλλων ἀπεσταλμένων διαφόρων
ἐπιστημονικῶν σωμάτων τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς ἀλλοδαπῆς, καὶ
ὅτι ἂν ὁ Σύλλογος ἐπιθυμεῖ, θέλει τὸ θεωρήσει ὡς μεγίστην

τιμήν τοῦ νὰ παρουσιασθῆ εἰς τὴν σύνοδον ἐκείνην ἐν ὀνόματι τοῦ Συλλόγου. Ὁ Σύλλογος ἐνέκρινε νὰ τῷ δοθῆ ἡ περὶ τοῦτου ἀναγκαία ἐπιτροπή».

14 Αὐγούστου 1850. «Ὁ κ. Πιττάκης ἀνήγγειλεν ὅτι ὁ κ. Σάουμπερτ, μέλος τῆς ἐπὶ τῶν ἔργων ἐπιτροπῆς, ἀνεχώρησε πρὸ ἡμερῶν διὰ παντὸς ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος, χωρὶς κἂν νὰ γνωστοποιήσῃ ἀπλῶς τοῦτο εἰς τὸν Σύλλογον».

3 Σεπτεμβρίου 1850. «Ἐκ τῆς προκειμένης προσφορᾶς τῶν βιβλίων λαβῶν ἀφορμὴν ὁ κύριος Ν. Βάμβας, ἐπρότεινε, ὅτι εἶναι ἐπάναγκες νὰ γίνῃ ἡ τῶν βιβλίων τῆς Ἑταιρείας ἀκριβῆς ἀπαρίθμησις καὶ καταγραφὴ, μεθ' ἧν, νὰ τεθῶσι τὰ βιβλία εἰς μέρος κατάλληλον καὶ προσιτὸν εἰς πάντα τὸν βουλόμενον ν' ἀναγνώσῃ καὶ μελετήσῃ, ὁ δὲ κατάλογος αὐτῶν ὡς καὶ ὁ σκοπὸς τῆς χρήσεώς των, νὰ δημοσιευθῆ διὰ τῶν ἐγχωρίων ἐφημερίδων, ὅπως γνῶσιν οἱ φιλόκαλοι δωρηταί, ὅτι αἱ προσφοραὶ των δὲν κείνται ἡμελημένα ἐν γωνίᾳ καὶ παραβύστῃ».

6 Ἰανουαρίου 1851. «Ὁ κ. Ραγκαβῆς ἀνέγνω νεκρολογίαν τοῦ ἀποβιώσαντος μέλους τοῦ Συλλόγου κ. Γρωπίου.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. Ραγκαβῆς ἀνέφερεν ὅτι καθ' ἣν εἶχε λάβει ἐντολὴν παρὰ τοῦ Συλλόγου, παρουσιάσθη ἐν ὀνόματι αὐτοῦ εἰς τὴν ἐν Ἐδιμβούργῳ συνελθοῦσαν σύνοδον τῶν λογίων, εἰς ἣν καὶ ἰδιωτικῶς ἦν κεκλημένος, καὶ ἐξέθετο αὐτῇ τὴν κατὰ τὴν ιδέαν του ὠφελήθη ἡ ἀρχαιογνωσία ἐκ τῶν γενομένων ἐν Ἑλλάδι ἀνακαλύψεων ἀπὸ τῆς ἐλευθερώσεως αὐτῆς, εἰς ἀπόδειξιν πρὸς τοῖς ἄλλοις ὅτι ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς καὶ εἰς τὴν ἐπιστήμην δὲν ἦταν συμβὰν ἀδιάφορον. Προσέθηκε δὲ ὅτι, ἐρωτηθεὶς καὶ ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τοῦ Μονάχου περὶ ὑπάρξεως Ἀκαδημίας ἐν Ἑλλάδι, ἀπήντησεν ὅτι ὑπάρχει ἤδη ἡ βᾶσις αὐτῆς ἐν τῷ Ἀρχαιολογικῷ Συλλόγῳ, συγκειμένῳ ὡς αἱ Ἀκαδημίαι, ἀποτελουμένῳ ὑπὸ ἀνδρῶν περὶ τὴν ἀρχαιολογίαν καὶ τὴν ἀρχαίαν ἱστορίαν ἐπιστημόνων, ἰσοβίως ἐκλεγομένων εἰς ἀριθμὸν ὀρισμένον καὶ ἔχοντος ἐπίσης περιωρισμένον μόνον ἀριθμὸν ἀντεπιτελλόντων μελῶν, λαμβανομένων μεταξὺ τῶν ἐξοχωτέρων σοφῶν τῆς Εὐρώπης».

Παραίτηση τοῦ Ραγκαβῆ. Λίγες μέρες μετὰ τὴ συνεδρία, στὶς 9 Ἰανουαρίου, ὁ Ραγκαβῆς ἔστειλε στὸν Πρόεδρο Γεώργιο Γλαράκη τὴν παραίτησή του ἀπὸ τὴν Ἑταιρεία καὶ τὸν Σύλλογο. Τὶ τὸν παρακίνησε σ' αὐτὴ του τὴν ἐνέργεια τὸ διηγεῖται ὁ ἴδιος στὰ *Ἀπομνημονεύματά* του³²: «Ἐπανελθὼν εἰς Ἀθήνας, καὶ οἰκῶν μόνος μετὰ τῶν γονέων μου, ἐπανελάβον τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων μου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ἤρχισα τὴν σύνταξιν τοῦ δευτέρου τόμου τῶν *Antiquités Helléniques*, καὶ ἐπεδόθην πάλιν εἰς τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐταιρίας.

Ἄλλὰ διατρέξας τὰ γενόμενα ἐπὶ τῆς ἀπουσίας μου, εὔρον ὅτι ὁ Σύλλογος ἐξελέξατο ὡς μέλος ἀντεπιστέλλον ... ἓνα ἄγνωστον Γερμανὸν φαρμακοπώλην³³ ἐν Πειραιεῖ. Τοῦτο ὑπῆρξε δι' ἐμὲ δευτέρα καὶ ἐπαρκῆς ἀπόδειξις, ὅτι τὸ σχέδιόν μου περὶ μεταρρύθμισεως τῆς ἐταιρίας εἰς πυρῆνα Ἀκαδημίας οὐδόλως ἐννοήθη παρὰ τῶν εἰσφρησάντων εἰς αὐτήν, καὶ ἐναυαγεῖ ἐντελῶς εἰς χεῖράς των.

Εἰς τὴν πρώτην λοιπὸν συνεδρίασιν παρέστησα ὅτι κατὰ τὸν κανονισμόν ἀντεπιστέλλοντα μέλη ὄφειλον νὰ ἐκλέγονται μόνοι οἱ ἐξοχώτατοι τῶν ἀπανταχοῦ πεπαιδευμένων, εἰς ἀριθμὸν ὠρισμένον καὶ μικρόν, ἀποκλείοντα πλείστους, ὥστε ἡ ἐκλογὴ ἔπρεπε νὰ διακρίνη τοὺς πάντων προέχοντας, ἐν οἷς δὲν ἐδύνατο βεβαίως νὰ καταριθμηθῇ ὁ ὑπὸ τοῦ συλλόγου ἐκλεχθεῖς, οὐδέ τις τῶν ἐπισήμων ἀρχαιολόγων ὡς μεγάλην τιμὴν θὰ ἔθεώρει ἂν ἐξελέγετο συνάδελφος τοῦ ἐν Πειραιεῖ φαρμακοποιοῦ.

Ἄλλ' οἱ λόγοι μου εἰς οὐδὲν ἴσχυσαν, καὶ δυσφορῶν διὰ τὴν ματαίωσιν τῶν περὶ μεταρρύθμισεως τῆς ἐταιρίας προθέσεών μου, ἔγραψα πρὸς τὸν πρῶτον πρόεδρον αὐτῆς, τότε δ' ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβεύοντα κ. Ῥίζον, ὅστις τὰς προθέσεις μου ἐγνώριζε καὶ ἐνέκρινε, καὶ τῷ ἐξέφραζον μετὰ πολλῆς ἀδημονίας τὴν λύπην μου διότι ἄνθρωποι μὴ κατανοοῦντες τὴν σπουδαιότητα τοῦ σχεδίου ἡμῶν, ἐματαίωσαν αὐτό, καὶ προσέθηκα ὅτι σκοπὸν εἶχον, ὑπὸ τοιοῦτους οἰωνούς, νὰ παραιτηθῶ τῆς ἐταιρίας. Ὁ κ. Ῥίζος μοὶ ἀπήντησε προτρέπων με νὰ μείνω εἰς τὴν θέσιν μου, ἀδιαφορῶν

διὰ τοὺς κακῶς διέποντας τὰ τῆς ἐταιρίας, οἵτινες, ἐπέλεγεν, εἰσὶ «μαμούδια, καὶ οὐχὶ Μαμμοῦθ μεγαλόθηρες».

Πεισθεὶς ἐπομένως ἐνέμεινα εἰς τὴν θέσιν μου μέχρι τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν ἐγένετο ἡ ψηφοφορία πρὸς μερικὴν συμπλήρωσιν τοῦ συλλόγου, ὅτε δηλαδή, κατὰ τὸν νέον κανονισμόν, τὰ πρὸ ἐνὸς ἔτους ἐκλεγόμενα μέλη, ὄφειλον νὰ προσεκλέξωσιν ἕτερά τινα συγκαταταχθησόμενα μετ' αὐτῶν, καὶ τοῦτο ἔδει νὰ ἐξακολουθῆ ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος, μέχρι τῆς συμπληρώσεως τοῦ ὅλου κεκανονισμένου ἀριθμοῦ τῶν βουλευομένων λεγομένων μελῶν. Ἡ ἐκλογὴ αὕτη ἐγένετο, ἂν δὲν ἀπατώμαι, κατὰ Μάϊον³⁴ τοῦ 1851. Ἄλλὰ τότε νέον μοι ἐδόθη δεῖγμα ὅτι τὰ πλεῖστα τῶν ἤδη τὸν σύλλογον ἀποτελούντων μελῶν ἢ δὲν κατενόησαν τὸν σκοπὸν τοῦ νέου ὀργανισμοῦ, ἢ ἠδιαφόρουν δι' αὐτόν, ἐν πάσῃ περιπτώσει ὅμως ὅτι κατέστρεφον αὐτὸν ἀνεπανορθώτως. Πρὸ τῆς ἐκλογῆς, λαβὼν τὸν λόγον, ἀνέπτυξα ὅτι ὁ Σύλλογος πρέπει νὰ λάβῃ χαρακτῆρα Ἀκαδημίας, ἢ τοῦλάχιστον τμήματος Ἀκαδημίας, ἀρχαιολογικῆς, καὶ ἐπομένως νὰ συμπληρωθῆ δι' ἐκλογῆς τῶν ἐπισημοτέρων ἐκ τῶν παρ' ἡμῖν δι' ἀρχαιολογικῶν ἢ ἱστορικῶν γνώσεων διακρινομένων λογίων. Προέβημεν δὲ ἔπειτα εἰς τὴν ἐκλογὴν. Ἄλλ' αὕτη εὐθὺς μοι ἀπέδειξεν ὅτι μάταιοι ἦσαν οἱ λόγοι μου. Οἱ ἐκλεχθέντες ἦσαν πᾶν ἄλλο ἢ ἔξοχοι λόγοι, ἀρχαιολόγοι ἢ ἱστορικοί, ἦσαν ἀπλῶς φίλοι τοῦ προέδρου καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ παρὰ τὸ πνεῦμα τοῦ κανονισμοῦ εἰς τὸν Σύλλογον εἰσελθόντων.

Τότε ἐπανῆλθον ἀμέσως εἰς τὴν πρώτην ἀπόφασίν μου. Ἄφ' οὗ ἐνήργησα εἰς τὴν συνεδρίασιν ἐκείνην ὡς γραμματεὺς, καὶ μετὰ ταῦτα ἐξετέλεσα τὰ ἐν αὐτῷ ἀποφασισθέντα, ἔπεμψα εἰς τὸν πρόεδρον ἔγγραφον τὴν παραίτησίν μου, ἣν ἐδικαιολόγησα ὅμως οὐχὶ ἐπὶ τῶν γενομένων, ἀλλ', ἵνα μὴ προσβάλω οὐδένα, διὰ τῆς ἀποφάσεως ὅτι αἱ ἄλλαι μου ἀσχολίαι δὲν μοι ἄφηνον τὸν καιρὸν νὰ ἐκτελῶ χρεῖα καὶ ἐν τῇ ἐταιρίᾳ.

Γενομένης δὲ δεκτῆς τῆς παρατήσεως, με διεδέχθη ὡς γραμματεὺς τοῦ συλλόγου καὶ τῆς ἐταιρίας ὁ κ. Εὐστρατιάδης³⁵, νέος εὐδοκίμως μὲν σπουδάσας ἐν Γερμανίᾳ, ἀλλ' ὅστις δὲν εἶχεν εἰσέτι τὰ ἐπιστημονικὰ προσόντα τὰ κατὰ τὸν κανο-

νισμὸν ἀπαιτούμενα, ἵνα καταλάβῃ θεοὶν ἐν τῷ Συλλόγῳ, ὅτε ὁ Ἄσωπος³⁶, ὁ Κ. Παπαρρήγόπουλος ἦσαν ἀποκεκλεισμένοι».

Ἡ ἐπιστολὴ τῆς παραίτησης. Στὴν ἐπιστολὴ του ὁ Ραγκαβῆς τονίζει τὴν προσωπικὴ του ἀδυναμία νὰ ἀνταποκριθεῖ στὰ καθήκοντα τοῦ βουλευόμενου μέλους προβάλλοντας μειωμένα τὰ προσόντα του. Ἐτσι χωρὶς νὰ εἶναι προσβλητικὸς ὑπονοοῦσε τὶς ἐλλείψεις τῶν ἄλλων μελῶν, κυρίως ὀρισμένων, ποὺ δὲν εἶχαν καμία ἀρχαιολογικὴ γνῶση καὶ πείρα. Ὁ Ραγκαβῆς τότε, τὸ 1851, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν εὐρυμάθεια καὶ πολυμάθεια ποὺ ἤδη τὸν χαρακτήριζε, εἶχε τυπώσει τὸ 1842, τὸν πρῶτο τόμο τῶν *Antiquités Helléniques*, πρῶτο σοβαρὸ ἀρχαιολογικὸ-ἐπιγραφικὸ ἑλληνικὸ σύγγραμμα, ἀνώτερο κατὰ πολὺ, ἀπὸ κάθε ἄποψη, τῶν ψελλισμάτων τοῦ Κυριακοῦ Πιττάκη μὲ τὸ παλαιότερο βιβλίον του *L'Ancienne Athènes* (1835). Ἀκόμη ὁ Ραγκαβῆς εἶχε δημοσιεύσει στὴν *Ἐφημερίδα Ἀρχαιολογικὴ* ἀξιοπρόσεκτες μελέτες, τὶς καλύτερες ἑλληνικὲς ποὺ δημοσιεύτηκαν κατὰ τὴν πρώτη περίοδο τοῦ περιοδικοῦ (1837-1860). Μὲ τὴ μετριοφροσύνη λοιπὸν ποὺ δείχνει ὁ Ραγκαβῆς στὴν ἐπιστολὴ του τονίζει ἐκεῖνο ποὺ ἤθελε πραγματικὰ νὰ πεῖ· ὅτι ἀρκετὰ μέλη τοῦ Συλλόγου ἦταν ἀκατάλληλα γιὰ τὸν σκοπὸ, γιὰ τὸν ὁποῖο ἐξελέγησαν.

(ΑΑΕ 147/ 9 Ἰανουαρίου 1851) «Κύριε Πρόεδρε, | Ἡ ἰδέα καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συλλόγου ἦτον νὰ ὑπάρξῃ σῶμα ἀνδρῶν τῶν μάλιστα ἢ περὶ τὴν ἀρχαιολογίαν ἢ περὶ τὴν ἀρχαίαν καὶ μέσην ἱστορίαν ἐπιστημόνων, οἵτινες νὰ συντρέξωσι τὴν ἑταιρίαν διὰ τῶν γνώσεων αὐτῶν, καὶ νὰ ἐκδίδωσιν Ὑπομνήματα (Ἄρθρ. 13, 14 καὶ 25,δ). Ἡ εἰσαγωγὴ εἰς τὸ σῶμα τοῦτο ἀνθρώπων ἢ μὴ ἐχόντων μίαν τῶν δύο τούτων εἰδικότητων εἰς βαθμὸν τοσοῦτον ἕξοχον, ὥστε νὰ δικαιοῖ τὴν προτίμησιν αὐτῶν καὶ τὴν ἰσόβιον τῆς ἐκλογῆς των διάρκειαν, ἢ δι' ἄλλον τινὰ λόγον μὴ δυναμένων νὰ συντρέξωσιν ἐνεργῶς εἰς τὸ πρῶτιστον τοῦ Συλλόγου ἀντικείμενον, τὴν συγγραφὴν Ὑπομνημάτων, κατασιρέφει κατὰ τὴν ἐμὴν δόξαν ἐντελῶς τὸν χαρακτήρα αὐτοῦ, καὶ καθιστᾷ τὴν σύστασίν του ἄσκοπον καὶ τὴν εὐδωσίαν του ἀδύνατον.

Τοῦτο ἀναγνωρίζων ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ, καὶ αἰσθανόμενος τὰς ἐμὰς δυνάμεις ἐλαττωμένας τῶν ἃ ὁ ὀργανισμὸς δικαίως ἀπαιτεῖ παρὰ τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου, εἶχον παρακαλέσει τὰ τότε μέλη τῆς ἐταιρίας, ὡς πολλοὶ τῶν συναδέλφων μου ἐνθυμοῦνται ἴσως, πρὸς ὄφελος τοῦ ὀργανιζομένου σώματος καὶ πρὸς ἐπιτυχίαν αὐτοῦ, νὰ μὴ συμπεριλάβωσιν ἐμέ, ὡς διεννοοῦντο, εἰς τὴν πρώτην ἐκλογὴν, ἀλλ' ἀντ' ἐμοῦ νὰ ἐκλέξωσιν ἄλλον ὀνομαστώτερον καὶ ἰκανώτερον περὶ τὴν ἐπιστήμην. Ἐπειδὴ ὁμως ἡ παράκλησίς μου ἐκείνη δὲν ἐνεκρίθη, καὶ εὐμενῶς τὰ μέλη τῆς ἐταιρίας μοι ἔδωκαν ψήφους, ἐδέχθην τὴν ἐκλογὴν, προτιθέμενος ν' ἀποπειραθῶ ἂν ἡ προθυμία δύναται παρ' ἐμοὶ ν' ἀναπληρώσῃ τὴν ἔλλειψιν τῶν λοιπῶν ἰδιοτήτων. Μετὰ λύπης ὁμως ὁμολογῶ ὅτι τὸ ἐναντίον μοι ἀπεδείχθη, καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐκ τριετοῦς ἤδη πείρας ἐπέισθην ὅτι αἱ λοιπαὶ μου ἀσχολίαι δὲν μοι ἀφήνουσι καιρὸν ὑπόλοιπον ὃν ν' ἀφιερῶσω εἰς Ὑπομνημάτων σύνταξιν, τὸ πρόπιστον τοῦτο ἔργον τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου.

Φρονῶν ἐπομένως, ὅτι, ἐν γένει μὲν δὲν πρέπει νὰ καταργῆ τις θέσιν ἧς δὲν δύναται νὰ ἐκπληροῖ τὰ καθήκοντα, ἰδίως δὲ ὅτι σῶμα τῆς φύσεως τοῦ Συλλόγου, καὶ ἀρτυπαγῆς ὡς εἶναι αὐτός, δυνάμενον δὲ μόνον διὰ τῶν ἔργων ἃ παράγει νὰ περιποιήσῃ εἰς ἑαυτὸ τὴν ἀπαιτουμένην ὑπόληψιν, καταστρέφεται ὅταν περιέχῃ μέλη ἥττονα τῆς κλήσεως αὐτοῦ, ὡς εἰμὶ ἐγώ, νομίζω καθῆκον ἐπιβαλλόμενόν μοι ὑπὸ τῆς συνειδήσεως ν' ἀποσυρθῶ τοῦ Συλλόγου, καὶ παρακαλῶ ὑμᾶς, Κύριε Πρόεδρε, νὰ δεχθῆτε καὶ διαβιβάσητε αὐτῷ τὴν παροῦσαν ἐμοῦ παραίτησιν. Προθύμως δὲ θέλω ἐξακολουθῆ καταβάλλον τὴν μικράν μου συνεισφορὰν ὡς μέλος, συντελοῦν τῆς ἐταιρίας.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ ὀργανισμὸς (ἄρθρ. 31) ἀπαιτεῖ ὥστε ὁ Γραμματεὺς νὰ εἶναι ἐκ τῶν Βουλευομένων μελῶν, παρακαλῶ ὑμᾶς νὰ προσκαλέσητε τὸν κ. Ἀντιγραμματέα νὰ παραλάβῃ παρ' ἐμοῦ τὰ ἀρχεῖα. Ἐν Ἀθήναις, τῇ 9 Ἰανουαρίου, 1851 | Εὐπειθέστατος | Ἀ. Ρ. Ραγκαβῆς».

Ἡ στάσις τοῦ Συλλόγου. Ὁ Σύλλογος στηρίχτηκε σὴν ἀόριστη παραίτηση τοῦ Ραγκαβῆ καὶ δὲν συζήτησε τοὺς πραγματικοὺς λόγους τῆς. Φυσικὰ τὸ ζήτημα ἐξετάστηκε ἐκτενῶς, μὲ αὐτὸ τὸ πνεῦμα, στὴ συνεδρίαση τῆς 28 Ἰανουαρίου 1851. Τὸ πρακτικὸ τῆς παρατίθεται ὁλόκληρο γὰ καλῦτερη γνῶσις τῶν πραγμάτων: «Συνεδρίασις Δ΄. | Ἰανουαρίου 28: 1851: ἡμέρα Πέμπτη, ὥρα 12. | Παρόντες οἱ κ. κ. Γ. Γλαράκης, Γ. Τυπάλδος, Ν. Βάμβας, Ἰ. Κοκκῶνης, Ἀ. Μάμουκας, Γ. Πρινάρης, Σ. Οἰκονόμος, Κ. Πιπτάκης, Ξ. Λάνδερερ, Κ. Φρεαρίτης, Η. Μητσόπουλος, Π. Εὐστρατιάδης, Στ. Κουμανούδης, Δ. Χαραμῆς καὶ Σ. Βυζάντιος, ἀναπληρῶν ὡς Ἀντιγραμματεὺς τὸν Γραμματέα ἀπόντα.

Ἄνεγνώσθησαν τὰ πρακτικὰ τῆς προλαβούσης συνεδρίασεως.

Ὁ Κ. Μάμουκας παρετήρησεν ὅτι, καθ' ὃν τρόπον εἶν' ἐκφρασμένος ὁ τελευταῖος παράγραφος αὐτῶν, φαίνεται ὡς νὰ παρεβιάσθη ὁ ὄρος τοῦ ὀργανισμοῦ ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς ἐκλογῆς τῶν βουλευομένων μελῶν, καὶ προτείνει νὰ σαφηνισθῆ καὶ τροποποιηθῆ τὸ μέρος τοῦτο: Συζητήσεως γενομένης καὶ τοῦ ὀργανισμοῦ ἀναγνωσθέντος, ἐτροποποιήθησαν ἀνηκόντως τὰ πρακτικὰ καὶ ὑπεγράφησαν.

Ὁ Πρόεδρος συγχαίρει τὸν Σύλλογον διὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν νέων³⁷ αὐτοῦ Μελῶν, διὰ τῶν φώτων καὶ τῆς συνεργείας τῶν ὁποίων ἐλπίζει τὰ μέγιστα ὡς πρὸς τὴν πρόοδον τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συλλόγου.

Ἄναγγέλλει δὲ ἀκολούθως μὲ λύπην του εἰς τὸν Σύλλογον ὅτι ὁ κύριος Ἀ. Ραγκαβῆς διεύθυνε πρὸς αὐτὸν πρὸ 15 ἡδὴ ἡμερῶν ἔγγραφον τὴν παραίτησίν του ὡς Γραμματέως τοῦ Συλλόγου, τὴν ὁποίαν μετ' ὀλίγον παρηκολούθησε καὶ ἡ τοῦ πατρὸς του κυρίου Ἰ. Ραγκαβῆ ὡς μέλους βουλευομένου. Ὁ Πρόεδρος προσθέτει ὅτι, ἀφ' οὔ, πρὶν γνωστοποιήσῃ τοῦτο εἰς τὸν Σύλλογον, ἐδοκίμασεν ἰδιατέρως νὰ μεταπέισῃ τὸν κύριον Ἀ. Ραγκαβῆν, ἐπιφορτίσας τὸν κ. Τυπάλδον νὰ τὸν ὀμιλήσῃ φιλικῶς, καὶ ἀπέτυχε (τὸ ὁποῖον ἐρωτηθεὶς συνωμολόγησε καὶ ὁ κ. Τυπάλδος), καθυποβάλλει τὸ περὶ τούτου εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ Συλλόγου, προσθεὶς ὅτι, ἐπειδὴ ὁ κ. Ἀ. Ραγκαβῆς παρεπονέθη προσέτι εἰς τὸν κ. Τυπάλδον, ὅτι, εἰς

τὴν γενομένην πρὸς τὰ νεωστὶ διορισθέντα μέλη τοῦ Συλλόγου κοινοποίησιν τοῦ διορισμοῦ αὐτῶν, οὗτος (ὁ Πρόεδρος) ἐνέκρινε νὰ ἀφαιρέσῃ τὸ τελευταῖον μέρος, δι' οὗ ὁ κ. Ῥαγκαβῆς ἐνόμισεν εὐλογον νὰ ὑπομνήσῃ αὐτοῖς τὰ καθήκοντά των, ὁ Πρόεδρος νομίζει ὅτι δὲν ἔπραξεν εἰς τὴν περίστασιν ταύτην εἰμὴ σύμφωνα μὲ τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ μὲ τὴν παραδεδεγμένην ἄχρι τοῦδε τάξιν· καθότι τὰ καθήκοντα τῶν μελῶν διαγράφονται ὑπὸ τοῦ κανονισμοῦ ὠρισμένως καὶ πᾶσα περὶ τούτου ὑπόμνησις θεωρεῖται περιττὴ καὶ ἡδύνατο νὰ ἐκληφθῇ καὶ ὡς προσβάλλουσα ἐκάστου τὴν φιλοτιμίαν.

Ὁ κύριος Κοκκῶνης, ζητήσας καὶ λαβὼν τὸν λόγον, εἶπεν ὅτι λυπεῖται μὲν καὶ αὐτὸς διὰ τὴν παραίτησιν τοῦ κυρίου Ἀ. Ῥαγκαβῆ, τοῦ ὁποῖου ὁ ὑπὲρ τῆς ἐταιρείας ζήλος καὶ ἡ ἰκανότης εἶνε ὁμολογούμενα, νομίζει ὅμως οὐχ ἦτιον ὅτι οἱ λόγοι ἐπὶ τῶν ὁποίων στηρίζει τὴν παραίτησίν του ταύτην δὲν εἶνε ἀποχρῶντες· καθότι ἂν καὶ ἐλλείψῃς τινὲς ἔλαβον χώραν εἰς τὰς ἐργασίας τοῦ Συλλόγου, ἀφ' ἑτέρου ὅμως, διὰ τῆς ἐπιμονῆς καὶ προθυμίας τῶν μελῶν αὐτοῦ, ἐλπίζεται μὲ τὸν καιρὸν κατορθωτέα ἢ ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ τῆς συστάσεώς του.

Διαρκούσης τῆς ὁμιλίας ταύτης, ἦλθεν ὁ κύριος Γ. Καραμάνος.

Ὁ κ. Βάμβας, λαβὼν μετὰ ταῦτα τὸν λόγον, εἶπεν ὅτι λυπηρὸν μὲν εἶνε διότι ὁ κ. Ῥαγκαβῆς (τοῦ ὁποῖου συνωμολόγησεν ἐπίσης τὴν ἰκανότητα καὶ προθυμίαν) παραιτεῖται, λυπηρότερον ὅμως ὅτι οἱ λόγοι, τοὺς ὁποῖους προτείνει, δὲν φαίνονται νὰ ἦνε οἱ κυρίως ὑπαγορεύσαντες τοῦτο εἰς τὸν κ. Ῥαγκαβῆν· διότι, ὡς πρὸς τὰς ἀτελείας, αἵτινες ἐνδέχεται νὰ παρεμποδίζωσι πρὸς τὸ παρὸν τὰς ἐργασίας τοῦ Συλλόγου, αὗται εἶνε φυσικὴ συνέπεια τῆς ἀρτιπαγοῦς εἰσέτι καταστάσεως ὅλων ἐν γένει τῶν πραγμάτων ἐν Ἑλλάδι, ὅπου μ' ὅλα ταῦτα καθημέραν τελειοποιοῦνται τὰ πάντα κτλ. ἀλλὰ δυσαρέσκειά τις μᾶλλον, ὡς ἐκ τῆς συμβάσεως διαφωνίας μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν λοιπῶν τοῦ Συλλόγου μελῶν ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς ψηφοφορίας. Φρονεῖ μ' ὅλα ταῦτα εὐλογον νὰ γίνῃ καὶ πάλιν ἀπόπειρα πρὸς μετάπεισιν τοῦ Κ. Ῥαγκαβῆ.

Ὁ κ. Τυπάλδος λέγει ὅτι, ἐὰν ὁ Σύλλογος ἐγκρίνη νὰ ἐπιφορτίσῃ μετ' αὐτοῦ καὶ τὸν κ. Βυζάντιον, προθύμως ἀναλαμβάνει νὰ ὀμιλήσῃ καὶ πάλιν τὸν κ. Ῥαγκαβῆν.

Ὁ κ. Πρόεδρος εἶπεν ὅτι περὶ τούτου πρέπει νὰ ἐκφρασθῇ προηγουμένως ὁ Σύλλογος.

Ὁ κ. Βυζάντιος εἶπεν ὅτι συμμερίζεται καὶ αὐτὸς τὴν λύπην τῶν προαγορευσάντων διὰ τὴν παραίτησιν τοῦ κ. Ῥαγκαβῆ, τοῦ ὁποίου, ὡς πολλὰ πονήσαντος ὑπὲρ τῆς συστάσεως καὶ προόδου τῆς Ἑταιρίας, ἐλπίζει ὅτι κἀνεὶς ἐκ τῶν ἐντίμων τοῦ Συλλόγου μελῶν δὲν ἀρνεῖται τὴν ἰκανότητα καὶ προθυμίαν. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ παραίτησις αὕτη φαίνεται, ὡς ἐκ τῶν προειρημένων, ἀποδιδομένη εἰς δυσαρέσκειαν μᾶλλον ἢ πεποίθησιν, νομίζει χρέος του νὰ πληροφορήσῃ τὸν Σύλλογον ὅτι, καὶ πρὸ δύο ἡδὴ ἐτῶν, ὁ κ. Ῥαγκαβῆς, ἅμα μετὰ τὴν δευτέραν τῶν βουλευομένων μελῶν ἐκλογὴν, ἐξέφρασε πρὸς αὐτὸν τὴν αὐτὴν περὶ παρατήσεως ἐπιθυμίαν, τὴν ὁποίαν ἐπανελάβε καὶ ἐσχάτως, πρὶν ἀκόμην ἐνεργηθῆναι περὶ τῆς τρίτης ἐκλογῆς. Ἐπομένως νομίζει ὅτι, οἱ λόγοι τοὺς ὁποίους προτείνει ὁ κ. Ῥαγκαβῆς (τῶν ὁποίων τὴν ὀρθότητα ἢ μὴ ἀπέχει ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ συζητήσῃ), εἶνε λόγοι πεποιθήσεως ἰδίας μᾶλλον, καὶ ὄχι ἀτομικῆς τινος δυσαρεσκείας.

Ὁ κ. Βάμβας εἶπεν ὅτι, ἀγνοῶν τοῦτο, ἀπέδωκε τὴν παραίτησιν τοῦ κ. Ῥαγκαβῆ εἰς δυσαρέσκειαν· ἤδη δὲ προθύμως ἐπανορθοῖ τὸ εἰρημένον.

Ὁ κ. Πρόεδρος ἐπανελάβεν, ὅτι ἐπιθυμεῖ νὰ ἀκούσῃ τὴν γνώμην τοῦ Συλλόγου.

Ὁ κ. Κοκκῶνης εἶπεν ὅτι, συμφωνεῖ μὲν εἰς τὸ νὰ ὑπομνησθῇ καὶ αὐθις φιλικῶς ὁ κ. Ῥαγκαβῆς νὰ ἀνακαλέσῃ τὴν παραίτησίν του, ἀλλ' ἡ ἀναφορά του, ὡς ἐκφραζομένη μὲ τρόπον δυνάμενον νὰ θεωρηθῇ προσβλητικὸς ἐναντίον μελῶν τινῶν τοῦ Συλλόγου, πρέπει νὰ ἀφανισθῇ καὶ μνεῖα ταύτης νὰ μὴ γένη οὐδεμία.

Ὁ κ. Καραμάνος ἀγνοεῖ μὲν τὰ προδιατρέξαντα, καθόσον ὅμως δύναται νὰ συμπεράνῃ ἐκ τῶν λόγων τῶν προαγορευσάντων, κ. κ. Βάμβα καὶ Βυζαντίου, νομίζει ὅτι οἱ λόγοι τοῦ κ. Βάμβα εἶνε πειστικώτεροι, καὶ ἡ παραίτησις τοῦ κ. Ῥαγκαβῆ ὑπηγορεύθη ἐκ δυσαρεσκείας τινος μᾶλλον. Τούτου δὲ ἀπό-

δειξιν προσεπιφέρει τὴν παραίτησιν τοῦ πατρὸς τοῦ κ. 'Ραγκαβῆ, παρακολουθήσασαν ἀμέσως τὴν τοῦ υἱοῦ του, ἐν ᾧ αὐτὸς ὁ ἴδιος εἶχε προτείνει τὸν πατέρα του, ὡς μέλος βουλευόμενον. Ἀμφότεραι ἄρα αἱ παραιτήσεις ὑπαγορεύτηκαν ὡς ἐκ τῶν προγεγονότων, τὰ ὅποια ὁμως ἀγνοεῖ ὁ ἀγορευόμενος. Ἐπομένως φρονεῖ ὅτι πρέπει νὰ τεθῆ εἰς ψηφοφορίαν ἐὰν πρέπη ἢ ὄχι νὰ προσκληθῆ ἐπανειλημμένως ὁ κ. 'Α. 'Ραγκαβῆς νὰ ἀνακαλέσῃ τὴν παραίτησίν του.

Ὁ κ. Λάνδερερ, καίτοι ἰδιαίτεραν φιλίαν ἔχων μετὰ τοῦ κ. 'Ραγκαβῆ, φρονεῖ ὁμως οὐχ ἤττον ἀνοίκειον τῆ ἀξιοπρεπείᾳ τοῦ Συλλόγου τὸ νὰ προσκληθῆ καὶ πάλιν ὁ κ. 'Ραγκαβῆς νὰ ἀνακαλέσῃ τὴν παραίτησίν του. Νὰ γένη ὁμως πρὸς αὐτὸν εὐχαριστήριον ἐκ μέρους τοῦ Συλλόγου ἔγγραφον διὰ τὰς ἄχρι τοῦδε προσπάθειάς του ὑπὲρ τῆς Ἑταιρίας κτλ.

Ὁ κ. Πρινάρης, καίτοι τιμῶν τὸν ἄνδρα διὰ τὴν παιδείαν του, ὡς χρηματίσας ὁμως καὶ αὐτὸς Γραμματεὺς καὶ μέλος διαφόρων Ἑταιριῶν, νομίζει ὅτι ὁ κ. 'Ραγκαβῆς, δεχθεὶς καταρχὰς καὶ ἔπειτα παραιτηθεὶς, ἐσφάλη. Ἐὰν δὲ εἶχε καὶ προτοῦ τὸν σκοπὸν τῆς παραιτήσεως, τοῦτο δὲν πρέπει νὰ ληφθῆ ὑπ' ὄψιν, ἀλλὰ μόνον τὶ λέγει εἰς τὴν ἀναφορὰν του *scripta manent*. Ἐπειτα ἡ παραίτησις ἐνὸς μέλους, ὅσον τοῦτο καὶ ἂν ὑποτεθῆ ἔξοχον, δὲν καταστρέφει ὀλόκληρον ἑταιρίαν· διότι εἰς οὐδεὶς καὶ ἡ μικρὰ ἰκανότης πολλῶν ἀναπληροῖ τὴν εἰδικότητα, ἐὰν καὶ ὑποτεθῆ τοιαύτη, ἐνὸς καὶ μόνου. Διὰ τοῦτο προτείνει, νὰ καταχωρισθῆ μὲν ἡ ἀναφορὰ του, χωρὶς νὰ ἀνατρέξωμεν εἰς τὰ προγεγονότα, νὰ μὴ κλίνη ὁμως γόνυ ὁ Σύλλογος ἐνώπιον ἐνὸς ἀνθρώπου παραιτουμένου, ἀλλὰ νὰ ἀναπληρωθῆ ἡ θέσις του διὰ τῆς ἐκλογῆς ἄλλου Γραμματέως.

Ὁ κ. Βάμβας· Τίς δύναται νὰ καυχηθῆ ὡς ἔχων εἰδικότητα ἔξοχον ἐν τῇ Ἑλλάδι, ἐν ᾧ εἰς τὴν Εὐρώπην αὐτὴν ἀμφίβολον ἐὰν εὐρίσκειται τοιαύτη· τὸ τέλειον, ἐὰν ὑπάρχη, ἀπόκειται εἰς τοὺς μεταγενεστέρους νὰ τὸ κατορθώσωσι· δι' αὐτοὺς κοπιᾶζομεν, ἐκ τῶν ἐνότων καὶ ὅσον δυνάμεθα, ἡμεῖς.

Ἐπὶ τῇ παρατηρήσει τοῦ Προέδρου καὶ τινῶν ἐκ τῶν μελῶν, ὅτι αἱ σχηματισθεῖσαι περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου τέσσαρες γνώμαι συγχωνεύονται εἰς δύο, τῶν μὲν γνωμοδοτούν-

των νὰ γένη καὶ πάλιν ἰδιωτικῶς ἀπόπειρα πρὸς τὸν κ. 'Ραγκαβῆν, ἵνα ἀποσύρῃ τὴν ἀναφορὰν τοῦ καὶ ἀναλάβῃ τὰ ἔργα τοῦ, τῶν δέ, ἵνα καταχωρισθῇ μὲν ἡ ἀναφορὰ τοῦ καὶ ἀναπληρωθῇ ἡ θέσις τοῦ, γένη δὲ πρὸς αὐτὸν εὐχαριστήριον ἐκ μέρους τοῦ Συλλόγου, τὸ ζήτημα ἐτέθη εἰς ψηφοφορίαν διὰ ψηφοδελτίων καὶ ἐνεκρίθη ἡ δευτέρα γνώμη διὰ ψήφων ἔνδεκα πρὸς πέντε. Ἡ δὲ ἐκλογὴ τοῦ Γραμματέως ἀνεβλήθη εἰς τὴν προσεχῆ συνεδρίασιν· ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲ ἐνεκρίθη ὁμοφώνως ὑπὸ τοῦ Συλλόγου νὰ προσκληθῇ ὁ 'Αντιγραμματεὺς ἵνα παραλάβῃ τὰ 'Αρχεῖα.

Ὁ Πρόεδρος ἐνεφάνισε τρία ἔγγραφα τῶν κ. κ. Placide de Jove y Heria, Marquis de Piral καὶ Pierre Saban y la Noya, εὐχαριστούντων διὰ τὸν διορισμὸν αὐτῶν ὡς μελῶν ἀντεπιστελλόντων τοῦ Συλλόγου.

Ὁ κύριος Λάνδερερ ἐπρότεινε, νὰ διορισθῇ, κατὰ τὰ περὶ τῶν βιβλίων τῆς Ἑταιρίας προαποφασισθέντα, ἐν ἓκ τῶν μελῶν βιβλιοθηκάριος αὐτῆς, καὶ ἀνεβλήθη καὶ τὸ περὶ τούτου εἰς ἄλλην συνεδρίασιν.

Ὁ κ. Πιττάκης ἀνέφερεν ὅτι, τοῦ Συλλόγου συστηθέντος ἀπὸ τῶν 1848, ὑπάρχουσιν ἔκτοτε περὶ τὰ δεκατέσσαρα ὑπομνήματα, ἐμφανισθέντα εἰς αὐτὸν κατὰ διαφόρους ἐποχάς, περὶ τῆς δημοσιεύσεως τῶν ὁποίων πρέπει νὰ ληφθῇ φροντίς, κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ ὀργανισμοῦ ὀριζόμενα.

Ὁ Βυζάντιος ὑπέμνησεν ὅτι προηγουμένως πρέπει νὰ διορισθῇ, κατὰ τὸ ἄρθρ. 10 τοῦ ὀργανισμοῦ, ἡ ἐπὶ τῶν ἐκδόσεων ἐπιτροπὴ, καὶ ἐνεκρίθη. Ἄνεβλήθη δὲ καὶ ταύτης, ὡς καὶ τῆς ἐπὶ τῶν ἔργων ἐπιτροπῆς, ἡ ἐκλογὴ εἰς τὴν ἐπομένην συνεδρίασιν.

Ὁ αὐτὸς ἀνήγγειλεν ὡς ἐκ φήμης εἰς τὸν Σύλλογον, ὅτι δύο ἐκ τῶν ὑπομνημάτων τούτων, τὰ τῶν κκ. Πρόκεος καὶ Βουρνούφ, ἐξεδόθησαν ἐν τῇ Εὐρώπῃ, ἐν φ, κατὰ τὸ ἄρθρ. 56 τοῦ Ὄργανισμοῦ, «Ὁ Συγγραφεὺς ὑπομνήματος παρουσιασθέντος εἰς τὸν Σύλλογον δὲν δύναται νὰ δημοσιεύσῃ αὐτὸ ἰδιαιτέρως ἐκτὸς ῥητῆς περὶ τούτου ἀδείας τοῦ Συλλόγου», καὶ ἠρώτησεν ἐὰν πρέπει νὰ ἐκδοθῶσι πάλιν ὑπὸ τοῦ Συλλόγου μετὰ τῶν λοιπῶν καὶ ταῦτα, καὶ ἐνεκρίθη νὰ ἐκδοθῶσιν αἱ μεταφράσεις αὐτῶν μόνον, ὡς ἀγνοουμένων εἰς τὴν Ἑλλάδα. |

Ἡ συνεδρίασις διελύθη περὶ τὰς 2^{1/2} Μ. Μ. | Ὁ Πρόεδρος | Γ. Γλαράκης. |

[Δεξιὰ κάτω:] ἀντὶ τοῦ Γραμματέως ὁ Ἀντιγραμματεὺς | Σκαρλάτος Βυζάντιος».

Ἀποδοχὴ τῆς παραίτησης, εὐχαριστίες. Ὅπως ἀποφασίστηκε στὴ συνεδρία, ὁ Σύλλογος δέχτηκε τὴν παραίτηση τοῦ Ραγκαβῆ μὲ ψήφους 11 πρὸς 5. Εἶναι φανερὸ ὅτι δὲν εἶχε πλέον πολλὰς συμπάθειες. Μερικὲς μέρες ἀργότερα τοῦ ἀπευθύνθηκε ἀπὸ τὸν Σύλλογο ἔγγραφο ἀποδοχῆς τῆς παραίτησης καὶ εὐχαριστιῶν³⁸:

«Ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συλλόγου | Πρὸς τὸν Κύριον Ἀ. Ἰ. Ραγκαβῆν | Μὲ λύπην του ἤκουσεν ὁ Σύλλογος ἀναγνωσθεῖσαν ἐν τῇ προτελευταίᾳ συνεδριάσει αὐτοῦ τὴν ἀπὸ 9 Ἰανουαρίου ἐπιστολὴν Σας, δι' ἧς παραιτεῖσθε τῆς θέσεως τοῦ παρ' αὐτῷ Γραμματέως.

Καί τοι δὲ μὴ συμμεριζόμενος καθ' ὀλοκληρίαν τοὺς λόγους, ἐφ' ὧν στηρίζετε τὴν παραίτησίν Σας, συνομολογῶ μὲν ἀφ' ἑνὸς τὰς ἐλλείψεις, ὅσας παρεμποδίζουσι πρὸς τὸ παρὸν τὴν κατ' εὐχὴν πρόοδον τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ, καθὼς παντὸς σώματος ἀρτιοτάτου, πεπεισμένος ὅμως ἀφ' ἑτέρου εἰς τὸν ζῆλον καὶ τὴν προθυμίαν ὄλων ἀνεξαιρέτως τῶν μελῶν αὐτοῦ, μακρὰν ἀπέχω τοῦ νὰ θεωρῶ ἀδύνατον καὶ ἀκατόρθωτον τὴν βαθμηδὸν καὶ μὲ τὸν καιρὸν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τῆς συστάσεως αὐτοῦ.

Τοιοῦτου ζήλου ἀξιομίμητον παράδειγμα ἐδώκατε παρ' αὐτῷ καὶ Ὑμεῖς ἐπὶ τοσαῦτα ἔτη, κύριε, καὶ τοῦτο ἀναγνωρίζων ὀμοθυμηδὸν ὁ Σύλλογος, μὲ ἐπεφόρτισε νὰ Σᾶς ἐκφράσω τὰς εὐχαριστίας του.

Τὸ καθῆκον τοῦτο ἐκπληρῶν ἀσμένως, δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι καὶ ὡς μέλος συντελὲς τῆς Ἑταιρίας, θέλετε συνεργεῖ μὲ τὸν αὐτὸν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ζῆλον πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτῆς ἔργω τε καὶ λόγῳ.

Δέχθητε, Κύριε, τὴν διαβεβαίωσιν τῆς πρὸς Ὑμᾶς ἐξαιρέτου ὑπολήψεώς μου. | Ὁ Πρόεδρος | Γ. Γλ. | Τῆ 17: Φεβρ. 1851.

[Σημ. ἀριστερά]: Ὁ Ἀντιγραμματεὺς τοῦ Συλλόγου ἐπεφορτίσθη νὰ παραλάβῃ τὰ Ἀρχεῖα καὶ λοιπὰ ἔγγραφα τῆς Ἑταιρίας».

Ποιοὶ πρέπει νὰ ἐκλέγονται. Τὰ ὅσα ὑπονοοῦσε ὁ Ραγκαβῆς στὴν ἐπιστολὴ παραίτησής του καὶ ὅσα μὲ σαφήνεια διατύπωσε ἀργότερα στὰ ἀπομνημονεύματά του, τὰ συμμερίζονταν κι ἄλλοι. Δυὸ μῆνες ἀργότερα ἀπὸ τὴ συνεδρία τοῦ Συλλόγου, κατὰ τὴν ὁποία συζητήθηκε ἡ παραίτηση τοῦ Ραγκαβῆ, γίνεται συζήτηση γιὰ νέα ἀντεπιτέλλοντα μέλη. Ὁ Τυπάλδος ζητᾷ τὴν ἐκλογὴ δύο Ἰταλῶν καὶ ὁ Πρινάρης προβάλλει³⁹ βάσιμες ἀντιρρήσεις: «Ὁ κ. Τυπάλδος ἐπανελάβεν αὐτίς τὰ περὶ τῶν δύο Ἰταλῶν, Bonnaventura Mazzarella καὶ Francesco Gherendi Dragomanori πρότασίν του, ἵνα ἐκλεχθῶσι μέλη ἀντεπιτέλλοντα, καθ' ὅσον, ὁ μὲν αὐτῶν, ἐπιστρέψας εἰς τὴν πατρίδα του, διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἑλληνικῆς, ὡς καὶ πρότερον· ὁ δὲ δεῦτερος ἐκδίδει ἱστορικόν τι περὶ Ἀθηνῶν ὑπόμνημα. Ὁ κ. Πρινάρης παρετήρησεν, οὐχὶ ὡς πρὸς τὰ προτεινόμενα ἄτομα, περὶ τῶν ὁποίων οὐδὲν ὑπὲρ ἢ κατὰ ἔχει νὰ ἀντιτάξῃ, ἀλλ' ἐν γένει ὅτι περὶ τοὺς διορισμοὺς τῶν ἀντεπιτελλόντων αὐτοῦ μελῶν ὁ Σύλλογος πρέπει νὰ ἦνε πολλὰ φειδωλός, καὶ μόνον ἔξοχα καὶ ἔχοντα εὐρωπαϊκὴν φήμην ὀνόματα νὰ προτείνωνται, μήπως συμβῆ καὶ εἰς αὐτὸν ὅ,τι καὶ εἰς ἄλλας ἑλληνικὰς ἑταιρίας, τῶν ὁποίων κατασπαταληθέντα τὰ διπλώματα, κατήντησαν νὰ μὴ ἔχωσι μηδεμίαν ἐν τῇ Εὐρώπῃ σημασίαν. Ἀναγνωσθέντων μετὰ ταῦτα τῶν ὀνομάτων τῶν ἄχρι τοῦδε διορισθέντων, καὶ ἀποδειχθέντος ὅτι δὲν μένουσι κενὰ εἰμὴ δέκα μοναὶ θέσεις, ἀπεφασίσθη οἱ μὲν προτεινόμενοι νὰ διορισθῶσιν ἐν συνεδριάσει τῆς Ἐφορίας, κατὰ τὸν Ὀργανισμόν, μέλη συντελεῖ, δίδοντες βιβλία ἀντὶ χρημάτων. Μέλη δὲ ἀντεπιτέλλοντα τοῦ Συλλόγου νὰ ὀνομασθῶσιν οἱ κ. κ. Φραγκίσκος (Franz) Borp (ἐν Βερολίῳ), Χριστιανὸς Lassen (ἐν Βόννῃ) καὶ Μ. I. Müller, διάσημοι φιλόλογοι Γερμανοί, καὶ ἐνεκρίθησαν ὁμοφώνως».

Ὁ Ἀρχαιολογικὸς Σύλλογος συνεδρίασε συνολικῶς 51 φορές, τέσσερις τὸ 1848, ὀκτὼ τὸ 1849, πέντε τὸ 1850, δεκαπέντε τὸ 1851, δέκα τὸ 1852, ἑπτὰ τὸ 1853 καὶ δύο τὸ 1854. Μὲ Γραμ-

ματέα τὸν Ραγκαβῆ συνεδρίασε δεκαοκτὼ φορὲς καὶ κατὰ τὶς συνεδρίες αὐτὲς διαβάσθηκαν τὰ ὑπομνήματα γιὰ τὰ ὁποῖα γίνεται προηγουμένως λόγος. Μετὰ τὸν Ραγκαβῆ δὲν ὑπῆρξαν ὑπομνήματα παρὰ μόνον τεχνικὲς ἐκθέσεις γιὰ ἀναστηλώσεις ποὺ γίνονταν στὴν Ἀκρόπολη ἢ γιὰ ἀνασκαφές, κυρίως τῆς οἰκίας Ψωμᾶ. Τὸν Σύλλογο τὸν ἀπασχολοῦσαν πλέον ζητήματα ὑπηρεσίας, ἀνασκαφῶν, ἀγορῶν βιβλίων, ἀλλὰ ὄχι ὁ κύριος σκοπὸς τοῦ ποὺ ἦταν ἡ ἀνακοίνωση νέων πραγμάτων, δηλαδὴ ἡ πρόοδος τῆς Ἐπιστήμης. Ὁ Ραγκαβῆς εἶχε ὑπερτιμήσει τὶς δυνατότητες τῆς τότε ἀθηναϊκῆς κοινωνίας. Πίστευε ὅτι μπορούσε νὰ μεταφυτεύσει στὴν Ἑλλάδα θεσμούς, συνήθειες καὶ νοοτροπίες ποὺ ἤκμαζαν στὴν Εὐρώπη, σὲ χῶρες ὅπως ἡ Ἀγγλία, ἡ Γαλλία καὶ ἡ Γερμανία, χῶρες μὲ μακρότατη ἀνθρωπιστικὴ παράδοση καὶ πολυάνθρωπες. Ἡ ἀποτυχία ἦταν φυσικὴ. Ὁ Σύλλογος μετέπεσε σὲ εἶδος συλλογικοῦ διοικητικοῦ ὄργάνου καὶ ἔσβησε καθὼς περνοῦσε σιγὰ σιγὰ σὲ χέρια ὄλο καὶ λιγότερο ικανὰ γιὰ νὰ καταλήξει νὰ ἔχει τελευταῖο Γραμματέα τοῦ τὸν Κυριακὸ Πιπτάκη.

Ἡ ἰδέα τῆς Ἀκαδημίας ὑπάρχει ἀκόμη. Τὸν πρῶτο καιρὸ μετὰ τὴν παραίτηση τοῦ Ραγκαβῆ δὲν εἶχε ἐγκαταλειφθεῖ ἡ ἀρχικὴ ἰδέα τῆς Ἀκαδημίας καὶ τῆς ἀνάγνωσης καὶ ἔκδοσης ὑπομνημάτων. Τὸ ζήτημα αὐτὸ ἀπασχόλησε τὸν Σύλλογο στὴ συνεδρία τοῦ τῆς Τρίτης, 10 Ἀπριλίου 1851:

«Γενομένης ἐκ μέρους τοῦ Κυρίου Εὐστρατιάδου παρατηρήσεως ὡς πρὸς τὸ δεῦτερον ὑπόμνημα τοῦ Ραγκαβῆ, ὁ ἀντιγραμματεὺς ἀνέγνω τὴν ἀπὸ 26 Μαρτίου ἀπάντησιν πρὸς αὐτὸν τοῦ εἰρημένου, ἐξ ἧς ἐγνώσθη ὅτι οὗτος δὲν ἐπαρουσίασεν εἰμῆ ἔν καὶ μόνον ὑπόμνημά του εἰς τὸν Σύλλογον, τὸ περὶ τῆς εἰς Ἀρκαδίαν ὁδοιορίας του, ἐπειδὴ δὲ τοῦτο ἦτιον ἡ ἀρχή, μόλις τὸ ἔν τέταρτον τῆς ὅλης ἐργασίας, μὴ νομίζων αὐτὸ ἄξιον νὰ ἐκδοθῆ οὕτως ἔχον, ἀπέσυρεν αὐτό, καὶ παρατεῖται τῆς τιμῆς τῆς καταχωρήσεως αὐτοῦ εἰς τὰ Ὑπομνήματα τοῦ Συλλόγου. Ὁ λόγος οὗτος ἐκρίθη ἀποχρῶν, καὶ ὁ Σύλλογος προέβη εἰς τὴν περὶ τῆς ἐκδόσεως τῶν λοιπῶν ὑπομνημάτων συζήτησιν, ἥτις καὶ διήρκεσεν ὦραν ικανήν, ἀναγνωσθέντων

πολλάκις κατ' ἐπανάληψιν τῶν ἄρθρων 25, §δ', 26, 53, § δ', καὶ 55 τοῦ Ὄργανισμοῦ, ἐξ ὧν τινὰ μὲν τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου ἐσυμπέραναν, ὅτι ὁ Σύλλογος ὑποχρεοῦται νὰ ἐκδίδη πάντα ἀνεξαίρετως τὰ ὑπομνήματα τῶν τε Βουλευομένων καὶ τῶν Ἀντεπιστελλόντων αὐτοῦ μελῶν· τινὰ δέ, ὅτι ὅσα μόνον ἐξ αὐτῶν ἐγκρίνη· ἕτερα δέ, ὅτι τῶν ἐκδιδομένων ὑπομνημάτων ὑποτίθεται ἔχων τὴν εὐθύνην ὅλος ὁ Σύλλογος, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἀποφασίζει διὰ τῆς ἐπὶ τῶν ἐκδόσεων ἐπιτροπῆς ποῖα πρέπει νὰ ἐκδοθῶσιν ὀλόκληρα καὶ ποῖα ἐν ἀποσπάσμασιν· καὶ ἄλλα, ὅτι ἡ εὐθύνη εἶνε ὀλόκληρος εἰς βᾶρος αὐτοῦ καὶ μόνου τοῦ συντάκτου τοῦ ὑπομνήματος, καὶ τότε, παρετήρησάν τινα τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου, πρὸς τί αἱ ὑπὸ τοῦ ὄργανισμοῦ ὀριζόμεναι παρατηρήσεις καὶ ἡ ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς ἐξέτασις αὐτῶν; ἢ μήπως ὁ Σύλλογος ὑποτίθεται ἐργολάβος τυπογραφείου; καὶ τί μέλλει νὰ γένη, παρετήρησε πρὸς τοῖς ἄλλοις ὁ κ. Βάμβας, ἐάν τις, καθυποβαλὼν ὑπόμνημα ἀφορῶν τὰς θρησκευτικὰς καὶ φιλοσοφικὰς δοξασίας, κατὰ τὸ δ' ἐδάφ. τοῦ 25 ἄρθρου, περὶ τῶν μαντείων, φέρ' εἰπεῖν, ἢ τοῦ Ἀγνώστου θεοῦ, ἐκφράση ἰδέας ἀντιβαινούσας εἰς τὴν θρησκείαν ἢ τὴν Πολιτικὴν κτλ. κτλ.; Τέλος, ἐπὶ τῇ προτάσει τοῦ κ. Κοκκῶνη, συμπεράναντος, ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι ὑπάρχει κατὰ τινὰς μὲν, ἀντίφασις, κατὰ τοὺς πλείστους δέ, ἀσάφεια εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ Ὄργανισμοῦ περὶ τούτου ὀριζόμενα, ἀπεφασίσθη νὰ συνταχθῇ ἐσωτερικός τις κανονισμός, συμβιβάζων καὶ διασαφῶν, ὡς πρὸς τὸ ἀντικείμενον τοῦτο, τὸν τρόπον τῶν ἐργασιῶν τοῦ σώματος, καὶ ἐνεκρίθη μὲν νὰ διορισθῇ προηγουμένως ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου, ἥτις νὰ καθυποβάλλῃ σχέδιον τοιοῦτου Κανονισμοῦ, ἀνεβλήθη δὲ ὁ διορισμὸς αὐτῆς εἰς τὴν ἐπομένην συνεδρίασιν».

Τὸ μυσικὸν τοῦ Πιττάκη. Στὴν ἴδια συνεδρίαση, τῆς 10 Ἀπριλίου 1851, ἀνακοίνωσε ὁ Πιττάκης τὸ μεγάλο του μυστικόν, τὸ ὁποῖον ἐπὶ πολὺ χρόνον δὲν φανέρωνε:

«Ὁ κ. Πιττάκης ἀνέφερεν ὅτι, ἔχων βεβαιότητα σχεδόν, ὅτι εἰς μέρος τι, ἀνήκον εἰς ἰδιώτην (τὸ ὁποῖον ἐπὶ τέλους καὶ ὠνόμασεν εἰπὼν ὅτι εἰκάζει ὅτι εἶνε ἢ τὸ Μητρῶνον ἢ τὸ Βουλευτή-

ριον ἢ ἡ Θόλος), ὑπάρχουν συγκεχωσμένοι ἀρχαιότητες, τῶν ὁποίων, ὡς πολλοῦ λόγου ἀξίων, ἡ ἀνακάλυψις θέλει φωτίσει τὰ μέγιστα τὴν ἐπιστήμην, ἐξαιτεῖται παρὰ τοῦ Συλλόγου τὴν ἐπιψήφισιν 200 δραχμῶν πρὸς ἀνασκαφὴν, ὑποσχόμενος, ἐὰν αἱ περὶ τῆς ἀξιολογότητος τῶν ἀνευρεθησομένων ἐλπίδες ματαιωθῶσι, νὰ ἀποτίσῃ αὐτὸς ἐξ ἰδίων τὴν ποσότητα ταύτην».

Ἡ δήλωση τοῦ Πιττάκη δὲν ἔμεινε ἄγνωστη σὶν Ραγκαβῆ πού παρακολουθοῦσε τὴν ἀρχαιολογικὴ κίνηση⁴⁰. Τὰ χρόνια ἐκεῖνα ἐτοίμαζε τὸν δεῦτερο τόμο τῶν *Antiquités Helléniques* (1854) καὶ ἡ εὕρεση ἐπιγραφῶν τὸν ἐνδιέφερε. Στὰ *Ἀπομνημονεύματά* του⁴¹ σχολιάζει τὴν ἀνακοίνωση τοῦ Πιττάκη καὶ τὴν κρίνει:

«Ἐπίσης δὲ μετὰ τὴν παραίτησίν μου, τὰς συγγραφάς του εἰς τὴν ἀρχαιολογικὴν ἐφημερίδα, ἦν ἐκεῖνος τότε σχεδὸν μόνος καὶ ἀποκλειστικῶς συνέταπτεν, ἔστρεφεν ἰδίως εἰς ἐξέλεγκιν ἀνακριβειῶν ἃς ἀπέδιδεν εἰς τὸ ἔργον μου. Ἀλλά, νομίζων ὅτι διὰ τούτου καιρίαν, μοὶ καταφέρει πληγὴν, εὐτυχῶς διὰ τὴν ἐπιστήμην, ἐκήρυξεν εἰς τὴν πρώτην συνεδρίασιν τοῦ Συλλόγου, ὅτι εἶχε τρόπον νὰ ἀποδείξῃ τὴν ἀπομάκρυσίν μου κατ' οὐδὲν βλάβασαν τὴν ἐταιρίαν ἐξ ἐναντίας μάλιστα· διότι γνωρίζει πρὸ τεσσάρων ἤδη ἐτῶν θέσιν περιέχουσας μέγα πλῆθος περιέργων ἐπιγραφῶν, ἦν δὲν ἠθέλησε νὰ φανερώσῃ μέχρι τοῦδε, ἵνα μὴ ὠφελῆθῶ ἐγὼ ἐξ αὐτῆς! ἤδη δὲ ὅτι ἡ ἐταιρία δύναται ν' ἀνασκάψῃ αὐτήν, χορηγουμένης τῆς δαπάνης ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου⁴².

Καὶ τοῦτο μὲν ἦν ἐντελῶς τὸ ἀντίστροφον τοῦ σκοποῦ τῆς ὑπάρξεως τῆς ἐταιρίας, ἣτις συνέστη ὅπως διὰ τῶν χορηγιῶν τῶν μελῶν αὐτῆς παρέχῃ προσθέτους τινὰς πόρους βοηθούσας τὴν κυβέρνησιν εἰς ἐκτέλεσιν ἀρχαιολογικῶν ἐργασίῶν. Ἀλλὰ τότε οὐδεὶς ἦν ἐν τῷ Συλλόγῳ νὰ λεπτολογήσῃ περὶ τὰ τοιαῦτα, καὶ ἔκτοτε ἢ περὶ τῆς φύσεως καὶ τῶν σχέσεων τῆς ἐταιρίας σύγχυσις ἰδεῶν ἐκορυφώθη ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον...».

Ὁ χώρος ὅπου ἔγινε ἡ ἀνασκαφὴ εἶναι τῆς λεγόμενης οἰκίας Λουίζης Ψωμᾶ. Τὸ σπίτι καὶ τὸ οἰκόπεδόν του ἀγοράστηκαν ἀπὸ τὴν Ἐταιρεία καὶ κατὰ τὴν ἀνασκαφὴ βρέθηκαν

λείψανα τοῦ μεταγενέστερου τείχους τῆς Ἀθήνας ὅπου εἶχαν κτιστεῖ πλῆθος ἀρχαίων λίθων, κυρίως ἐπιγραφῶν. Ἡ ἀγορὰ τοῦ χώρου στοίχισε στὴν Ἐταιρεία 12.000 δραχμές, ποσὸ πολὺ μεγάλο γιὰ τὴς τότε δυνατότητές τῆς.

Οἱ ἐπιγραφὲς ποὺ βρέθηκαν στὴν ἀνασκαφὴ δημοσιεύτηκαν σὲ τρία φυλλάδια ποὺ ἐξέδωσε ἡ Ἐταιρεία, μὲ συντάκτες τὸν Κ. Σ. Πιπτάκη, τὸν Δ. Χαραμῆ καὶ κυρίως τὸν Π. Εὐστρατιάδη⁴³. Γιὰ τὰ φυλλάδια θὰ γίνῃ καὶ πάλι λόγος.

Τὰ Βουλευόμενα μέλη τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συλλόγου ἐξελέγησαν σὲ τέσσερις ἐκλογές, στὶς 10 Ἰουνίου 1848, στὶς 15 Ἰουνίου 1849, στὶς 6 Ἰανουαρίου καὶ στὶς 21 Ὀκτωβρίου 1851. Ἡ ἀναγραφή τους στὸν κατάλογο ποὺ ἀκολουθεῖ γίνεται κατὰ τὴν ἀριθμητικὴ σειρὰ τοῦ Μητρώου τῶν ἐταίρων. Προστίθενται λίγα χρονολογικὰ καὶ βιογραφικὰ στοιχεῖα.

1. Γεώργιος Κοζάκης Τυπάλδος (1790-1867), ἱατρός, Ἔφορος τοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου καὶ τῆς Δημοσίας Βιβλιοθήκης. Δημοσίευσε μεταφράσεις ἔργων τοῦ Δημητρίου Γαλανοῦ.

2. Ἀλέξανδρος Ρίζος Ραγκαβῆς (1809-1892), ὁ πρῶτος Γραμματεὺς τῆς Ἐταιρείας, σημαντικὴ μορφή τοῦ 19ου αἰ., καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας στὸ Πανεπιστήμιο, ἐπιγραφικός, πεζογράφος, ποιητὴς, πρεσβευτὴς, ὑπουργός.

3. Κυριακὸς Σ. Πιπτάκης (1798-1863), Ἔφορος καὶ Γενικὸς Ἔφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων (1836-1863), ἐκδότης καὶ σχεδὸν μόνος συντάκτης τῆς *Ἐφημερίδος Ἀρχαιολογικῆς* (1837-1860).

4. Ἰάκωβος Ρίζος Νερουλός (1778-1849), Πρῶτος Πρόεδρος τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας, λογοτέχνης, ὑπουργὸς καὶ πρεσβευτὴς.

5. Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων (1780-1857), κληρικός, θεολόγος καὶ συγγραφεὺς, ἱεροκέρυξ.

6. Σκαρλάτος Δ. Βυζάντιος (1798-1878), Διευθυντὴς δημοτικῆς ἐκπαίδευσως στὸ Ὑπουργεῖο τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, λεξικογράφος, ἱστορικός.

7. Γεώργιος Γλαράκης (1789-1855), Πρόεδρος τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας, ἰατρός, πολιτικός, ὑπουργός.

8. Eduard Schaubert (1802-1860), Γερμανὸς μαθητὴς τοῦ Schinkel, κρατικὸς μηχανικός, συνεργάτης τοῦ Ross στὴν ἀναστήλωση τῶν μνημείων τῆς Ἀκροπόλεως, ἔκανε μαζί μὲ τὸν Σταμάτιο Κλεάνθη τὸ πρῶτο σχέδιο τῶν Ἀθηνῶν.

9. Κωνσταντῖνος Φρεαρίτης (1818-1902), καθηγητὴς τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου στὸ Πανεπιστήμιο.

10. Ἰωάννης Κοκκῶνης (1796-1864), Ὑποέφορος τῶν ἀρχαιοτήτων τῶν νήσων (1833-1834), παιδαγωγός, πρωτοστάτησε στὴν ἴδρυση τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἐταιρείας.

11. Νεόφυτος Βάμβας (1770-1855), κληρικός, λόγιος τοῦ διαφωτισμοῦ, καθηγητὴς τῆς φιλοσοφίας στὸ Πανεπιστήμιο.

12. Κωνσταντῖνος Δ. Σχινᾶς (1801-1870), καθηγητὴς τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἱστορίας στὸ Πανεπιστήμιο, πρῶτος πρύτανης, ὑπουργός, πρεσβευτής.

13. Ἰωάννης Βοῦρος (1808-1885), καθηγητὴς τῆς ἱατρικῆς στὸ Πανεπιστήμιο, φαρμακολόγος, ἀρχίατρος τοῦ Ὁθωνος.

14. Ξαβέριος Λάνδερερ (1809-1885), καθηγητὴς τῆς Γενικῆς Χημείας καὶ Πειραματικῆς Φυσικῆς, καὶ Φαρμακευτικῆς Χημείας στὸ Πανεπιστήμιο. Ἰδιαιτέρως φαρμακοποιὸς τοῦ Ὁθωνος, καθηγητὴς τοῦ Πολυτεχνείου.

15. Βερνάρδος Ρέζερ (1797-1859), «Γερμανὸς ἰατρός τοῦ βασιλέως τῆς Ἑλλάδος Ὁθωνος, γεννηθεὶς ἐν Μονάχῳ τῷ 1797 καὶ ἀποθανὼν ἐν Ἀθήναις τῷ 1859. Διέπρεπεν ὡς παθολόγος, ἀλλὰ κυρίως εἶναι γνωστὸς διὰ τὴν ἀμνημοσύνην καὶ τὰ ποικίλα ἀνέκδοτα, ἅτινα ἀναφέρονται περὶ αὐτοῦ. Μεταξὺ ἄλλων λέγεται ὅτι μνηστευθεὶς εἰς Μόναχον καὶ ἐπιστρέφων εἰς Ἀθήνας μετὰ τῆς μνηστῆς καὶ τῆς πενθερᾶς του, παρέμεινεν ἐπὶ μικρὸν εἰς Βενετίαν καὶ λησμονήσας αὐτὰς ἐκεῖ ἐπέστρεψεν εἰς Ἀθήνας μόνος, ὅτε τὰς ἀνεμνήσθη ἐρωτηθεὶς παρὰ τῆς βασιλίσσης Ἀμαλίας περὶ αὐτῶν» (Θεόδωρος Βελιανίτης, *MEE*).

16. Ἀνδρέας Μάμουκας (1801-1884), ἀγωνιστής, σύμβουλος τῆς Ἐπικρατείας, γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, συγγραφεὺς τοῦ ἑνδεκάτομου ἔργου *Τὰ*

κατὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος, ἦτοι συλλογὴ τῶν περὶ τὴν ἀναγεννημένην Ἑλλάδα συνταχθέντων πολιευμάτων, νόμων καὶ ἄλλων ἐπισήμων πράξεων ἀπὸ τοῦ 1821 μέχρι τέλους 1832.

17. Γεώργιος Πρινάρης (1808-1883), ἰατρὸς καθηγητῆς τῆς γενικῆς παθολογίας, τῆς θεραπευτικῆς, τῆς ὑγιεινῆς καὶ τῆς ἱστορίας τῆς ἰατρικῆς στὸ Πανεπιστήμιο.

18. Σοφοκλῆς Οἰκονόμος (1808-1877), ἰατρὸς, φιλόλογος, φιλόσοφος καὶ θεολόγος, γιὸς τοῦ Κωνσταντίνου Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων. Ἐσκησε τὴν ἰατρικὴν καὶ ἔγραψε ἱστοριοδιφικὰ ἔργα.

19. Στέφανος Α. Κουμανούδης (1818-1899), ὁ μέγας Γραμματεὺς τῆς Ἑταιρείας, καθηγητῆς τῆς λατινικῆς φιλολογίας στὸ Πανεπιστήμιο, ἐπιγραφικὸς, ἑλληνιστὴς, λεξικογράφος, ποιητῆς.

20. Ἡρακλῆς Μητσόπουλος (1816-1892), καθηγητῆς τῆς Ζωολογίας, τῆς Γεωλογίας καὶ τῆς Ὄρυκτολογίας στὸ Πανεπιστήμιο.

21. Παναγιώτης Εὐστρατιάδης (1815-1888), ἑλληνιστὴς καὶ λατινιστὴς, γυμνασιάρχης στὴν Ἀθήνα, Γενικὸς Ἐφορὸς τῶν Ἀρχαιοτήτων (1863-1884).

22. Δημήτριος Χαραμῆς (1815-), καθηγητῆς τῆς ἱστορίας στὴ Σχολὴ Δοκίμων.

23. Γεώργιος Καραμάνος (†1878), δικαστικὸς, σύμβουλος-ταμίας τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας (1848-1860).

[24]. Γεώργιος Γεννάδιος (1786-1854), ἑλληνιστὴς, ἐκπαιδευτικὸς, πρῶτος διευθυντῆς τῆς Δημοσίας Βιβλιοθήκης, καθηγητῆς τῆς φιλοσοφίας στὸ Πανεπιστήμιο.

[25]. Α. Η. F. Luth (†1859), Γερμανὸς ἀπὸ τὸ Χολοταίν, θεολόγος καὶ διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας, ἱερεὺς τῆς Ἀμαλίας.

[26]. Παναγῆς Κάλκος (1818-1875), ἀρχιτέκτων. Ἔργα του τὸ Δημαρχεῖο καὶ τὸ Βρεφοκομεῖο τῶν Ἀθηνῶν.

[27]. Βασίλειος Οἰκονομίδης (1814-1894), Νομοδιδάσκαλος, καθηγητῆς τοῦ δικαίου στὸ Πανεπιστήμιο, δικαστῆς.

[28]. Παῦλος Καλλιγᾶς (1814-1896), νομοδιδάσκαλος, πολιτικὸς, καθηγητῆς τοῦ φυσικοῦ δικαίου στὸ Πανεπιστήμιο, ἀντεισαγγελεὺς τοῦ Ἀρείου Πάγου, ὑπουργός.

Τὰ Ἀντιεπιστέλλοντα μέλη τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συλλόγου

1. Désiré Raoul Rochette (1789-1854), Γάλλος ἀρχαιολόγος, διευθυντὴς τῆς *Expédition Scientifique de Morée*.

2. Jean Antoine Letronne (1787-1848), Γάλλος ἀρχαιολόγος καὶ γεωγράφος.

3. Philippe Le Bas (1794-1860), Γάλλος ἀρχαιολόγος, συγγραφεὺς τοῦ ἔργου *Voyage archéologique en Grèce et en Asie Mineure*.

4. Louis-Félicien-Joseph de Saulcy (1807-1880), Γάλλος συλλογεὺς καὶ νομισματολόγος.

5. Φίλιππος Αὐγουστος Boeckh (1785-1867), Γερμανὸς ἐλληνιστὴς φιλόλογος, ἱστορικὸς καὶ ἐπιγραφικὸς, ἰδρυτὴς φιλολογικῆς σχολῆς ἣ ὁποία δὲν εἶχε ὡς σκοπὸ τὴ στενὴ ἐρμηνεία τῶν ἀρχαίων κειμένων ἀλλὰ τὴν ἱστορικὴ ἰδέα καὶ γνώση τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ. Ἔθεσε τὶς βάσεις τῆς ἐπιστημονικῆς ἐπιγραφικῆς.

6. Friedrich Wilhelm Eduard Gerhard (1795-1867), Γερμανὸς ἀρχαιολόγος, διευθυντὴς τοῦ Istituto di corrispondenza archeologica στὴ Ρώμη, μέλος τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν στὸ Βερολίνο, καθηγητὴς στὸ ἐκεῖ Πανεπιστήμιο.

7. Friedrich Thiersch (1784-1860), Βαυαρὸς ἐλληνιστὴς φιλόλογος, φιλέλλην. Σημαντικὸ εἶναι τὸ βιβλίον του *Ἡ Ἑλλάς τοῦ Καποδίστρια* (1832).

8. Frédéric-Charles de Savigny (1779-1861), Γερμανὸς, γαλλικῆς καταγωγῆς νομοδιδάσκαλος.

9. Johann Gottfried Jacob Hermann (1772-1848), Γερμανὸς φιλόλογος, ἐλληνιστὴς, καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Βερολίνου, ἐκδότης τοῦ Αἰσχύλου.

10. Karl Friedrich Hermann (1804-1855), Γερμανὸς φιλόλογος, ἐλληνιστὴς, ἐκδότης τοῦ Πλάτωνος.

11. Χριστιανὸς Αὐγουστος Brandis (1790-1867), Γερμανὸς φιλόλογος καὶ φιλόσοφος, καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βιέννης. Τὸ 1837 ἦλθε στὴν Ἑλλάδα ὡς σύμβουλος τοῦ Ὁθωνοῦ καὶ ἔμεινε τρία χρόνια.

12. William Martin Leake (1777-1860), Ἀγγλὸς στρατιωτικὸς, τοπογράφος καὶ ἀρχαιολόγος. Τὰ ἔργα του ἀποτελοῦν

πηγές για την αρχαιολογία και τη νεώτερη ιστορία της Ελλάδος.

13. Thomas Laverton Donaldson (1795-1885), Άγγλος αρχιτέκτων και τεχνοκρίτης.

14. Frédéric-Théophile Welcker (1784-1868), Γερμανός ελληνιστής και αρχαιολόγος.

15. Conradus Leemans (1809-1893), Ολλανδός θεολόγος και αρχαιολόγος, αιγυπτολόγος.

16. Domenico Lo Faso e Pietrasanta Duca di Serradifalco (1783-1863), Ιταλός αρχαιολόγος, αρχιτέκτων και λόγιος. Ύψηξε σημαντικός αρχαιολόγος της Σικελίας.

17. Anton Prokesch von Osten (1795-1876), πρεσβευτής της Αυστρίας στην Κωνσταντινούπολη και στην Αθήνα, συλλογείς αρχαιοτήτων.

18. George Finlay (1799-1875), Άγγλος φιλέλλην, έγκατεστημένος στην Αθήνα από το 1825. Έγραψε σημαντικά έργα για το Βυζάντιο και τη σύγχρονή του Ελλάδα.

19. Ανδρέας Μουστοξύδης (1785-1860), φιλόλογος ελληνιστής, ιστορικός, διευθυντής της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας επί Καποδίστρια.

20. Χριστόφορος Φιλητάς (†1867) από την Ήπειρο, φιλόλογος, μαθητής του Άθαν. Ψαλλίδα, καθηγητής της λατινικής φιλολογίας στην Ίόνιο Ακαδημία και της ελληνικής στο Πανεπιστήμιο.

21. Στέφανος Καραθεοδωρή (1789-1867) από την Αδριανούπολη, ιατρός, διηύθυνε την ελληνική Σχολή Αδριανουπόλεως (1819-1825). Από το 1827 έως το 1861 διετέλεσε ιατρός των σουλτάνων Μαχμούτ και Μεδζήτ. Πρώτος Πρόεδρος του Φιλολογικού Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως, καθηγητής της αυτοκρατορικής ιατρικής σχολής.

22. Κωνστάντιος Α΄ (1770-1859), πρώην Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως (1830-1834), έγραψε ιστορικά και αρχαιολογικά έργα.

23. Αιμίλιος Άμεδαός Τυπάλδος (1798-1878), από την Κεφαλληνία, φιλόλογος, καθηγητής της ιστορίας, της γεωγραφίας και του ναυτικού δικαίου στην αυστριακή ναυτική σχολή της Βενετίας. Έγραψε, μεταξύ άλλων, ιστορία της Έλ-

λάδος, βιογραφία τοῦ Ἀ. Μουστοξύδη καὶ ἐκπόνησε τὸν ὄργανισμό τῶν πρώτων σχολείων τοῦ κράτους κατ' ἐντολὴν τοῦ Καποδίστρια.

24. Amédée Daveluy (1798-1867), Διευθυντής (1846-1867) τῆς Γαλλικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν.

25. Louis Lacroix (1817-1881), μέλος τῆς Γαλλικῆς Σχολῆς τῶν Ἀθηνῶν.

26 [καὶ 30]. Émile Burnouf (1821-1907), μέλος τῆς Γαλλικῆς Σχολῆς τῶν Ἀθηνῶν.

27. Charles Hanriot (1818-1895), μέλος τῆς Γαλλικῆς Σχολῆς τῶν Ἀθηνῶν.

28. Jules Blancard (1815-1891), μέλος τῆς Γαλλικῆς Σχολῆς τῶν Ἀθηνῶν.

29. Antoine Grenier (1823-1881), μέλος τῆς Γαλλικῆς Σχολῆς τῶν Ἀθηνῶν.

31. Charles-Athanase, baron Valkenaer (1771-1852), Γάλλος ἱστορικός, φυσιολόγος, γεωγράφος, βιογράφος, λογοτέχνης, Γραμματεὺς διηνεκῆς τῆς Académie des Inscriptions et Belles Lettres τοῦ Institut de France.

32. Honoré Théodorice Paul Joseph Duc de Luynes (1802-1867), Γάλλος ἀρχαιογνώστης καὶ νομισματολόγος.

33. Charles Benoist Hase (1780-1864), Γάλλος ἑλληνιστής, ἐκδότης τοῦ Ἰησαυροῦ τοῦ Ἑρρίκου Στεφάνου (Didot).

34. Karl Ritter (1779-1859), Γερμανὸς γεωγράφος.

35. Ἀλέξανδρος Στούρτζας (1791-1854), διπλωματικὸς ὑπάλληλος τοῦ ρωσικοῦ κράτους, συνεργάτης τοῦ Καποδίστρια σὲ θέματα ἐκπαιδεύσεως, ἀδελφὸς τῆς Ρωξάντρας Στούρτζα.

36. Charles Lénêque (1818-1900), μέλος τῆς Γαλλικῆς Σχολῆς τῶν Ἀθηνῶν.

37. Charles Benoit (1815-1898), μέλος τῆς Γαλλικῆς Σχολῆς τῶν Ἀθηνῶν.

38. Emmanuel Roux (1819-1879), μέλος τῆς Γαλλικῆς Σχολῆς τῶν Ἀθηνῶν.

39. Antoine Chrysostome Quatremère, dit de Quincy (1755-1849), Γάλλος ἀρχαιογνώστης. Κύρια μελέτη του, *Jupiter Olympien*.

40. Grenzer (Γερμανὸς λόγιος, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ταυτιστεῖ μὲ κάποιον ἀπὸ τοὺς ὁμωνύμους του).

41. Ludwig Ideler (1766-1846), Γερμανὸς ἀστρονόμος. Ἐγραψε πολλὰς μελέτες γιὰ ζητήματα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, Ρωμαίων, Περσῶν ποὺ σχετίζονται μὲ τὴν ἀστρονομία. Ἡ ἐκλογή του ἔγινε μεταθανάτως, διότι δὲν εἶχε γνωστῆ στὴν Ἑλλάδα ὁ θάνατός του!

42. Ernst Wilhelm Gottlieb Wachsmuth (1784-1866), Γερμανὸς φιλόλογος καὶ ἱστορικός.

43. Ἰωάννης-Ἰωσήφ-Ἀντώνιος-Μαρία, βαρῶνος De Witte (1808-1889), Βέλγος ἀρχαιολόγος.

44. Padre Lachi, Ἰταλία.

45. Connor Thirwall (1797-1875), Ἄγγλος ἱστορικός. Τὸ 1840 ἔγινε ἐπίσκοπος.

46. Θεόδωρος Ranofka (1800-1858), Γερμανὸς ἀρχαιολόγος, καθηγητὴς στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Βερολίνου (1843). Διέμεινε στὴ Ρώμη ὅπου συνέβαλε στὴν ἴδρυση τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου.

47. Ἀλέξιος Δημητρίεβιτς, κόμης Οὐβάροφ (1820-1891), Ρῶσος ἀρχαιολόγος. Ἐγραψε γιὰ τὶς ἀρχαιότητες τῆς Μεσημβρινῆς Ρωσίας καὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Μαύρης θάλασσας.

48. Georg Christian Gropius (1776-1850), Γερμανὸς διπλωμάτης, ἔμπορος καὶ λόγιος, πρόξενος τῆς Αὐστρίας, πράκτορας τοῦ Elgin στὴν Ἀθήνα, ἀναμίχθηκε ἐνεργὰ στὶς ἀρχαιοκαπηλίες τῆς Ἀφάιας στὴν Αἴγινα καὶ τῶν Βασσῶν τῆς Φιγαλίας.

49. Alexander Cunningham (1814-1893), Ἄγγλος ἀρχαιολόγος καὶ μηχανικός, εἰδικὸς στὴν ἰνδικὴ ἀρχαιολογία, πρῶτος Γενικὸς Διευθυντὴς τοῦ Archaeological Survey of India.

50. Ἐρρίκος Φάϊνες Clinton (1781-1852), Ἄγγλος ἑλληνιστὴς καὶ ἱστορικός.

51. Μαρκήσιος de Piral, ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἰσπανίας.

52. Pierre Saban y La Noya, καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου στὴ Μαδρίτη, Γραμματεὺς διηνεκῆς τῆς Ἀκαδημίας τῆς Ἱστορίας τῆς Ἰσπανίας.

53. Jeronimo de la Gandara (1825-), ἀρχιτέκτων, ἐποκέ-

φθηκε τὴν Ἀθήνα καὶ σχεδίασε τὸν Παρθενώνα, καθηγητὴς τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς Σχολῆς τῆς Μαδρίτης.

54. Placide de Jove y Heria, νομοδιδάσκαλος, πρόξενος τῆς Ἰσπανίας στὴν Ἑλλάδα.

55. William Thaddeus Harris (1795-1856), Ἀμερικανός, ἔφορος τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Harvard College, ἰατρός, ἔντομολόγος.

56. Markus Josef Müller (1809-1874), Γερμανὸς ἀνατολιστῆς γλωσσολόγος-φιλόλογος, καθηγητὴς στὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Μονάχου.

56 [57] Χριστιανὸς Lassen (1800-1876), Γερμανὸς ἀνατολιστῆς, ἰνδολόγος.

54 [58] Franz Bopp (1791-1867), Γερμανὸς ἀνατολιστῆς, φιλόλογος καὶ γλωσσολόγος, καθηγητὴς στὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Βερολίνου.

Ὁ Πατριάρχης Κωνσταντῖος Α΄, μέλος τοῦ Συλλόγου. Στὸ πρῶτο τεῦχος τοῦ *Ἐνημερωτικοῦ Δελτίου* (ΕΔΑΕ 1988) εἶχα γράψει λίγα λόγια γιὰ μία δωρεὰ πρὸς τὴν Ἑταιρεία, τοῦ Κωνσταντῖου Α΄, πρώην Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως (1830-1834). Στὸ κείμενό μου ἐκεῖνο εἶχα μνημονεύσει συνοπτικὰ τὰ τῆς ἐκλογῆς τοῦ Κωνσταντῖου ὡς ἀντεπιστέλλοντος μέλους τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συλλόγου, καὶ εἶχα παραθέσει δύο φράσεις ἀπὸ τὴν εὐχαριστήριον πρὸς τὸν Σύλλογον ἐπιστολή του. Ἐδῶ παρατίθενται αὐτούσια, ἐπιστολή τοῦ Συλλόγου πρὸς τὸν Κωνσταντῖον, ἢ ἀπάντησή του, ἄλλα σχετικὰ ἔγγραφα καὶ σχόλια χρήσιμα γιὰ τὴ γνώση τοῦ θέματος τῆς δωρεᾶς.

Ἡ ἐκλογὴ τοῦ Κωνσταντῖου ἔγινε στὴν πρώτη συνεδρίαση τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συλλόγου, στὶς 5 Ἰουλίου 1848. Κατὰ τὴ διάρκειά της, μετὰ τὸν ἐνδιαφέροντα γιὰ τὸν σκοπὸ τοῦ Συλλόγου λόγον τοῦ Προέδρου τῆς Ἑταιρείας Γεωργίου Γλαράκη, ἐξελέγησαν 30 ἀντεπιστέλλοντα μέλη, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ Κωνσταντῖος. Ἡ ἐκλογὴ ἀνακοινώθηκε στὸν πρώην Πατριάρχη μὲ ἐπιστολή τῆς 17 Ἰουλίου 1848, τῆς ὁποίας σώζεται στὴν Ἑταιρεία τὸ πρόχειρο σχέδιον, κακογραμμένο, μὲ πολλὰ διαγραφὰς καὶ δυσανάγνωστο. Εἶναι αὐτονόητο, ὅτι ἐκεῖνο

πού έλαβε ό Πατριάρχης θά είχε άρκετές διαφορές άπό τώ έδω διατηρούμενο, τώ όποϊο γιά λόγους σαφηνείας δημοσιεύεται χωρίς τις διαγραφές πού θά δημιουργούσαν σύγχυση κατά την άνάγνωση. Όποσδήποτε δέν λείπουν οί συντακτικές έλλείψεις και άσάφειες τις όποϊες άπέφυγα νά άποκαταστήσω, άλλά χωρίς άμφιβολία θά είχε έπανορθώσει ό συντάκτης του, ό Ραγκαβής.

(ΑΑΕ 23/[17 Ίουλίου] 1848) «Σεβαστέ κύριε | Πρώ ένδεκα έτών ύπάρχει έν Αθήναις έταιρία φιλαρχαίων, συντελέσασα άναλόγως τών δυνάμεων και τών πόρων της είς άνεύρεση πολλών και άξιολόγων τών ύπό την έλληνικήν γην κρυπτομένων μνημείων. Έσχάτως δέ βασιλική έπνεύσει και προστασία (- - -) τόσον ύψηλοτέρου και έπιστημονικωτέρου νέου όργανισμοϋ περίπου άκαδημίας, ης όμως άπέφυγε μετριοφρόνως τώ όνομα. Έπιφυλασσομένη δέ και τώ δικαίωμα τού νά εκλέξη εξήκοντα μέλη άντεπιστέλλοντα εκ τών άπανταχοϋ της Εϋρώπης ένδοξοτέρων σοφών, όσων ή σύμπραξις δύναται νά φέρη είς αύτήν τιμήν συγχρόνως και όφελος, εξέλέξατο έν τη συνεδριάσει τού λήγ. Ίουνίου αύτης και Ύμās παμψηφεί ένα εκ τών πρώτων μεταξύ τών εξήκοντα.

Λυπούμαι ότι τώ άπαιτούμενο δίπλωμα ως και τὰ συνοδούοντα αύτῷ έντυπα δέν έτυπώθησαν δυστυχώς είσέτι, όπως σας τὰ πέμψω άλλά δέν ήθέλησα έν τη άνυπομόνῳ χαρῶ μου νά παραλείψω την εύκαιρίαν της είς Κωνσταντινούπολιν έλεύσεως ένδς τών πολυμαθεστέρων μελῶν τού 'Αρχ. Συλλόγου, τού κ. Σ.(καρλάτου) Β.(υζαντίου), χωρίς νά σας είδοποιήσω περι τής εκλογής ταύτης και νά σας εκφράσω την εκείνου έλπίδα και έμοϋ και άπαντος τού Συλλόγου ότι δέν θέλετε άπαξίσει είς τού έπιστημονικου τούτου καταστήματος νά φέρετε άπό καιροϋ είς καιρόν έπιστημονικήν τινα συνεισφοράν εκ τού άφθόνου ταμείου σας. Μίαν αν μάς ρίψετε άπομαγαδάλιαν⁴⁴ εκ τού συμποσίου εκείνου έφ' οϋ παρατίθενται τὰ έν Δελφοίς, ως και τὰ εκείνοις όμοια, θέλομεν νομίσει ήμās αύτούς βασιλικῶς τρεφομένους.

Σας έπουνάπτω, μέχρι της άποστολής τού διπλώματος, έν αντίτυπον τού όργανισμοϋ.

Πρὸς τὸν Παναγ.[ιώτατον] πρῶην οἰκ.[ουμενικὸν]
πατρ.[ιάρχην]
κ. κ. Κωνστ.[άντιον]»

Ὅταν ὁ Ἀλέξανδρος Ρίζος Ραγκαβῆς τροποποίησε τὸν Ὄργανισμὸ τῆς Ἑταιρείας, τὸ 1848, καὶ δημιούργησε, παράλληλα πρὸς αὐτήν, τὸν Ἀρχαιολογικὸ Σύλλογο, σκοπὸς του, ὅπως λέγεται στὰ προηγούμενα, ἦταν νὰ δημιουργήσῃ Ἀκαδημία, ὅπως ἐκείνες τῆς Εὐρώπης, τὶς γερμανικὲς καί, κυρίως, τὴν Académie des Inscriptions et Belles Lettres τοῦ Institut de France τοῦ Παρισιοῦ. Εἶχε ὅμως συναίσθησις ὅτι ἡ ὀνομασία τοῦ Συλλόγου ὡς Ἀκαδημίας θὰ προκαλοῦσε ἀντιδράσεις καὶ δυσμενῆ σχόλια καί, ὅπως λέγεται στὴν ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Κωνσταντίο, ἀπέφυγε τὴν ὀνομασία αὐτὴ ἀπὸ μετριοφροσύνη. Ὅπως ὁποτε ἡ νέα ὀργάνωσις τῆς Ἑταιρείας καὶ τοῦ Συλλόγου τὸ 1848 ἀπέβλεπε στὴ δημιουργία Ἀκαδημίας ἢ στὴν ἐτοιμασία σώματος μελλόντων Ἀκαδημαϊκῶν, κατὰ τὸ ἄρθρο 15 τοῦ Ὄργανισμοῦ τοῦ 1848: «Μέχρις οὗ ἡ Κυβέρνησις ἀποφασίση περὶ συστάσεως ἐθνικῆς Ἀκαδημίας, τὰ βουλευόμενα μέλη θέλουσι καλεῖσθαι *Σύλλογος τῶν βουλευομένων μελῶν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας*». Ἐννοεῖται ὅτι κατόπιν θὰ ὀνομάζονταν Ἀκαδημαϊκοί, γιατί ὁ Σύλλογος περιλάμβανε ὅ,τι καλύτερο διέθετε ἢ ἐλεύθερη Ἑλλάδα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἡ ἐκλογὴ τῶν ἀντεπιτελλόντων μελῶν ἀπέβλεπε καὶ αὐτὴ στὴν ἐπιστημονικὴ ἐνίσχυσις τοῦ Συλλόγου καὶ τὴ δημιουργία εἰκόνας πραγματικῆς Ἀκαδημίας. Ὅσοι ξένοι εἶχαν ἐκλεγῆ, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ Κωνσταντίος, ἦσαν προσωπικότητες τῆς ἐπιστημονικῆς Εὐρώπης στὸν τομέα τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, τῆς ἀρχαιογνωσίας καὶ τῆς ἀρχαιολογίας.

Ζητεῖται λοιπὸν ἀπὸ τὸν Κωνσταντίο νὰ στέλλει στὸν Σύλλογο ἐπιστημονικὰ ὑπομνήματα, δηλαδὴ ἀνακοινώσεις, ὅπως γινόταν, καὶ γίνεται, στὶς Ἀκαδημίες. Θεωρεῖ ὁ Σύλλογος τὸν Πατριάρχην τόσο σημαντικὸ ὥστε εἶναι ἀρκετὸ νὰ στέλνει ὅ,τι πὸ ἀχρηστο ἀπὸ τὴν ἐπιστημονικὴ τροφή του ἢ παραγωγὴ του (ἀπομαγαδάλαν).

Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Συλλόγου ἔφθασε στὸν Κωνσταντίο διὰ τοῦ Σκαρλάτου Βυζαντίου ἀντιγραμματέως (1848-1851) καὶ

γραμματέως τῆς Ἑταιρείας (1851-1852), ὁ ὁποῖος εἶχε φιλικές σχέσεις μὲ τὸν Κωνσταντίο. Ἐπιτὰ μῆνες ἀργότερα ὁ Σύλλογος ἔλαβε τὴν εὐχαριστήρια ἀπάντηση τοῦ Κωνσταντίου ἢ ὁποία συζητήθηκε σὲ συνεδρίαση:

(ΠΑΣ 14 Φεβρουαρίου 1849) «Παρόντα ἦσαν πάντα τὰ μέλη πλὴν τοῦ κ. Προέδρου κωλυομένου, τῶν κ. κ. Ρίζου καὶ Φρεαρίτου ἀπόντων, τοῦ κ. Κοκκῶνη ἀσθενοῦντος καὶ τοῦ Σ. κ. Οἰκονόμου. [Τὰ πρακτικὰ τῆς προλαβούσης συνεδριάσεως ἀναγνώσθέντα ὑπεγράφησαν.

Ὁ Σεβασμιώτατος κ. Κ. Οἰκονόμος, κωλυόμενος νὰ παρευρεθῆ αὐτοπροσώπως εἰς τὴν συνεδρίασιν ἔπεμψε πρὸς τὸν Γραμματέα ἐπιστολὴν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Σεβασμιωτάτου κ(υρίου) Κ(ωνσταντίου) π(ρώην) Ο(ίκουμενικοῦ) π(ατριάρχου) καταχωρηθεῖσαν ὑπ' ἀριθ. 23 τοῦ πρωτοκόλλου, δι' ἧς προσφέρει εἰς τὴν Ἑταιρίαν ἑκατὸν ὀλλανδικὰ φλωρία ὑποσχόμενος, ἅμα ἤθελε διευκολυνθῆ, νὰ πέμψη ἴσην ἄλλην ποσότητα καὶ ἀξιών νὰ μὴ διασαλισθῆ τὸ δῶρημά του τοῦτο. Ὁ Σύλλογος ἀπεφάσισε νὰ ἀναγραφῆ τὸ δῶρημα τοῦτο εἰς τὴν στήλην τῶν εὐεργετῶν ἀλλὰ τὸ ὄνομα τοῦ δωρητοῦ νὰ μείνῃ ἄγραφον ἐπὶ ζωῆς αὐτοῦ, ἢ μέχρις οὗ αὐτὸς ἐπιτρέψῃ νὰ προστεθῆ».

Στὴν ἴδια συνεδρία ἀποφασίστηκε καὶ ἡ χρῆσις τῆς δωρεᾶς τοῦ Πατριάρχου: «Μετὰ ταῦτα ἀπεφασίσθη ἐκ τῆς δωρηθείσης ταύτης ποσότητος καὶ ἐκ τῶν ἐν τῷ ταμείῳ τῆς Ἑταιρείας νὰ ληφθῶσιν ἀνυπερθέτως δύο μετοχαὶ εἰς τὴν Ἐθν. Τράπεζαν, ὅπως διατηρηθῶσιν ἑσαεὶ τῶν δωρηθέντων κεφαλαίων, ἐκ τῶν μερισμάτων αὐτῶν γίνηται διηλεκτῶς ἐπιμέλεια τῶν ἀρχαίων μνημείων κατὰ τοῦ δωρησαμένου τὴν πρόθεσιν».

Ἀπὸ τὰ χρόνια ἐκεῖνα ἡ Ἑταιρεία κατεῖχε μετοχὰς τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς οἱ ὁποῖες καὶ σήμερα ἀποτελοῦν ἀξιόλογο τμῆμα τῆς περιουσίας τῆς.

Εὐχαριστίες καὶ δωρεά. Ἡ καθυστερημένη ἀπάντηση τοῦ Κωνσταντίου εἶναι γραμμένη σὲ αὐστηρῆ καθαρεύουσα μὲ πολλὰ στοιχεῖα καὶ ἐκφράσεις τῆς ἀρχαίας. Τὸ ὕφος τῆς εἶναι ρητορικὸ καὶ λογοτεχνικὸ καὶ μαρτυρεῖ τὴν ἐκκλησιαστικὴν

ιδιότητα τοῦ συγγραφέως, ὁ ὁποῖος προσπαθεῖ μὲ τις λέξεις ποῦ χρησιμοποιεῖ νὰ δημιουργήσῃ εἰκόνες καὶ νὰ γεννήσῃ συναισθήματα. Τοῦ ἄρεσαν τὰ ἐπίθετα καὶ τὰ ἐπιρρήματα μὲ τὰ ὁποῖα τόνιζε τὰ διανοήματά του.

«Τῷ πάντα ἀρίστῳ ἀρχιγραμματεῖ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας κ. Ἀλεξάνδρῳ τῷ Ῥαγκαβῆ νοερὰν εὐχετικὴν πρόσρησιν.

Τὸ ἀπὸ 17 τοῦ παρελθόντος Ἰουλίου γεγραμμένον περιπούδαστον ἡμῖν αὐτοῖς ἀσμένως διὰ τοῦ κ. Σ. Δ. Βυζαντίου φίλου, ἐκομισάμεθα. Τὰ κατὰ τὴν γενομένην ψῆφον παρὰ τοῦ ἐν Ἀθήναις τῶν Ἀρχαιοτήτων Συλλόγου τοῦ τέως εἶναι καὶ ἡμᾶς μέλος τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, εὐχαρίστως ἐδέχθημεν.

Πάντες οὖν οἷς ἀρχαιολογίας ἔρωσ ἐντέτηκται ἴσασι, ὅσα, δι' ἔνδεκα ἤδη ἐτῶν, ἡ Ἑταιρεία αὕτη, ἐν ζήλῳ καὶ προθυμίᾳ πολλῇ διεπράξατο, τὸν εὐκλεῆ ἀγῶνα ἀγωνισαμένη, πρὸς τὰς ἀνασκαφάς, ἀνευρέσεις παντοδαπάς, ἐπισκευάς, καὶ ἐξόχως ἐπ' ἀνεγέρσει τοῦ πρωτίστου εἰς λαμπρότητα, τιμότητα, καὶ ὑπερκειμένου κατ' ἀμίμητον ἀρμονίαν καὶ ἀναλογίαν τῶν ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα ἄλλων, ἐνδόξου μνημείου τοῦ Παρθενῶνος, καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν μεγαλοπρεπῶν Προπυλαίων, ὧν ἀμφοτέρω τὸν Ὀλύμπιον Περικλεῆ περικλεῶς ἀπεθανατίσαντο, ὡς ἐν τῇ Κωνσταντινάδι⁴⁵ ἐξεφράσθημεν. Ἀλλὰ τούτου, οὐ ὁ μὲν χρόνος, ἡ δὲ εὐαγῆς τῶν χριστιανῶν πίστις ἐφείσατο, ἡ κατὰ τὸ 1687 ἔτος πρῶτον, παμβέβηλος μιᾶν χεῖρ κατὰ μέγα μέρος | ἰλήκοις Πολυούχε⁴⁶ | εἰς ἀέρα διεσφενδόνησεν⁴⁷, ἡ δὲ ἑτέρα ἐπομένως τὸ δεύτερον, ἡ πρόσφατος ἀφιλόκαλος Βανδαλικὴ⁴⁸ οἰκτρότατα αὐτὸν ἀπηγάϊσε⁴⁹, καταρρίψασα καὶ ἱεροσυλήσασα, ἐπ' ἐμπορίᾳ τὰ παραληφθέντα κλεινὰ καὶ θαυμαστά τῆς ἀμιμήτου γλυφῆς δαιδάλματα⁵⁰, ἃ καὶ αὕτη ἡ καταστρεπτικὴ πορεία τοσοῦτων ἀλλεπαλλήλων βριαρῶν⁵¹ δορυκτῆτων εὐλαβηθεῖσα, παρέλιπεν ἄθικτα, ἀνέπαφα διασωθέντα ἄχρι τοῦ 1674 ἔτους⁵², καθ' ὃ καὶ διεγράφησαν, ὡς δῆλον, ἀμφοτέρω ὧν τὸ ἀπεικόνισμα ληφθεῖν ἐκ τῶν τοῦ Μαρκεσίου Nointel ἀνεκδότων εἰσέτι ναστοχάρτων⁵³ ὀρῶντας ἐν τῇ τοῦ νέου Ἀναχάρσεως⁵⁴ περιγηγήσει.

Ἐλάβομεν εὐχαρίστως τὰ τε μέχρι τῆς IB' γενικῆς Συνεδριάσεως τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας πρακτικὰ⁵⁵. ἠγάσθημεν τὰς πολυμαθεῖς εὐφραδεῖς ἐκφωνήσεις, καὶ ἐπαινέσαμεν τὴν μέχρι τούτου καταβληθεῖσαν πεφροντισμένως ἀκάματον ἐπιμέλειαν πρὸς θεραπείαν ὡς οἶον τε, τῶν ἠθικῶς παθόντων κλεινῶν προγονικῶν ἔργων, πρὸς ἔπαινον τῶν μελῶν τῆς Ἑταιρείας. Τὸ δὲ μᾶλλον κινήσαν τὸν θαυμασμὸν ἡμῶν ἐστὶ τὸ πρὸς ἡμᾶς σταλὲν πολύπονον ὃ ἐπεβάλλετο περὶ Συλλογῆς τῆς τε τῶν ἐπιγραφῶν, καὶ τῶν ἄλλων ἀρχαιοτήτων ἐξ ὅτου ἡ Ἑλλάς ἠλευθέρωται, πόνημα⁵⁶. Ἔργον ἀτρύτων πόνων, καὶ τῷ ὄντι Ἡράκλειον. Τὰ γὰρ τῶν ἐπιγραφῶν, ἐκτὸς τῆς ἀρχαίας γραφῆς κατὰ μέγα μέρος ἔλλιπῆ, ἔνθεν τοι μᾶλλον, δυσξύμβλητα, δυσεξέλικτα καὶ δυσερμήνευτα, νοδὸς ὑπερφυεῖ δυνάμει, τὰ μὲν συμπεπλεγμένα καὶ γριφώδη εὐστόχως διέλυσε, τὰ δὲ κατ' ἔλλειψιν ἀσυνάρτητα εὐεπιβόλως ἀνεπλήρωσε, διασαφήσασα πάντα ὡς ἄλλος ἀπορρήτων Ἱεροφάντης, διὸ καὶ τὸν περιόντα τῆς πολυμαθείας αὐτῆς περὶ τὸν ἀρχαιολογικὸν πλοῦτον κατάδηλον πρὸς πάντας ἔστησεν ἐπ' εὐκλείᾳ τοῦ αὐτῆς ὀνόματος, ὅτι πλεῖστον ὁ εἰς ἀεὶ παραπέμψει χρόνος· πάρεστι δὲ τέως καὶ ἡμῖν, ὡς ὀμοπατρίοις⁵⁷, ἐνήδεσθαι ἐπ' αὐτῇ καὶ σεμνύνεσθαι.

Εἶπομεν τῷ κ. Σ.(καρλάτῳ) Β.(υζαντίῳ) ὅπως αὐτῇ εἶπη, ὅτι, διὰ τὴν καταλαβοῦσαν ἡμᾶς περίπτωσιν ὑπὸ κακούργων (ἐξ ὧν δύο τούτων συνελήφθησαν ἐν Σύρᾳ καὶ κείνται ὑπ' ἀνάκρισιν), ἀφ' ἧς φρικτῆς περιστάσεως ὁ Κύριος διέσωσε παραδόξως τὴν ζωὴν ἡμῶν, ἡ ἡμῶν πραγματώδης μὲν προθυμία ἀναβληθήσεται, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ναρκωθήσεται· καὶ διησπεύδοντες, ἀγαλλομένη τῇ προθυμίᾳ, ἀποστέλλομεν πρὸς τὴν ἀρχαιολογικὴν Ἑταιρείαν φλωρία ἀουστριακὰ τῆς στάθμης ἑκατόν, δραχμὰς 1250. Ταύτας δὲ παρακαλοῦμεν, ὅπως σημειωθῶσιν ἐν τῷ κώδικι καὶ ἔστωσαν πρὸς γνῶσιν μόνων τῶν μελῶν τῆς Ἑταιρείας, μηδαμῶς δὲ καὶ διὰ τοῦ τύπου διασαλισθῶσιν ὡς ἡ διάδοσις τούτου ὅλως ἡμῖν διὰ λόγους πολλοὺς μὴ συμφέρουσα. Αὐταὶ γοῦν ὡς τῆς προθυμίας ἡμῶν ἀπαρχαί, ἀξιοῦμεν ἵνα δαπανηθῶσιν εἰς ἐπισκευὰς τινὰς καὶ ἀναπληρώσεις τοῦ τε Παρθενῶνος καὶ τῶν Προπυλαίων, ἐπο-

μένως δὲ διευκολυνθέντες, ἀποστελοῦμεν καὶ ἕτερον τοῦ ἤδη κατευθυνομένου σταθμὸν ἴσον.

Ταῦτα μὴ πρὸς ἀπάντησιν, εὐχαριστίαν καὶ δῆλωσιν, τὰ δ' ἄλλα διατελοῦμεν ἐξ ἂν ὧμεν | Τῆς εὐγενείας αὐτῆς | διάπυρος πρὸς θεὸν εὐχέτης | ,αωμθ' | 'Ιανουαρίου ἡ' | 'Ο Πατριάρχης πρῶην Κωνσταντινουπόλεως Κωνστάντιος Α':»

Τὸ γράμμα τοῦ Κωνσταντίου ἔφθασε στὴν Ἑταιρεία στὶς 20 Ἰανουαρίου 1849. Τὸ εἶχε δώσει στὸν Γραμματέα 'Α. Ρ. Ραγκαβῆ ὁ Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων. Ὁ Σύλλογος στὴ συνεδρίασί του τῆς 14 Φεβρουαρίου 1849 ἀποφάσισε νὰ σεβαστεῖ τὴ θέληση τοῦ Κωνσταντίου ἀλλὰ νὰ γραφεῖ ἡ δωρεὰ του ἀνωλύμως στὴ στήλη τῶν εὐεργετῶν.

Νέα δωρεά. Ὁ Πατριάρχης στὸ τέλος τῆς ἐπιστολῆς του ὑποσχέθηκε νὰ στείλει, ὅταν διευκολυνθεῖ, δεύτερη, ἰσόποση μ' ἐκείνη ποὺ ἔκανε, δωρεά. Ἡ ὑπόσχεση δὲν ξεχάστηκε ἀπὸ τὴν Ἑταιρεία, ἡ ὁποία δύο χρόνια μετὰ, τὸν Μάιο τοῦ 1851, ἀπευθύνει σχετικὴ ἐπιστολὴ στὸν Ἀνδρέα Μεταξᾶ, τότε πρεσβευτὴ τῆς Ἑλλάδος στὴν Κωνσταντινούπολη:

(ΑΑΕ 180/1851) «Ἡ Ἑλληνικὴ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρία | Πρὸς τὸν Ἀντιστράτηγον⁵⁸ Κύριον Α. Μεταξᾶν, | ἕκτακτον ἀπεσταλμένον καὶ πληρεξούσιον ὑπουργὸν τῆς Α. Μ. | παρὰ τὴν Ὑ. Πύλην.

Ἐξοχώτατε | Ὁ Παναγιώτατος πρῶην Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Κύριος Κωνστάντιος ὁ Α', τοῦ ὁποίου γνωστὰ εἶνε ἤδη τὰ φιλελληνικὰ αἰσθήματα, ζήλω ὑπὲρ τῶν ἀρχαίων μνημείων καὶ προγονικῆς εὐκλείας κινούμενος, ἀπέστειλε πρὸ δύο ἡδὴ ἐτῶν ἑκατὸν Αὐστριακὰ φλωρία δῶρον εἰς τὴν Ἑταιρίαν, ὑποσχεθεὶς νὰ ἀποστείλῃ, ἅμα ἤθελεν εὐκολυνθῆ, ἄλλα τοσαῦτα, ἵνα χρησιμεύσωσιν εἰς τὰς περὶ τὸν Παρθενῶνα καὶ τὰ Προπύλαια ἀρχαιολογικὰς τῆς Ἑταιρίας ἐργασίας, ὑπὸ τὸν ὄρον ὥστε ἡ προσφορὰ αὐτὴ νὰ μὲνῃ ἀδημοσίευτος καὶ γνωστὴ μόνον εἰς τὰ μέλη τῆς Ἑταιρίας. Συμμορφωθεῖσα μὲ τὴν θέλησιν τοῦ Σεβαστοῦ τούτου Ἱεράρχου ἡ Ἐφορεία ἐγκατέγραψε μὲν ἀνωλύμως ἕκτοτε τὴν δωρεὰν ταύτην μεταξὺ τῶν

λοιπῶν πρὸς αὐτῇ εὐεργετημάτων, μέλλουσα δὲ ἤδη νὰ ἐγχαράξῃ τὰ ὀνόματα τῶν εὐεργετῶν αὐτῆς καὶ ἐπὶ στήλης περιφανοῦς, ἰδρυμένης ἐπ’ αὐτὴν τὴν ἄνοδον τῶν Προπουλαίων, ἐπιθυμῶ νὰ γνωρίζῃ ὠρισμένως τὸ ποσὸν τῆς προσφορᾶς τοῦ γεραροῦ τούτου εὐεργέτου τῆς, ὥστε, ἀφίνουσα τοῦ τόπου τοῦ ὀνόματος κενοῦ, νὰ σημειώσῃ ὁμως ὠρισμένως τὴν ποσότητα τῆς δωρεᾶς. Καὶ ἐπὶ τούτῳ μὲ ἐπεφόρτισε νὰ Σᾶς παρακαλέσω Κύριε Ἀντιστράτηγε, ὥστε εἰς πρώτην μετὰ τῆς Αὐτοῦ Παναγιώτητος συνέντευξιν νὰ εὐαρεστηθῆτε περὶ τούτου νὰ ὑπομνήσετε Αὐτὸν μὲ τρόπον τὸν προσήκοντα καὶ τὴν ἀπαίτησιν αὐτῆς νὰ γνωστοποιήσετε εἰς τὴν Ἐταιρίαν, μενούσης ἐν τοσοῦτῳ τῆς θέσεως κενῆς ἐπὶ τῆς στήλης, ἄχρι τῆς ἀπαντήσεώς Σας. | Δεχθῆτε, Κύριε Ἀντιστράτηγε, τὴν | ἔκφρασιν τῆς ἐξαιρέτου πρὸς ὑμᾶς ὑπολήψεώς μου. | Ἐν Ἀθήναις 8 Μαΐ[ου] | 1851. | Ὁ Πρόεδρος | Γ. Γλ.[αράκης] | Ὁ Ἀντιγραμματεὺς».

Ὁ Ἀνδρέας Μεταξᾶς ἀπάντησε στὸ γράμμα τῆς Ἐταιρείας ποὺ ὑπέγραφε ὁ Γεώργιος Γλαράκης, γνώριμός του ἀπὸ τὸν Ἀγῶνα καὶ τὴν πολιτικὴν.

(ΑΑΕ 195/8 Ἰουλίου 1851) «Πρὸς τὸν κύριον Πρόεδρον τῆς ἐν Ἀθήναις | Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρίας. | Τὴν ἐπιστολὴν τῆς 8^{ης} τοῦ ἰσταμένου πρὸς ἐμὲ ἔλαβον καὶ εἰς ἀπάντησιν λέγω ὑμῖν, κύριε Πρόεδρε, ὅτι θέλω λάβει ἰδιαίτεραν φροντίδα ν’ ἀνταμώσω τὴν Α. Π. τὸν πρῶην Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην κύριον Κωνστάντιον καὶ διὰ τοῦ εὐσχημοτέρου τρόπου νὰ λάβω τὴν περὶ τοῦ δώρου του εἰς τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἐταιρίαν πληροφορίαν, καθὼς καὶ περὶ τῆς ἐγχαράξεως τοῦ ὀνόματός του ἐπὶ τῆς ἀνεγειρομένης στήλης ἐπιθυμίαν του, καὶ ὅτι θέλω ἐλπίσει νὰ διαβιβάσω αὐτὰς δι’ ὑμῶν εἰς τὴν Ἐταιρίαν.

Δέχθητε, κύριε Πρόεδρε, τὴν διαβεβαίωσιν τῆς πρὸς ὑμᾶς ἐξαιρέτου ὑπολήψεώς μου. | Ἀ. Μεταξᾶς | Πέραν τῆς Κωνσταντινουπόλεως | τὴν 26 Μαΐου 1851».

Ὁ Μεταξᾶς τήρησε τὴν ὑπόσχεσὴ του, συνάντησε τὸν Κωνστάντιο καὶ γρήγορα ἀνακοίνωσε τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἐνεργειῶν του μὲ νέο γράμμα:

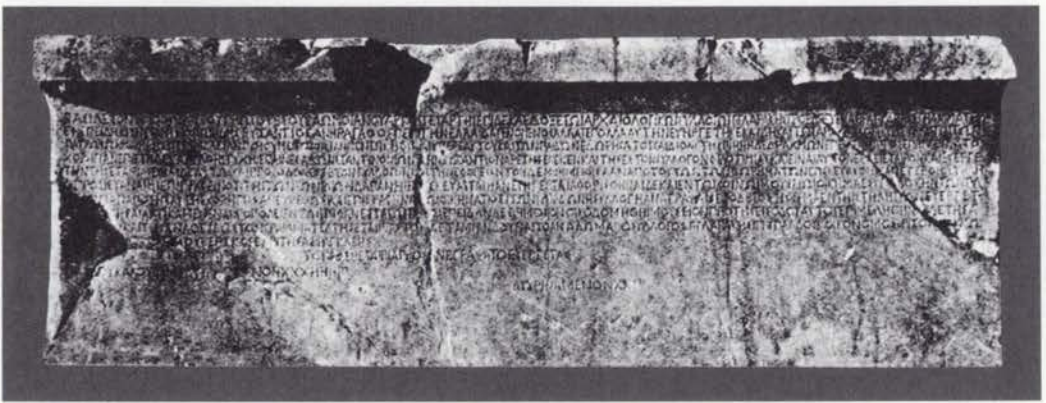
(ΑΑΕ 200/12 Ἰουλίου 1851). «Ἐν Πέργῃ Κωνσταντινουπόλεως τῆ 3 Ἰουλίου 1851 | Κύριε Πρόεδρε | Συμφώνως πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς πρὸς ἐμὲ ἐπιστολῆς σας ὠμίλησα τὸν Παναγιώτατον Πατριάρχην πρῶην Κωνσταντινουπόλεως κύριον κύριον Κωνστάντιον περὶ τῶν ἐν αὐτῇ διαλαμβανομένων. Ὁ σοφὸς καὶ φιλαρχαιολόγος οὗτος ἀνὴρ μοὶ ἀπήντησε μ' ὅλην τὴν χαρακτηρίζουσαν αὐτὸν φιλογένειαν, ὅτι μετ' οὐ πολὺ θέλει διαβιάσει δι' ἐμοῦ εἰς τὴν ὑφ' ὑμῶν προεδρευομένην ἐταιρίαν ὅ,τι αὐτὸς ὑπεσχέθη. Ἡ δ' ἐγγραφὴ τοῦ ὀνόματος τῆς Αὐτοῦ Παναγιότητος μεταξὺ τῶν εὐεργετῶν τῆς Ἐταιρίας, καθ' ὅσον συμπεραίνω, δὲν θέλει τὴν δυσαρρασίησιν.

Εὐχαρίστως ἀνακοινῶν εἰς ὑμᾶς τ' ἀνωτέρω, κύριε Πρόεδρε, σᾶς παρακαλῶ νὰ δεχθῆτε τὴν διαβεβαίωσιν τῆς ὑψηλῆς πρὸς ὑμᾶς ὑπολήψεώς μου. | Ἄ. Μεταξᾶς | Πρὸς τὸν κύριον Γ. Γλαράκη, | Πρόεδρον τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς | Ἐταιρίας | κτλ. κτλ.».

Στὶς 3 Αὐγούστου ἀνακοινώθηκε στὸ Συμβούλιο ὅτι σάλησαν τὰ 100 αὐστριακὰ φλωρία στὴν Ἐταιρεία. Μὲ τὴ δεύτερη αὐτὴ δωρεὰ τὸ ποσὸν ποὺ ἔδωσε ὁ Κωνστάντιος Α' στὴν Ἐταιρεία ἔφθασε τὶς 2500 δραχμὲς (200 αὐστριακὰ φλωρία). Τὸ ποσὸν ἀναγράφηκε στὴ στήλῃ τῶν εὐεργετῶν τῆς Ἐταιρείας ποὺ εἶχε σηθεῖ στὴν Ἀκρόπολη, καὶ κατὰ τὴν ἀρχικὴ ἐπιθυμία τοῦ Πατριάρχου δὲν χαράχτηκε τὸ ὄνομά του. Ὅσοι εἶδαν τὴ στήλῃ δὲν ἔμαθαν ποτὲ ὅτι ἡ γενναία ἀνώνυμη δωρεὰ ἦταν τοῦ Κωνσταντίου παρ' ὅτι ὁ Μεταξᾶς μὲ σαφήνεια ἔγραψε, ὅτι ὁ Κωνστάντιος εἶχε ἀλλάξει γνώμη καὶ δὲν θὰ τὸν δυσαρραστοῦσε ἢ χάραξη τοῦ ὀνόματός του στὴ στήλῃ. Ἴσως ἡ παράλειψη ὀφείλεται στὸν μαρασμὸ τῆς Ἐταιρείας ποὺ εἶχε ἀρχίσει μὲ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Ἄ. Ρ. Ραγκαβῆ.

Ἡ στήλῃ τῶν εὐεργετῶν. Ἡ δωρεὰ τοῦ Κωνσταντίου χαράχτηκε στὴν πρώτη στήλῃ τῶν εὐεργετῶν τῆς Ἐταιρείας

για την οποία έχω γράψει⁵⁹ πρὶν ἀπὸ 20 χρόνια. Τὴ δημιουργία της εἶχε προτείνει ὁ Γραμματεὺς τῆς Ἑταιρείας καὶ τοῦ Συλλόγου Ἄ. Ρ. Ραγκαβῆς στὴ συνεδρία τοῦ Συλλόγου, τῆς 14 Ἰανουαρίου 1849:

Ἡ πρώτη στήλη τῶν εὐεργετῶν τῆς Ἑταιρείας.

Ὁ Γραμματεὺς ἀνήγγειλεν, ὅτι ὁ φιλογενέστατος κ. Κωνσ. Ἰωνίδης, γνωστὸς ἤδη εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τῶν διαφόρων εἰς τὰ ἐκπαιδευτικὰ καταστήματα δωρεῶν του, ἐπιθυμῶν νὰ συντελέσῃ καὶ εἰς τῆς ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας τὴν πρόδοον, καὶ νὰ βοηθήσῃ αὐτὴν εἰς τὰς ὑπὲρ τῶν προγονικῶν μνημείων προσπάθειάς της, ἀφιέρωσεν εἰς τὸν Ἀρχαιολογικὸν σύλλογον, τὴν ἐν Κηφισίᾳ οἰκίαν του εἰς διηνεκὲς κτήμα, ἐπιτρέπων καὶ τὴν ἐκποίησην αὐτοῦ συμπράξει καὶ αὐτοῦ ἢ τῶν ἐπιτρόπων του ἂν ἠθέλει εὐρεθῆ συμφέρουσα τιμὴ, ὅπως ἐκ τοῦ εἰσοδήματος αὐτοῦ ἢ τοῦ ἀντιτίμου αὐτοῦ ἐνεργοῦνται ἀνασκαφαί, ἐπισκευαὶ μνημείων κτλ. Ὅτι δὲ πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἐπρόσφερε καὶ τριακοσίας δραχμὰς κατ' ἔτος ἐπὶ δέκα ἔτη ὥστε τὰ ἐκ τῶν πόρων τούτων ἀνευρισκόμενα ἢ ἐπι-

σκευαζόμενα κτλ. μνημεία να φέρωσι διακριτικόν τι σημεῖον, μαρτυροῦν περὶ τῆς εὐσεβοῦς διαθέσεως τοῦ δωρητοῦ πρὸς τὰς ἀρχαιότητας καὶ περὶ τῆς ἐκτελέσεως τοῦ σκοποῦ του· ἀπαιτεῖ δὲ προσέτι νὰ καθυποβάλληται εἰς αὐτὸν ἢ τοὺς ἐπιτρόπους του κατὰ πᾶν ἔτος ἀπολογισμὸς τῆς γενομένης χρήσεως τῆς συνεισφορᾶς του καὶ ἐγκρίνει νὰ ἐξακολουθῇ αὐτὴ καὶ ἂν ἤθελε ποτὲ μεταβάλλει ὄνομα ὁ ἀρχαιολογικὸς σύλλογος, ἀρκεῖ νὰ ἔχη ὡς ἀντικείμενον τὰς Ἑλληνικὰς ἀρχαιότητας.

Εἰς ταῦτα προσέθηκεν ὁ Γραμματεὺς ὅτι ἡ Ἐφορεία τῆς Ἑταιρίας, λαβοῦσα γνῶσιν τῆς δωρεᾶς ταύτης ἐν τῇ συνεδριάσει αὐτῆς τῆς 9 Ἰανουαρίου, παρεδέξατο αὐτὴν εὐγνωμόνως, ἀπεφήνατο ὅμως ὅτι ἐπειδὴ αὕτη γίνεται ἐν ὀνόματι τοῦ Συλλόγου, ὁ Σύλλογος πρέπει νὰ ἐνεργήσῃ τὰ περὶ τῆς παραδοχῆς. Ὅτι ἐπομένως ὁ Πρόεδρος ἐν ὀνόματι τοῦ Συλλόγου ἐξέδωκεν ἐπιτροπικὸν εἰς τὸν Γραμματέα, ὅπως ἐνεργήσῃ τὴν νομικὴν παραδοχὴν τοῦ δωρήματος. Τὸ Ἐπιτροπικὸν ἀναγνωσθὲν ἐνεκρίθη.

Μετὰ ταῦτα ἀνέγνω τὸ ἐπίσημον συμβόλαιον δι' οὗ ὁ μὲν κ. Κ. Ἰωνίδης δωρεῖται τὰ ῥηθέντα δωρήματα ὁ δὲ Γραμματεὺς τῆς Ἑταιρίας δυνάμει τοῦ ῥηθέντος πληρεξουσίου ἐδέχθη αὐτὰ ἐν ὀνόματι τοῦ Συλλόγου. Ὁ Σύλλογος ἐνέκρινε τὸ Συμβόλαιον καὶ ἐπεφόρτισε τὸν Γραμματέα νὰ παραλάβῃ, ἐπιθεωρήσῃ καὶ πυρασφαλίσῃ τὴν οἰκίαν.

Ὁ Γραμματεὺς, εἰς ἐκπλήρωσιν τοῦ ὅρου τοῦ ἀπαιτοῦντος νὰ φέρωσιν ὅλα τὰ ἐκ τῶν δωρεῶν τούτων ἀνευρισκόμενα ἢ ἐπισκευαζόμενα μνημεία διακριτικόν τι σημεῖον, ἀνέγνω σχεδίου ψηφίσματος, ἐν ᾧ ὠρίζοντο, παρ' ἑκάστον μὲν ἀνεγειρόμενον ἢ ἐπισκευαζόμενον μνημεῖον – ἐκ τῶν πόρων τούτων νὰ ἐπιγράφηται ὅτι ἀνηγέρθη ἢ ἐπεσκεύασθη δαπάνῃ τῶν Ἰωνιδῶν. Εἰς δὲ τὸ ἔθνικὸν Μουσεῖον νὰ προσδιορισθῇ ἰδιαίτερον δωμάτιον, εἰς ὃ νὰ κατατίθηται ὅλαι αἱ, ἐκ τῶν αὐτῶν πόρων ἀνευρισκόμεναι ἀρχαιότητες, καὶ ἐφ' οὗ νὰ τεθῇ ἐπιγραφή «Συλλογὴ τῶν Ἰωνιδῶν». Ἐπρότεινε δὲ νὰ γραφῇ καὶ τὸ ψήφισμα τοῦτο ἐπὶ στήλης λιθίνης καὶ νὰ στηθῇ πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ Μουσείου μέχρις οὗ δὲ οἰκοδομηθῇ Μουσεῖον, εἰς τὸν Παρθενῶνα.

Καὶ τὸ μὲν ψήφισμα ἐνεκρίθη. Ἐπρότεινε δὲ ὁ κ. Οἰκονόμος νὰ ἀνεγερθῆ, οὐχὶ διὰ τὴν περίστασιν μόνον ταύτην, ἰδιαιτέρα στήλη, ἀλλὰ κοινὴ στήλη τῶν εὐεργετῶν, ἣτις νὰ στηθῆ πρὸ τοῦ Μουσείου, καὶ προσωρινῶς οὐχὶ ἐν τῷ Παρθενῶνι, ὡς τόπῳ ὑπὲρ τὸ δέον ἐποσήμῳ, ἀλλ' ἀλλαχοῦ που ἐν τῇ Ἀκροπόλει. Ἐπ' ἐκείνης δὲ τῆς στήλης νὰ γραφῆ πρῶτον τὸ περὶ τοῦ κ. Κ. Ἰωνίδου ψήφισμα. Ἡ τροπολογία αὕτη ἐγένετο δεκτὴ».

Τὸ ψήφισμα. Στῆ στήλῃ τῶν εὐεργετῶν χαράχτηκε τιμητικὸ ψήφισμα γιὰ τὸν Κωνσταντῖνο Ἰωνίδη ποὺ συνέταξε ὁ Παναγιώτης Εὐστρατιάδης. Σώζεται τὸ χειρόγραφο τοῦ ψηφίσματος γραμμμένο ἀπὸ τὸ χέρι του⁶⁰.

- 1 Βασιλεύοντος Ὁθωνος τοῦ πρώτου, ἔτους ,αωμθ' Ἰανουαρίου τετάρτη ἐπὶ δέκα· ἔδοξε τῷ Ἀρχαιολογικῷ Συλλόγῳ, Γ: Γλαράκης προέδρευεν, Α: Ρ: Ραγκαβῆς ἐγραμμάτευ-
- 2 εν· ἐπειδὴ Κωνσταντῖνος Ἰωνίδης βυζάντιος ἀνὴρ ἀγαθὸς περὶ τὴν Ἑλλάδα γενόμενος ἄλλα τε πολλὰ αὐτὴν εὐεργέτηκε καὶ δὴ καὶ τῷ Ἀρχαιολογικῷ Συλλόγῳ τῶν
- 3 πατρῶιων μνημείων ἐπιμέλειαν ποιουμένῳ οἰκίαν μὲν ἐν Κηφισ[ι]αῖ ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ τῶν παιδῶν ἐδωρήσατο ἐς αἶδιον κτῆσιν Η Η Η δὲ δραχμῶν ἐπέτειον προσεπηγείλατο
- 4 χορηγίαν ἐπὶ δέκα ἔτη, ἀγαθῆι τύχηι ἐπαινέσαι Κωνσταντῖνον Ἰωνίδην βυζάντιον ἀρετῆς ἕνεκεν καὶ τῆς ἐς τὸν Σύλλογον φιλοτιμίας καὶ εἶναι αὐτὸν ἐς αἰεὶ ἐταῖρον καὶ εὐεργέ-
- 5 την τῆς Ἐταιρείας, εἶναι δὲ αὐτῷ καὶ πρόσοδον ἐς τε τὸν Σύλλογον καὶ τὴν Ἐφορείαν· τοῖς δὲ μνημείοις ἃ ἂν ἀπὸ τούτων τῶν δωρημάτων ἐπισκευασθῆι ἢ ἀνεγερθῆι, στήλη-
- 6 ν προσιστάναι ἢ ἐπιγράφειν ὅτι τῆι τῶν Ἰωνιδῶν δαπάνηι ἐ[πε]σκεύασται ἢ ἀνεγήγερται· ἀφορισθῆναι δὲ καὶ ἐν τῷ κοινῷ μουσεῖῳ οἶκημα ἐς ὑπ[ο]δοχὴν τῶν γλ-

- 7 [υφῶν] αἱ ἂν ἀπὸ τῆς αὐτῆς χορηγίας ἀνευρεθῶσι καὶ ἐπιγραφῆνα[ι τ]ῶι οἰκήματι ὅτι τῶν Ἰωνιδῶν ἡ συλλογὴ ἀναγράψαι δὲ τόδε τὸ ψήφισμα ἐν τῇ στήλῃ τῶν εὐεργετ-
- 8 [ῶν ἦν σ]τῆσαι αὐτίκα μὲν ἐν ἀκροπόλει ἐν τῶι ἐπιφανεστάτῳ τ[όπ]ῳ, ἐπειδὴν δὲ δημόσιον οἰκοδομηθῆι μουσεῖον πρὸ τῆς εἰσόδου αὐτοῦ. ἐπιμεληθῆναι δὲ τῆς ἀ-
- 9 [ναγραφῆ]ς καὶ τῆς ἀναθέσεως τὸν γραμματέα τῆς Ἐταιρίας τὸν δὲ ταμίαν δοῦναι τὸ ἀνάλωμα. ὁ Σύλλογος Γ: Γλαράκης Γ: Τυπάλδος Κ: Οἰκονόμος Ι: Ρίζος [Ι: Κο]κκῶ-
- 10 [νης Σ: Δ: Βυζάντιος Κ: Σ: Πιττάκης] Ε: Σάουβερτ Κ: Φρεαρίτης Α: Ρ: Ραγκαβῆς
- 11 τούσδε ἡ Ἐταιρία προσανεγράψατο εὐεργέτας·
- 12 δοῦκα Λουύνης δωρ[ησάμε]νον X X X Η Η Η ^Ρ
- 13 *vacat* δωρησάμενον X X ^Ρ

Τὸ ψήφισμα δημοσιεύτηκε ἀμέσως στὴν *Εὐτέρινη*⁶¹ καὶ γιὰ δεύτερη φορὰ ἀπὸ τὸν Ἀλέξανδρο Φιλαδελφέα⁶². Ὁ Φιλαδελφεὺς παρέχει καὶ φωτογραφία τῆς στήλης, ἡ ὁποία δὲν βρέθηκε κατὰ τὶς ἔρευνες τῶν διάσπαρτων λίθων, ποὺ ἔγιναν στὴν Ἀκρόπολη τὶς τελευταῖες δεκαετίες καὶ πιθανῶς κρύβεται ἀκόμη ἀνάμεσα σὲ ἄλλα μάρμαρα. Τὸ κείμενο ποὺ παρέχω ἐδῶ ἔχει γίνει γιὰ τὴν πρώτη δημοσίευσή μου, ἀπὸ τῆ φωτογραφία ποὺ δημοσίευσε ὁ Α. Φιλαδελφεὺς. Γιὰ τὴν ἐδῶ ἀναδημοσίευση χρησιμοποίησα καὶ τὸ χειρόγραφο τοῦ Εὐστρατιάδη.

Ἡ στήλη εἶχε, ἢ ἔχει, ὕψ. 0.60, πλ. 0.945 καὶ πᾶχ. 0.146 μ. καὶ στὸ ἄνω ἄκρο της φέρει κυμάτιο καὶ ἄβακα. Στήθηκε τὸ 1849 ἀλλὰ ἡ δωρεὰ τοῦ Πατριάρχῃ χαράχτηκε ἀργότερα, τὸ 1851, ὅταν εἶχε δοθεῖ στὴν Ἐταιρεία καὶ ἡ δεύτερη δόση τῆς δωρεᾶς.

Μετὰ τὸ ψήφισμα τοῦ Κωνσταντίνου Ἰωνίδου γράφεται ἡ δωρεὰ τοῦ δούκα De Luynes, ἀντεπιστέλλοντος τοῦ Συλλόγου, ὁ ὁποῖος πρόσφερε στὴν Ἐταιρεία τὸ ποσὸν τῶν 3500 δραχμῶν. Σύμφωνα μὲ τὴν ἀρχικὴ ἐπιθυμία τοῦ Πατριάρχῃ τὸ ὄνομά του δὲν χαράχτηκε καὶ πιθανῶς συμπληρώνεται κατὰ τὸν τύπο ποὺ μνημονεύεται στὸ πρακτικὸ τῆς συνεδρίας τοῦ Συλλόγου, τῆς 14 Φεβρουαρίου 1849, δηλαδή:

Πατριάρχην πρώην Κωνσταντινουπόλεως Κωνστάντιον Α΄

Για τὸν Κωνσταντίου (1770-1859) ὑπάρχει σύντομη βιογραφία του ἀπὸ τὸν Μανουὴλ Γεδεών⁶³ ὁ ὁποῖος τονίζει περισσότερο τὸ ἐκκλησιαστικὸ ἔργο του. Ὁ Πατριάρχης εἶχε σπουδάσει στὴν Πατριαρχικὴ Ἀκαδημία καὶ στὴν Πνευματικὴ Ἀκαδημία τοῦ Κιέβου. Ἐγίνε μοναχὸς στὸ Σινᾶ τὸ 1795, καὶ χειροτονήθηκε ἀρχιεπίσκοπος Σιναίου τὸ 1796. Τὸ 1830 κλήθηκε στὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τὸν ὁποῖο παραιτήθηκε τὸ 1834 καὶ ἀποσύρθηκε στὸ νησι Ἀντιγόνη, ἓνα ἀπὸ τὰ Πριγκιπόννησα, 9 μίλια νοτίως τῆς Κωνσταντινούπολης. Ὁ Κωνσταντῖος εἶχε ἑλληνομάθεια καὶ ἀρχαιογνωσία. Ἔργα του εἶναι *Ἀρχαία Ἀλεξάνδρεια* (1801), *Κωνσταντινὰς ἢ ἀρχαιολογικὴ διαγραφὴ τῆς Κωνσταντινουπόλεως* (1844), *Τὰ Αἰγυπτιακά* (1841), περιγραφὴ τῆς Αἰγύπτου.

Προκαλεῖ δυσθυμία ὅτι ὁ Κωνσταντῖος ξεχάστηκε ἐντελῶς μὲ τὰ χρόνια. Οὔτε στὴ δευτέρῃ στήλῃ τῶν εὐεργετῶν χαραχτήκε τὸ ὄνομά του (βλ. *Ἰστ. Ἀ. Ἐτ.* 326), οὔτε στὴ στήλῃ τοῦ νέου μεγάρου τῆς Ἑταιρείας. Εὐτυχῶς ὁ Γεώργιος Οἰκονόμος τὸν εἶχε περιλάβει στὸν πίνακα «Εὐεργέται καὶ δωρηταί», στὸν τόμο *Λεύκωμα τῆς Ἐκατονταετηρίδος τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, 1837-1937*, (1). Μετὰ ἀπὸ 156 χρόνια διορθώθηκε ἡ παράλειψη μὲ τὴ χάραξη τοῦ ὀνόματός του στὴ στήλῃ τῶν εὐεργετῶν, στὸν πρόδομο τοῦ μεγάρου μας.

Ἀνασκαφὴ οἰκίας Ψωμᾶ. Εἶδαμε στὴ συνεδρίαση τοῦ Συλλόγου τῆς 10 Ἀπριλίου 1851, ὅτι ὁ Πιπτάκης ἀνακοίνωσε πὼς σὲ κάποια ἰδιοκτησία στὴν Ἀθήνα ὑπῆρχαν σημαντικὲς ἀρχαιοτήτες θαμμένες καὶ ὅτι ἐκεῖ βρισκόταν τὸ ἀρχαῖο Μητρώο ἢ τὸ Βουλευτήριον ἢ ἡ Θόλος. Ὁ χῶρος ὅπου βρισκόνταν τὰ ἀρχαῖα αὐτὰ ἦταν ἰδιοκτησία τῆς Λουίζας Ψωμᾶ. Τὴν ἀποτελοῦσε ἓνα σπιτί μὲ τὴν αὐλὴν του. Μὲ τὴν συγκατάθεση τῆς ἰδιοκτῆτριας ἐγιναν στὴν αὐλὴ ἀνασκαφές, βρέθηκαν ἀρχαῖα καὶ ἀποφασίστηκε νὰ ἀγοραστεῖ ἡ ἰδιοκτησία, γιὰτὶ γιὰ νὰ ὀλοκληρωθοῦν οἱ ἀνασκαφές ἔπρεπε νὰ γκρεμιστεῖ τὸ σπιτί.

Ἐγιναν διαπραγματεύσεις καὶ ἡ Λουίζα Ψωμᾶ ζήτησε 8000 δραχμὲς καὶ τὰ μισὰ ἀπὸ τ' ἀρχαῖα ποῦ θὰ βρισκόνταν, κάτι νόμιμο κατὰ τὸν ἀρχαιολογικὸ νόμο τῆς 10/22 Μαΐου 1834 τῆς Ἀντιβασιλείας⁶⁴. Ὁ Σύλλογος δὲν δεχόταν τίς προτάσεις τῆς Λουίζας Ψωμᾶ ἢ ὅποια ἀποφάσισε νὰ βάλει τέρμα στὶς διαπραγματεύσεις μὲ τοῦτο τὸ γράμμα:

(ΑΑΕ 223/ 1851). «Κύριε Πρόεδρε | Ἡ ἐπὶ τῶν ἀνασκαφῶν Ἐπιτροπὴ ἐλθοῦσα χθὲς πρὸς με, εἶπεν ὅτι ὁ ἀρχαιολογικὸς Σύλλογος μὴ παραδεχθεὶς τὰς προτάσεις μου νὰ μοὶ δοθῶσιν 8000 δραχ. καὶ τὸ ἥμισυ τῶν ἀρχαιοτήτων καὶ τῆς ὕλης⁶⁵, μὲ προτείνει νέας συμφωνίας. Τὰς συμφωνίας ταύτας μὴ δυναμένη νὰ δεχθῶ διὰ τὸν λόγον ὅτι ἐπιθυμῶ ν' ἀπαλλαχθῶ πάσης περαιτέρω φροντίδος περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης, τολμῶ νὰ ὑποβάλω δι' ὑμῶν εἰς τὸν ἀρχαιολογικὸν σύλλογον τὰς ἐξῆς συμφωνίας· νὰ μοὶ δοθῶσιν 12000 δραχμῶν καὶ νὰ ἀλλοτριωθῶ παντὸς δικαίωματος καὶ ἀπαιτήσεως ἐπὶ τε τοῦ οἰκοπέδου καὶ τῶν ἀρχαιοτήτων· ἐὰν δὲ ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία συγκατατίθεται νὰ ἐγχαραχθῇ τὸ ὄνομα τοῦ μακαρίτου πατρός μου ἐπὶ τῆς ἐν Ἀκροπόλει στήλης τῶν εὐεργετῶν τῆς Ἐταιρίας, ἀφίνω ἐκ τῆς ποσότητος ταύτης 1000 δραχ. Τῆς συμφωνίας δὲ ταύτης, ἐὰν ὁ σύλλογος δὲν δύναται νὰ δεχθῇ παρακαλῶ νὰ διατάξητε νὰ κλεισθῶσιν οἱ λάκκοι. | Μὲ τὸ ἀνήκον σέβας | Λ. Σ. Ψωμᾶ».

Ἡ Λουίζα Ψωμᾶ φαίνεται, ὅτι ἦταν λίγο φιλόδοξη. Ἔτσι ὅταν τῆς εἰπώθηκε, κατὰ τὴ μαρτυρία της, ὅτι τὰ ὀνόματα τῶν εὐεργετῶν τῆς Ἐταιρείας χαράσσονταν στὴ στήλη τῶν εὐεργετῶν, ποῦ βρισκόταν στὴν Ἀκρόπολη, ἐπωφελήθηκε καὶ γνωστοποίησε στὴν Ἐταιρεία ὅτι γιὰ τὴν πώληση τῆς ἰδιοκτησίας της, τῆς ἀρκοῦσαν 11000 δραχμὲς, μὲ τὸν ὄρο ὅτι στὴ στήλη τῶν εὐεργετῶν θὰ χαραχθεῖ τὸ ὄνομα τοῦ πατέρα της Σταματίου. Ἡ Ἐφορεία τῆς Ἐταιρείας δέχθηκε τὴν προσφορά της καὶ τὸν ὄρο της⁶⁶ καὶ ἡ ἀπόφασί της ἀνακοινώθηκε στὴ Λουίζα Ψωμᾶ μὲ τοῦτο τὸ γράμμα:

(ΑΑΕ 231/1 Ὀκτωβρίου 1851) «Ἡ Ἑλλ. Ἀρχαιολ. Ἐταιρεία

| Πρὸς τὴν κυρ. Λουίζαν Σταματίου Ψωμᾶ | Ἡ Ἐφορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας, μαθοῦσα ἐν τῇ χθεσινῇ αὐτῆς συνεδριάσει, ὅτι προσηνέγκατε εἰς τὴν Ἐταιρίαν 1000 δραχμᾶς, ἵνα ἐγγραφῆ τὸ ὄνομα τοῦ μακαρίτου πατρός σας ἐν τῇ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως στήλῃ τῶν εὐεργετῶν τῆς Ἐταιρείας, ὑμᾶς μὲν εὐεργέτιδα τῆς Ἐταιρείας ἀνεκῆρυξεν καὶ μεγάλως ἐπήνεσε διὰ τὸν πρὸς τὰ καλὰ ζῆλον καὶ τὸ πρὸς τὸν μακαρίτην πατέρα σας ἀπαραδειγμάτιστον σέβας, διέταξε δὲ νὰ ἀναγραφῆ ἐγκαίρως κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν σας τὸ ὄνομα τοῦ πατρός σας ἐν τῇ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως στήλῃ τῶν εὐεργετῶν τῆς Ἐταιρείας. Παρήγγειλεν δ' ἐνταυτῷ, ἀναγγέλλοντες ὑμῖν ταῦτα, νὰ ἐκφράσωμεν πρὸς ὑμᾶς τὴν βαθυτάτην εὐγνωμοσύνην, μεθ' ἧς ἐδέχθη τὴν ὑμετέραν ταύτην προσφορὰν ἡ Ἐφορία ἐν ὀνόματι τῆς Ἑλλ. Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας | Ἐν Ἀθήναις | 7 Ὀκτωβρ. 1851 | Ὁ Πρόεδρος | Γ. Γλ.(αράκης) Ὁ Ἀντιγραμματεὺς Π. Ε.(ὕστραπάδης)».

Ἡ Λουίζα Ψωμᾶ δὲν ἱκανοποιήθηκε ἀπὸ τὸ χειρόγραφο γράμμα τῆς Ἐταιρείας. Πίστευε, ὅτι ἔπρεπε νὰ τῆς σταλεῖ ἔντυπο. Φαίνεται ὅτι κάποιο πρόσωπο τῆς Ἐταιρείας τὴν εἶχε διαβεβαιώσει, πὼς αὐτὴ ἦταν ἡ συνήθεια, ὅπως συνέβαινε μὲ τὰ διπλώματα. Ζήτησε λοιπὸν ἐπανόρθωση τοῦ πράγματος μὲ γράμμα τῆς:

(ΑΑΕ 233/ 1851) «Κύριε Πρόεδρε, | Εἰς τοὺς εὐεργετοῦντας τὴν Ἐταιρίαν ὅσον ἐνθυμοῦμαι ἐκ τῆς ἐξηγήσεως ἧς μοῦ ἔγεινεν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, ὅτι ἡρώτουν περὶ τῆς στήλης τῶν εὐεργετῶν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας, στέλλεται νομίζω ἔντυπον εὐχαριστήριον μεγαλοπρεπές. Ἄλλ' ἤδη δὲν ἤξεύρω διὰ τίνος λόγου ὁ ἀντιγραμματεὺς τῆς Ἐταιρείας, ἀντὶ ἐντύπου εὐχαριστηρίου μὲ ἔστειλε χειρόγραφον ἐν τῷ ὁποίῳ πολλὰ μὲν μοὶ λέγει καὶ ἀνώτερα ἐμοῦ, τὸ ὁμολογῶ, ἀλλ' οὐδὲν ἀντάξιον τοῦ ἐντύπου. Σᾶς παρακαλῶ λοιπὸν, κ. Πρόεδρε, νὰ διατάξητε νὰ μοῦ στείλῃ τὸ ἔντυπον εὐχαριστήριον τὸ ὁποῖον βεβαίως ἐκολακευόμην νὰ τ' ἀπολαύσω, ὅταν ἐπρόσφερα τὰς 1000 δραχ. εἰς τὴν ὑμετέραν Ἐταιρίαν. | Ἐν Ἀθήναις | 18 Ὀκτωβρ. 1851 | Εὐσεβάστω | Λ. Ψωμᾶ».

Δὲν γνωρίζουμε τὴ μὀρφωση καὶ τὶς γραμματικὲς γνώσεις τῆς Λουΐζας Ψωμᾶ, ὑποθέτω ὁμως, ἀπὸ τὸ κάπως πομπῶδες ὕφος τοῦ γράμματος, πὼς κάποιος λόγιος θὰ τὸ συνέταξε. Ἡ ὑπογραφή τῆς ὁμως συμφωνεῖ, μὲ τὸν γραφικὸ χαρακτήρα τῆς ἐπιστολῆς, ἡ ὁποία εἶναι καλλιγραφημένη. Ἀπὸ τὰ γραφόμενά τῆς προκύπτει ὅτι δὲν εἶχε ἰδιαίτερη συμπάθεια πρὸς τὸν Ἀντιγραμματέα τῆς Ἐταιρείας Παναγιώτη Εὐστρατιάδη, τοῦ ὁποίου τὸ χειρόγραφο πρὸς αὐτὴν ἔγγραφο δὲν θεώρησε ἀρκετό. Παρὰ ταῦτα ἡ διεξαγωγή τῆς ἀνασκαφῆς, στὸν χῶρο τῆς ὁποίας σύχναζε κατὰ τὴ διάρκειά τῆς ὁ Εὐστρατιάδης, δημιούργησε κοινωνικὸ σύνδεσμο μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς οἰκογενείας Ψωμᾶ, ὅπως τουλάχιστον μαθαίνουμε ἀπὸ τὸν Ἀλέξανδρο Ραγκαβῆ πὸς σχολίασε τὴν ὑπόθεση τῆς ἀνασκαφῆς⁶⁷ ἡ ὁποία «εἶχε διπλοῦν τὸ αἶσιον ἀποτέλεσμα, ἐν μὲν ὅτι, δαπάνη τοῦ δημοσίου, ἀνεσκάφη τὸ ἀρχαῖον Βουλευτήριον καὶ ἐν αὐτῷ εὐρέθησαν ἀφθονῶτατα ἐπιγραφικὰ κειμήλια, πολῦτιμα ὑπὸ παντοίας ἐπόψεις καὶ ὑπὸ τὴν τοπογραφικὴν, ἕτερον δέ, ὅτι ἡ εἰς τὴν ἰδιοκτιήτην τοῦ γηπέδου χορηγηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου ποσότης πρὸς ἀγορὰν αὐτοῦ, ἐδόθη πάλιν ὑπ' αὐτῆς ὡς προἶξ εἰς τὴν θυγατέρα τῆς, καὶ μετὰ τῆς προικὸς ἡ θυγάτηρ ἐδόθη εἰς γάμον εἰς τὸν ἀντικαταστήσαντά με ὡς γραμματέα τοῦ συλλόγου κ. Εὐστρατιάδην, ὅστις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πιτιάκη καὶ ἐκεῖνον ἀντικατέστησεν ὡς γενικὸς ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων».

Ὅπως διαπιστώνουμε ἀπὸ τὴ στήλη τῶν εὐεργετῶν, τὸ ὄνομα τοῦ Σταματίου Ψωμᾶ δὲν χαραχτήκε. Ὑπῆρξε ἀθέτηση τῆς ὑπόσχεσης τῆς Ἐταιρείας ἢ ὑποχώρηση τῆς Λουΐζας Ψωμᾶ ἢ κάτι ἄλλο, λ.χ. θάνατός τῆς;

Στὸν ἀπολογισμὸ τῆς Ἐταιρείας, στὴν Ἀκρόπολη, τὸν Μάιο τοῦ 1851, στὸν ὁποῖο παρέστησαν ὁ Ὅθων καὶ ἡ Ἀμαλία, μίλησε ὁ Εὐστρατιάδης καὶ ἔκανε λεπτομερῆ περιγραφή τῶν ἀνασκαφῶν στὴν οἰκία Ψωμᾶ, καὶ τῶν εὐρημάτων, τῶν ἐπιγραφῶν. Τὴν ὁμιλία του τελείωσε μὲ τὸν ἔπαινο τῆς Λουΐζας Ψωμᾶ καὶ τὴ στηλίτευση κάποιου, πὸς κατηγορήσε τοὺς ἀνασκαφεῖς ὅτι ἔκρυσαν τὰ εὐρήματα καὶ δὲν ἐπέτρεψαν τὴ μελέτη τους:

«Περαίνοντες δὲ ἤδη τὸν λόγον μας χρέος ἡμῶν νομίζομεν νὰ ἐκφράσωμεν ἐνταῦθα τὴν εὐγνωμοσύνην ἡμῶν εἰς τὴν κυρίαν τῆς οἰκίας, ἣτις μετὰ ὑπομονῆς ἀπαραδειγματίστου ὑπέφερεν, ἐπὶ πέντε ὀλοκλήρους ἡμέρας τὴν κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν συμβᾶσαν τύρβην. Δίκαιον δὲ εἶναι νὰ ἐπαινέσωμεν αὐτὴν δημοσίως, ὅτι μετὰ τὴν ἀνασκαφὴν ἤνοιξε τῆς οἰκίας τῆς τὰς θύρας εἰς πάντας καὶ ἡμεδαποὺς καὶ ἄλλοδαποὺς διὰ νὰ παρατηρῶσι καὶ ἐξετάζωσι τὰ ἀνακαλυφθέντα. Καὶ ὁμως εὐρέθησαν ἄνθρωποι, οἵτινες καὶ τὴν ἀρχαιολογικὴν ἐταιρίαν καὶ τὸ ἔθνος ὀλόκληρον κακοβούλως ἐνώπιον ὄλου τοῦ κόσμου ἐσυκοφάντησαν καὶ ὡς βάρβαροι παρέστησαν, γράψαντες ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἐφημερίδι τῆς Αὐγούστης, ὅτι τὰ ἀνακαλυφθέντα ἐκρύφθησαν καὶ εἰς οὐδένα ἐδεικνύοντο. Ἄλλὰ θεῖα προνοία αἱ πλεκτάναι αὐτὰ τῆς συκοφαντίας διαρρήγνυνται ἀφ' ἑαυταῖς. Διότι αὐτὸς οὗτος ὁ συκοφάντης περιγράφει τὰ ἀνακαλυφθέντα καὶ γνωρίζει, ὅτι ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς ὑπάρχει «ἐν τῷ βουλευτηρίῳ, παρὰ τὸ βουλευτήριον, ἐν βουλῇ». Ἐὰν λοιπὸν τὰ ἀνακαλυφθέντα ἐτηροῦντο κεκρυμμένα καὶ εἰς οὐδένα ἐδεικνύοντο, πῶς αὐτὸς οὗτος εἶδε καὶ περιγράφει αὐτὰ λεπτομερῶς; Ἄλλ' οὕτως καταστρέφεται ἀφ' ἑαυτῆς ἡ κακόβουλος συκοφαντία».

Ἡ κυρία τῆς οἰκίας ἦταν ἡ μέλλουσα πεθερὰ τοῦ Εὐστρατιάδη, κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Ραγκαβῆ. Ὁ συκοφάντης, ὁ ὁποῖος δὲν ὀνομάζεται, εἶναι, πιστεύω ὁ Ραγκαβῆς, ὁ μόνος ποὺ ζήτησε νὰ ἰδεῖ καὶ νὰ μελετήσῃ τις ἐπιγραφές.

Ποιὸς ἔχει τὰ πνευματικὰ δικαιώματα; Ἡ δημοσίευση ἐπιγραφῶν ἦταν, κατὰ τις πρῶτες δεκαετίες μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση, τὸ κυριότατο εἶδος ἀρχαιότητος ποὺ εἴλκυε τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἀρχαιολόγων, τῶν φιλολόγων καὶ τῶν ἀρχαιογνωστῶν. Ὁ Ἀνδρέας Μουστοξύδης πρῶτος δημοσίευσεν ἐπιγραφὰς στὴν *Αἰγιναία*⁶⁸ καὶ ἀκολούθησε ὁ παθιασμένος μὲ τὴν συλλογὴ καὶ δημοσίευση ἐπιγραφῶν Κυριακὸς Πιπτάκης μὲ τὸ μόνον του βιβλίον *L'ancienne Athènes*, καὶ κατόπιν τὴν *Ἐφημερίδα Ἀρχαιολογική*. Ὁ Λουδοβίκος Ροσσ εἶχε προτίμηση πρὸς τις ἐπιγραφὰς ἀλλὰ τὰ ἐνδιαφέροντά του ἦταν εὐρύτερα καὶ τὸ

ἀποτέλεσμα τῶν ἐρευνῶν του ἀντάξιο τῆς φιλολογικῆς ἐπιστήμης τοῦ 19ου αἰ. Ὁ Ἀλέξανδρος Ραγκαβῆς στράφηκε καὶ αὐτὸς πρὸς τὴν ἐπιγραφικὴ χωρὶς νὰ παραβλέπει τὰ ζητήματα, ἱστορικὰ ἢ ἐπιγραφικά, ποὺ δημιουργοῦσαν οἱ ἐπιγραφές. Ὁ Εὐστρατιάδης, 36 ἐτῶν τὸ 1851, ἀκολουθεῖ καὶ αὐτὸς τὸν δρόμο τῆς ἐπιγραφικῆς, ὅπως καὶ ὁ διάδοχός του Στέφανος Α. Κουμανούδης, ἀλλὰ παρὰ τὸν ἐνθουσιασμό καὶ τὴ ζέση ποὺ τὸν κατέχει, ὅπως φαίνεται στὰ γράμματά του πρὸς τὸν Boeckh καὶ τὸν Ross, θὰ εἶναι ὀλιγογράφος καὶ αὐστηρὸς στὰ γραπτά του.

Οἱ ἐπιγραφές τῆς οἰκίας Ψωμᾶ δημιούργησαν πολλὰ προσδοκίαι καὶ ἐπιθυμίες. Τὸ ζήτημα ποὺ δημιουργήθηκε τέθηκε στὸν Σύλλογο, στὴ συνεδρίαση τῆς 17 Μαΐου 1851:

(ΠΑΣ 17 Μαΐου 1851). «Ὁ κ. Χαραμῆς, ὡς μέλος τῆς ἐπὶ τῶν περὶ τὸ Βουλευτήριον ἀνασκαφῶν ἐπιτροπῆς, ἀνέφερον ὅτι αἱ ἀνασκαφαὶ ἐξηκολούθησαν ἀπὸ τοῦ ὅπισθεν μέρους τῆς οἰκίας ἕως πέντε μέτρων μήκους καὶ τοσοῦτων ἄλλων βάθος, καὶ [ἀνευρέθη] σειρὰ κρηπιδωμάτων, ἧτις, δὲν δύναται ἡ Ἐπιτροπὴ νὰ βεβαιώσῃ, μέχρι τίνος ἐκτείνεται, διότι ἡ ἐργασία διεκόπη καὶ ἐντεῦθεν, μεσολαβούσης τῆς οἰκίας. Ὅτι συγχρόνως ἡ Ἐπιτροπὴ ἐξηκολούθησεν ἕκτοτε συναρμολογοῦσα καὶ ἀντιγράφουσα τὰς ἐπιγραφάς, ἀλλὰ ἡ ἐργασία αὕτη ἔχει τόσας δυσκολίας, ὥστε μόλις ἐτυπώθησαν ἄχρι τοῦδε τέσσαρες ἐπιγραφαί. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τοῦτο τὸ διάστημα ὁ μὲν Ἐφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων ἀπήτησεν, ὡς ἐκ μέρους τοῦ ἐπὶ τῆς Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργείου τὴν εἰς τὸ Κεντρικὸν Μουσεῖον κατάθεσιν τῶν ἀνευρεθέντων, ὡς ἀνηκόντων εἰς τὸ δημόσιον· ὁ δὲ κ. Ραγκαβῆς, ὡς καθηγητῆς τῆς Ἀρχαιολογίας, τὴν ἀντιγραφὴν καὶ ἐκμελέτησιν αὐτῶν, ὁ ἀγορεύων νομίζει ὅτι ἡ Ἐπιτροπὴ, πρὶν τελειώσῃ τὴν ἐκτύπωσιν αὐτῶν, ἧτις ἄδηλον πόσον θέλει διαρκέσει, δὲν πρέπει ἡ Ἐπιτροπὴ εἰς κανένα νὰ [ἐπιτρέψῃ] νὰ τὰς ἀντιγράψῃ».

Ἡ εὕρεση τῶν ἐπιγραφῶν, κυρίως, ἄρχισε νὰ δημιουργεῖ ζητήματα, γιὰ τὸ Ραγκαβῆς ὡς καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου εἶχε, ἀπὸ τὸν νόμο, τὸ δικαίωμα νὰ ἰδεῖ τις ἐπιγραφές καὶ

νὰ τίς μελετήσῃ. Ὁ Πιττάκης ἔβλεπε ὅτι οἱ ἐπιγραφές, πού καὶ αὐτὸς ἤθελε νὰ δημοσιεύσει, βρίσκονταν στὴ δικαιοδοσία ἄλλων πού ἀμφισβητοῦσαν τὸ δικαίωμά του νὰ τίς ἔχει στὴ φύλαξή του. Κατὰ τὴ συζήτηση πού ἀκολούθησε, φάνηκε ὅτι οἱ περισσότεροι (Βάμβας, Γλαράκης, Μητσόπουλος) δὲν ἐπιθυμοῦσαν τὴν ἀνάμειξη κανενὸς στὴν ἀντιγραφή τῶν ἐπιγραφῶν πρὶν ἢ Ἐπιτροπὴ ὀλοκληρώσει τὴ μελέτη τῆς. Μόνον ὁ Βυζάντιος, χωρὶς νὰ μνημονεύσει τὸν Ραγκαβῆ, ὑποστήριξε, ὅτι « τὸ κοινὸν καὶ ὁ καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας καὶ πᾶς τις ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ βλέπῃ καὶ νὰ σπουδάξῃ αὐτάς, ἅμα ἀνευρισκομένας. Ὁ δὲ ἰσχυρισμὸς τῆς Ἐπιτροπῆς δὲν συμβιβάζεται οὔτε μὲ τὸν νόμον, οὔτε μὲ τὰς ἀξιώσεις τοῦ κοινοῦ».

Εἴκοσι μέρες πρὶν ἀπὸ τὴ συνεδρίαση τῆς 17 Μαΐου ὁ Γεώργιος Finlay (1799-1875) Ἕλληνας ἱστορικός, πού ἔλαβε μέρος στὸν Ἀγῶνα, ἔζησε καὶ πέθανε στὴν Ἀθήνα, γράφει (27 Ἀπριλίου 1851) πρὸς τὸν William Martin Leake, ἀντεπιστῆλλον μέλος τοῦ Συλλόγου, γιὰ τὴν ἀνασκαφὴ τῆς οἰκίας Ψωμᾶ καὶ περιγράφει, σύμφωνα μὲ τίς δικές του πληροφορίες, τὰ εὐρήματα καὶ τὴ διαμάχη Ραγκαβῆ-Πιττάκη ὡς πρὸς τὴ δημοσίευση τῶν ἐπιγραφῶν:

«I write you a few hurried lines this evening to inform you that Mr Pittakis has made a discovery that promises to prove very interesting. You will see by the map in Ross's tract concerning the Temple of Theseus⁶⁹ & by Pittakis *L'Ancienne Athènes*⁷⁰ in which Priscian⁷¹ was "a little scratched" at page 31 & 33 that the opinion of these antiquaries had placed the Metroon & the Bouleuterion at the Church of Hypapandie & the vicinity. In a house lower down than the church, the position of which I have indicated in the annexed paper, a number of inscriptions have been discovered several of which are copies ordered to be placed in the Bouleuterion – two terminal busts, a third face and a lion's head with some ornaments of the best period of Attic sculpture. The inscriptions however are not in the remains of any ancient building. The spot is a mere collection of modern rubbish but at a depth of about seven or eight feet from the surface 4 columns of about 2 feet in diameter have been found, lying flat and not of the same

diameter, the cornice of a pedestal, parts of a marble chair & some other fragments of promise are all that has yet been discovered. Pittaki tells me, he has found 100 inscriptions with the word Bouleuterion – but I could not see them today and I shall not be able to do so tomorrow before the departure of the post, as Pittaki will not let anybody see them except when he is present in order to prevent copies being transmitted to Europe before he has had the honour of publishing them in the Archaeological Journal. He is particularly jealous in consequence of a quarrel with Rangabé – whose rapacity induced him to treat the ignorance and gaucherie of Pittaki with rather too much contempt. It is not fair to profit by a rival in a pecuniary⁷² way while depreciating him. The quarrels however of these two gentlemen & the absurd jealousy of Pittakis will probably render it impossible for me to procure copies of the inscriptions before my departure, as they will be guarded like a treasure»⁷³.

Γεννήθηκε λοιπὸν καὶ πάλι ζήτημα πνευματικῶν δικαιωμάτων, ὅπως τὸ 1836, ὅταν ὁ Ludwig Ross ἀναγκάστηκε νὰ παραιτηθεῖ ἀπὸ τῆ θέση τοῦ Ἐφόρου τῶν Ἀρχαιοτήτων⁷⁴. Δημιουργεῖται καὶ τώρα καὶ θὰ ἐπικρατήσῃ ὁ Π. Εὐστρατιάδης. Ἐκεῖνος διάβασε τὶς ἐπιγραφές, τὶς σχολίασε καὶ τὶς δημοσίευσε σὲ τρία τεύχη, τὸ πρῶτο μὲ συνεκδότες τὸν Κ. Πιττάκη καὶ τὸν Δ. Χαραμῆ, τὰ λοιπὰ δύο μόνος του. Φαίνεται ὁμῶς ὅτι καὶ τὸ πρῶτο ἦταν ἐντελῶς δικό του ἔργο.

Ὁ φιλάρχαιος Ἰωνᾶς Κίνγκ. Ἡ ἀνασκαφὴ στὸ σπίτι τῆς Λουίζας Ψωμᾶ φαίνεται ὅτι ἔμενε ἀφύλακτη, τοῦτο εἶναι φυσικὸ γιὰ τὴν ἐποχὴ, καὶ καθένας μπορούσε νὰ τὴν ἐπισκεφθεῖ ἐλεύθερα. Τοῦτο ἔκανε καὶ ὁ Ἰωνᾶς Κίνγκ⁷⁵, Ἀμερικανὸς ἱεραπόστολος, μὲ δύο φίλους του. Τῆ συνέχεια τὴν μαθαίνουμε ἀπὸ ἔγγραφο πρὸς τοῦ ἀπέστειλε ὁ Ἀντιγραμματεὺς τοῦ Συλλόγου Π. Εὐστρατιάδης:

(ΑΑΕ 233/19 Νοεμβρίου 1851). «Ἑλληνικὴ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρία | Πρὸς τὸν κύριον Ἰωνᾶν Κίνγκ | Ὁ Ἀρχαιολογικὸς σύλλογος μαθὼν, ὅτι καθ' ἣν ἡμέραν τελευταίαν φορὰν ἐπε-

σκέφθητε ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἔνθα ἐγένοντο τὸ ἔτος τοῦτο αἱ περὶ τὸ ἀρχαῖον Βουλευτήριον ἀνασκαφαί, ἔγεινεν ἄφαντος ἡ χεὶρ μικροῦ πινος ἀγαλματίου κομποῦ, διασωθέντος ἐν τεμαχίσι, καὶ ὅτι κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν πλὴν ὑμῶν καὶ τῶν δύο συνεταίρων ὑμῶν, τοὺς ὁποίους ἡμεῖς μόνον γνωρίζετε, οὐδεὶς ἄλλος ἐπεσκέφθη τὰς ἐν τῇ οἰκίᾳ ταύτῃ ἀρχαιότητας, μὲ ἐπεφόρτισε ἵνα ἀναγγείλω πρὸς ὑμᾶς ταῦτα καὶ νὰ παρακαλέσω ὑμᾶς, ἵνα λάβητε πρόνοιαν, καθ' ὄντινα τρόπον κρίνετε κάλλιον, ὅπως ἀποκατασταθῇ ἡ χεὶρ αὕτη εἰς τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς θέσιν, ἵνα μὴ μείνῃ ἐλλιπὲς τὸ κομπον τοῦτο ἀγαλμάτιον. Ὑποφαίνομαι | Μετὰ βαθυτάτης ὑπολήψεως | Ὁ Ἀντιγραμματεὺς τῆς Ἐλ. Ἀρχ. Ἐταιρίας | Π. Εὐστρατιάδης | Ἐν Ἀθήναις | 19 Νοεμβρ. 1851».

Ὁ Εὐστρατιάδης κατηγορεῖ τὸν Κίνγκ καὶ τοὺς φίλους του ὅτι ἔκλεψαν τὸ χεῖρι τοῦ ἀγαλματίου, κάτι ἀναπόδεικτο. Πιθανῶς τὴν πληροφορία γιὰ τὴν ἐπίσκεψιν τὴν εἶχε δώσει ἡ Λουίζα Ψωμᾶ ποὺ ἦταν παροῦσα, ὅπως λέγει στὴν ἀπάντησή του ὁ Κίνγκ, ὁ ὁποῖος ἀρνήθηκε τὴν κατηγορία, δίκαια νομίζω:

(ΑΑΕ ἄ.ἄ./1851) «Ἀθῆναι τῇ 2 Δεκ./20 Νοεμ. | 1851 | Πρὸς τὸν Ἀντιγραμματέα | τῆς Ἐλ. Ἀρχ. Ἐταιρίας | κ. Π. Εὐστρατιάδην | Ἀρ. πρωτοκ. 233 δὶς | Κύριε | Τὸ γράμμα σας τῆς 19 Νοεμβρίου ἔλαβα, καὶ θαυμάζω διὰ τὸ περιεχόμενον. Εἰς τὸν τόπον τοῦ Ἀρχαίου Βουλευτηρίου δὲν ἐμβῆκα παρὰ μίαν φοράν, τὴν 12/24 Σεπτεμβρίου, ἂν ἐνθυμοῦμαι καλά, μὲ δύο Ἀμερικάνους τιμωτάτους καὶ ἐμείναμεν μόνον ὀλίγας στιγμᾶς, καὶ ἦταν παροῦσα μία γυνή, ἣτις κάθεται, ὡς στοχάζομαι ἐκεῖ μέσα, καὶ μᾶς ἔβλεπε. Καμμίαν εἶδον δὲν ἔχω περὶ τῆς χειρός, τὴν ὁποίαν ἀναφέρεται· καὶ δὲν πιστεύω, οὔτε ἔχω τὴν παραμικρὰν ὑποψίαν, ὅτι οἱ Ἀμερικάνοι, οἵτινες ἦσαν μαζί μου, ἤθελαν ἀφαιρέσει τι, διότι εἶναι γνωστοὶ καὶ τιμώτατοι· καὶ μὲ κακοφαίνεται ὅτι μᾶς προσβάλλετε τοιοῦτοτρόπως | Ἰωνᾶς Κίνγκ».

Δὲν ὑπάρχει στὸ Ἀρχεῖο τῆς Ἐταιρείας ἄλλο σχετικὸ ἔγγραφο. Ἴσως τὸ πρᾶγμα ἔμεινε ἐκεῖ. Προκαλεῖ ὁμως ἀπορία ἡ στάση τοῦ Εὐστρατιάδη, γιὰτὶ ὁ Ἰωνᾶς Κίνγκ δὲν ἦταν

ἄγνωστος στὴν ἀθηναϊκὴ κοινωνία καὶ ἐπὶ πλέον ἦταν ἑταῖρος παλιός (ΑΜ 216/ 6 Ἰουνίου 1839) πού τὸ ἐνδιαφέρον του γιὰ τὴν Ἑταιρεία τὸ ἔδειξε πάλι δέκα χρόνια ἀργότερα, μετὰ τὴν ἀναγέννησὴ της, μὲ τὸ νὰ ξαναγραφτεῖ ἑταῖρος της (ΑΜ 329/18 Μαΐου 1859).

Ἡ ἀνασκαφὴ στὴν οἰκία Ψωμᾶ, ὅπως λέγεται, εἶναι ἡ πρώτη τῆς Ἑταιρείας πού ἔγινε σὲ χῶρο ἀγορασμένο μὲ χρήματα της καὶ ὑπῆρξε καρποφόρα σὲ εὐρήματα, κυρίως ἐπιγραφές πού δημοσιεύτηκαν, ὅπως μνημονεύεται παραπάνω, σὲ τρία φυλλάδια, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἐτήσια *Πρακτικά*, τὲς πρώτες δημοσιεύσεις τῆς Ἑταιρείας. Δὲν βρέθηκε ὁμως κατὰ τὴν ἀνασκαφὴ τὸ Βουλευτήριον, τὸ Μητρώον ἢ ἡ Θόλος, ὅπως ὑπέθετε, μὲ πολλὴ φαντασία, ὁ Πιττάκης. Πολὺ ἀργότερα, τὸ 1910, ὁ Κωνσταντῖνος Κουρουνιώτης ἔκανε συμπληρωματικὴ ἔρευνα⁷⁶ καὶ διαπίστωσε ὅτι τὰ ἐρείπια πού εἶχαν ἀποκαλυφθεῖ στὸν χῶρον τῆς ἀρχαίας Ἀγορᾶς, κοντὰ στοὺς Ἁγίους Ἀποστόλους, ἀνῆκαν στὸ μεταγενέστερον τεῖχος τῆς Ἀθήνας. Κατὰ τὴ νέα ἀνασκαφὴ βρέθηκαν καὶ ἄλλα γλυπτὰ καὶ ἐπιγραφές, πού εἶχαν χρησιμοποιηθεῖ, ὅπως καὶ τὰ πρώτα εὐρήματα τοῦ Πιττάκη, γιὰ τὸ χτίσιμο τοῦ τεύχους.

Τὸ πρῶτον δημοσίευμα τοῦ Συλλόγου. Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Boeckh. Τὰ εὐρήματα ἀπὸ τὴν ἀνασκαφὴ δημιούργησαν εὐφορία στὸν Σύλλογον πού τὰ θεώρησε μεγάλο ἐπίτευγμα. Ἀκόμη μεγαλύτερον θεώρησε τὴν ἔκδοσιν φυλλαδίου μὲ τὴ δημοσίευση τῶν ἐπιγραφῶν πού εἶχαν βρεθεῖ. Ἔσπευσε λοιπὸν ὁ Σύλλογος νὰ στείλῃ στοὺς σοφοὺς τῆς Εὐρώπης τὸ λεπτὸ φυλλάδιον⁷⁷ καὶ ὁ πρῶτος στὸν ὁποῖον ἐστάλη ἦταν ὁ Αὐγουστος Boeckh, καθηγητῆς στὸ Βερολῖνον. Τὸ φυλλάδιον συνοδεύετο ἀπὸ ἐπιστολὴ γραμμένη στὰ ἀρχαῖα ἑλληνικὰ ἀπὸ τὸν Εὐστρατιάδην, τὴν ὁποῖαν ὑπέγραφε ὁ Πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας Γεώργιος Γλαράκης⁷⁸:

«Τῷ κλεινῷ Αὐγούστῳ Βοικχίῳ χαίρειν | Τῆς Ἀθήνησιν ἐγκαθιδρυμένης Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας ἔργον τε καὶ μέλημα πρῶτιστον, τὸ τὰ λείψανα τῆς ἐν λίθοις ἀφώνοις πολυφωνοτάτης δόξης τῶν πατέρων, ὅπου ταῦτα κέκρυπται τῆς

Γηράσκω αἰεὶ πολλὰ διδασκόμενος .
 Αὐτόγρ.

Aug. Böckh.

Ἑλλάδος, ἐπιμελῶς ἀναδιφᾶν, καὶ τὰ εὐρεθέντα δημοσιεύειν, καὶ τοῖς ἀνὰ τὴν σοφὴν Εὐρώπην φιλέλλησι καὶ φιλολόγοις ἀνδράσι προθύμως ἀνακοινοῦσθαι. Τούτων γάρ ἐστιν ἡ ἀνυσιμωτάτη περὶ τὰ τοιαῦτα ἐμπειρία καὶ ἐπιστήμη· ὑφ' ἧς καὶ παῖδες Ἑλλήνων, οἷον ὑπὸ χειρὸς εὖ μάλα ζωγραφικῆς, ἀναγραφόμενα τὰ πατρῶα σκοποῦντες, ἀριδηλότερον ἐπιγνώσονται, καὶ περὶ τὰς ἰδίας αὐτῶν σκέψεις καὶ μελέτας ἀδεέστερον χωρήσουσιν, εἴ τε μέλλοιεν καὶ αὐτοὶ ποτε γενναῖον τε εἰς τὰ τῆς ἀνθρωπικῆς παιδείας ἐχόμενα συνεισενεγκεῖν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἔναγχος ἐξεύρηται πρὸς αὐτῷ τῷ ἄστει καὶ ὑπὸ τὴν ἀκρόπολιν εὐμέγεθες χωρίον (ἐνθα πού κείσθαι πάλαι τὸ Βουλευτήριον, ἢ τὸ Μητρῶον, οὐ πάμπαν τις ἀπίθανος ἔοικεν εἰκασία), ἐν ᾧ πολλὰ δὴ κατωρορυγμένα ἐλάνθανον λείψανα πολιᾶς ἀρχαιότητος, ἀγαλμάτων μὲν σμικρά, τὰ δὲ πλεῖστα ἐπιγραφῶν, ἐν τεμάχεσι λιθίνοις μεγάλοις καὶ βραχέσι τετηρημένων, τούτων ἀναλεξάμενοι τὰς πρώτας, καὶ ἐπ' ἀκριβές, ὅσον οἶόν

τε, μεταγράψαντες, έκδεδώκαμεν ἤδη, καὶ τοῖς Εὐρωπαϊοῖς διαπέμπομεν σοφοῖς. Πρόεισι δὲ τὸ χωρίον ἐπὶ μακρόν· βραδεῖς δὲ γίνονται αἱ εὐρέσεις, οἷα χρυσοῦ φλέβες ἐν μεταλλείοις ἔστιν ὅπου διαλείπουσαι, καὶ πάλιν ἀναφαίνουσαι· δυσχερεῖς δὲ καὶ αἱ ἀνασκαφαί, χειρῶν τε χρήζουσαι πολλῶν, καὶ δαπάνης οὐ σμικρᾶς. Ἀλλὰ θαρρῆναι χρή, καὶ τῷ ἔργῳ ἐμμένειν· πολλάκις δὲ καὶ τῶν ἀδοκῆτων εὖρε πόρον Θεός. Ἐρρώσθε. | Ἀθήνησι | Τῆς 17᾽ Ἰουνίου ἡμετέρας. | Ὁ Πρόεδρος τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐταιρίας | Γ. Γλαράκης».

Ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς σοφοὺς τῆς Εὐρώπης. Ἡ ἴδια ἐπιστολὴ ἐστάλη στὸ Institut de France μὲ τὴν προσφώνησιν «Τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιγραφῶν καὶ τῶν Καλῶν γραμμάτων χαίρειν» καὶ σὲ τριάντα πέντε ἀκόμη πρόσωπα, τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἦσαν ἀντεπιπέλλοντα μέλη τοῦ Συλλόγου⁷⁹:

«Εἰς Παρισίους Τῷ κλεινῷ Π. Ροσσέτῳ [Raul Rochette]	
τῷ κλεινῷ Φ. Λεβᾶ [Philippe Le Bas]	
τῷ σοφῷ Φ. Δεσωλοῦ [Félicien de Saulcy]	
τῷ σοφῷ Καρόλῳ Λακροῦ [Louis Lacroix]	
τῷ κλεινῷ Αἰμιλίῳ Βουρνούφῳ [Émile Burnouf]	
τῷ σοφῷ Ἀρρίότῳ [Charles Hanriot]	
τῷ σοφῷ Ἰουλίῳ Βλανκάρδῳ [Jules Blancard]	
τῷ σοφῷ Γρενιέρῳ [Antoine Grenier]	
τῷ κλεινῷ Βαλκεναρίῳ [Baron Valkenaer]	
τῷ σοφῷ Δουκὶ Δελουῖνῳ [Duc de Luynes]	
τῷ κλεινῷ Ἄσῃ [Charles Benoist Hase]	
τῷ σοφῷ Καρόλῳ Λεβέκκῳ [Charles Lévêque]	
τῷ σοφῷ Βενοῦ [Charles Benoit]	
τῷ σοφῷ Ρούξῳ [Emmanuel Roux]	
τῷ κλεινῷ Κατρεμέρῳ Δεκινσίῳ [Quatremère de Quincy]	
τῷ σοφῷ Δεβίουτῳ	
τῷ κλεινῷ Ἀλεξάνδρῳ Μαυροκορδάτῳ ⁸⁰	
Εἰς Μασσαλίαν	
τῷ φιλομούσῳ Ζ. Τζιτζίνια ⁸¹ .	

εἰς Δουβλίον

εἰς ἄρχοντα Ουίλ. Μ. Δουβλίου
 εἰς ἄρχοντα Δουβλίου.
 εἰς ἄρχοντα Ἐδουάρδου Τρεβιζίου
 εἰς ἄρχοντα Δοκτὸρ Ἀβέρου Κορυφαίου
 εἰς ἄρχοντα Κρόιβου.
 εἰς ἄρχοντα Τεοφίλου
 εἰς ἐπισκόπον Στ. Στουάου
 εἰς ἐπισκόπον Μουσία Παύλου
 εἰς ἐπισκόπον Σουαλίου Παύλου
 εἰς Μαργαρίτην
 εἰς ἐπισκόπον Στ. Ραγνιόου
 εἰς ἐπισκόπον Δουβλίου Λίον
 εἰς ἐπισκόπον Στ. Μανουουελάου
 εἰς ἐπισκόπον Δ. Κορμυάου

εἰς Κερκυραίους

εἰς ἐπισκόπον Κυρίου Νικολάου Ἀθανασίου Μαρτυρίου.

εἰς Κωνσταντινουπόλιν

εἰς Ἐπισκόπον Κυρίου Θεοφάνους Κωνσταντινουπόλεως.
 εἰς Παναγιώτην καὶ Ἐπιτάκην Πατριάρχου ἁγίου Κωνσταντινουπόλεως Κυρίου
 Κυρίου Κωνσταντίνου καὶ Α'.
 εἰς ἄρχοντα Θεοφάνους Κωνσταντινουπόλεως.

Ἐπιστολὴ τοῦ Εὐστρατιάδη πρὸς τὸν Boeckh. Τὴν ἴδια ἡμέρα ποὺ γράφτηκε ἀπὸ τὸν Γλαράκη ἢ ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Boeckh, ὁ Εὐστρατιάδης, μὲ δικό του γράμμα τὸν πληροφορεῖ ὅτι τὸ φυλλάδιο ποὺ τοῦ στέλλεται εἶναι δικό του ἔργο, τὸ πρῶτο, καὶ ἐπικαλεῖται τὴν ἐπιείκεια τοῦ δασκάλου του, γιὰ τὶς ἀτέλειες τοῦ πονήματός του, ποὺ ὀφείλονται στὴν ἀπειρία του, καὶ βεβαιώνει ὅτι τὸ ἐπόμενο ἔργο του θὰ εἶναι καλύτερο.

«Τῷ σεβαστῷ διδασκάλῳ Α. Βοικίῳ χαίρειν. | Τῆς ἐκδόσεως τῶν ἐπιγραφῶν, ἃς ἐπιστέλλει ὑμῖν ὁ πρόεδρος τῆς Ἑλλ. ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας ἐπιμεληθεῖς, πρῶτον ἤδη τῶν ἀρχαιολογικῶν καὶ φιλολογικῶν γνώσεων, ἃς παρά τε ὑμῶν αὐτῶν καὶ ἐκ τῶν ὑμετέρων συγγραμμάτων ἐδιδάχθην, χρῆσιν ἐποιήσαμην. Ἐνάγκη δ' ἦν τὴν ἔκδοσιν γενέσθαι ἐν χρόνῳ ὡς οἶόν τε βραχυτάτῳ. Εἰ οὖν λάθη τινὰ εἰς τὸ ἔργον εἰσέφερσαν, συγγνώμη ἔστω μοι. Καλῶς γάρ ἐστι, ὅτε καὶ τοῖς ἐμπείροις αὐτοῖς ἀδύνατον ἐν βραχεῖ χρόνῳ τέλειόν τι τούτων ποιῆσαι, πολλῶ δὲ μᾶλλον τοῖς ἀπείροις. Ἐστὲ δὲ βέβαιος, ὅτι τὰ δευτέρα ἡμῶν ἔργα πολλῶ τελειότερα καὶ ἄξια τῆς ὑμετέρας διδασκαλίας ἔσσονται. | Ἀθήνησι | 12 Ἰουνίου | 1851 | ὁ ὑμέτερος μαθητὴς | Π. Εὐστρατιάδης».

Ἀπὸ τὶς ἐπιστολὲς πρὸς τὸν Boeckh, τὸν Ross καὶ πρὸς τὰ ἀντεπιστέλλοντα μέλη τοῦ Συλλόγου, εἶναι φανερὸ πὼς ἢ ἔκδοσις τοῦ πρῶτου φυλλαδίου θεωρήθηκε ὡς σημαντικὸ γεγονός, καὶ ἦταν πραγματικά. Ἐὰν ἐξαιρέσουμε τὴν *Ἐφημερίδα Ἀρχαιολογικὴ* τοῦ Πιττάκη, γιὰ τὴν ὁποία δὲν ὑπῆρχε, ἀνάμεσα στοὺς εἰδικούς, καλὴ γνώμη, καὶ τὰ μικρότατα φυλλάδια μὲ τὸν ἐτήσιο ἀπολογισμὸ τῆς Ἐταιρείας, τὸ πρῶτο φυλλάδιο τῶν ἐπιγραφῶν εἶναι καὶ τὸ πρῶτο ἐπιστημονικὸ ἐπίτευγμά της καί, κυρίως, τοῦ Συλλόγου. Μ' αὐτό, καὶ τὰ δύο ἐπόμενα, ἔργο καὶ αὐτὰ τοῦ Εὐστρατιάδη, φαίνεται νὰ ἐκπληρώνεται ὁ κύριος σκοπὸς τοῦ Συλλόγου, ἢ δημιουργία ἀπὸ τὰ μέλη του ἐπιστημονικοῦ ἔργου, ποὺ θὰ δικαιολογοῦσε τὴν κρυφὴ ἐπιθυμία τῶν μελῶν του, ὅτι ἀποτελοῦσαν μιὰν Ἀκαδημία.

Ἐπιστολή πρὸς τὸν Ross. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ πρόσωπα ποὺ μνημονεύονται προηγουμένως ὡς ἀποδέκτες τοῦ φυλλαδίου τῶν ἐπιγραφῶν ἀπὸ τὴν οἰκία Ψωμᾶ, ὁ Εὐστρατιάδης ἔστειλε, προσωπικῶς, ἀντίτυπο στὸν Λουδοβίκο Ross (1806-1859), δάσκαλό του στὴν Ἀθήνα. Τὸ φυλλάδιο συνοδεύεται ἀπὸ ἐπιστολὴ τοῦ Εὐστρατιάδη. Ἡ ἐπιστολὴ αὐτὴ ὡς καὶ ἡ ἀπάντησις τοῦ Ross ἔχουν δημοσιευθεῖ πρὶν ἀπὸ πολλὰ χρόνια καὶ βρίσκονται στὸ Ἀρχεῖο Π. Εὐστρατιάδη στὴν Ἑταιρεία⁸²:

«Τῷ σεβαστῷ διδασκάλῳ καὶ φίλῳ Λ. Ῥοσσίῳ χαίρειν. Τῆς ἐκδόσεως τῶν ἐπιγραφῶν ἃς ἐπιστέλλει ὑμῖν ὁ πρόεδρος τῆς ἑλλ. ἀρχαιολογικῆς ἐταιρίας, ἐπιμεληθεῖς, συγγνώμην αἰτοῦμαι παρ' ὑμῶν, εἰ λάθη τινὰ παρεισέφρησαν. Πρῶτον γὰρ ἤδη τῶν ἐπιγραφικῶν καὶ ἀρχαιολογικῶν γνώσεων, ἃς παρά τε ὑμῶν αὐτῶν καὶ τῶν ὑμετέρων συγγραμμάτων ἐδιδάχθην, ἐφαρμογὴν ἐποιησάμην. Εἶτα δ' ἀναγκαῖον ἦν ἐν βραχεῖ χρόνῳ τὴν ἔκδοσιν αὐτῶν γενέσθαι. Ἐμοῦ δὲ κάλλιον ὑμεῖς ἴστε, ὅτι οὐχ οἷόν τ' ἔστι τοῖς πρωτοπείροις ἐν βραχεῖ χρόνῳ τέλειόν τι ποιῆσαι. Βέβαιοι δ' ἐστέ, ὅτι τὰ δεύτερα ἡμῶν ἔργα πολλῶν τελειότερα τῶν πρώτων ἔσσονται. Ἰουνίου 12, 1851, ὁ ὑμέτερος μαθητῆς, Π. Εὐστρατιάδης».

Ἡ ἀπάντησις τοῦ Ross εἶναι στοργικὴ καὶ ἐπαινετικὴ καὶ δείχνει κάπως τὴ νοσταλγία τοῦ παλίου δασκάλου γιὰ τὴν Ἀθήνα ὅπου πέρασε τὰ καλύτερα χρόνια τῆς ζωῆς του ὡς Ἐφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων τοῦ Κράτους (1834-1836) καὶ ὡς ὁ πρῶτος καθηγητῆς τῆς Ἀρχαιολογίας στὸ Πανεπιστήμιο (1837-1843).

«Φίλε κύριε Εὐστρατιάδη, Πρὸ καιροῦ ἐδέχθην τὴν φιλικὴν σας ἐπιστολὴν καὶ ἄλλην τοῦ κυρίου Γλαράκη μετὰ τοῦ ἐπισυνημμένου 1^{ου} φυλλαδίου τῶν νεωστὶ ἀνακαλυφθεισῶν ἐπιγραφῶν, καὶ ἐχάρην μεγάλως. Ἐνεκα τῆς τότε ἀπουσίας καὶ τῆς ἀσθενείας μου δὲν τὰς ἐπεξεργάσθην αὐτός, ἀλλὰ τὰς ἔπεμψα εἰς τὸν συνάδελφόν μου κύριον Μαῖερ, παρὰ τοῦ ὁποίου σᾶς στέλλω διὰ τοῦ βιβλιοπώλου δύο προγράμματα, τὸ μὲν δι' ὑμᾶς· τὸ δὲ παρακαλῶ νὰ προσφέρητε μετὰ τοῦ

σεβασμοῦ μου εἰς τὸν Πρόεδρον τοῦ Συλλόγου κύριον Γλαράκην. Ἡ πρώτη ἐπιγραφή εἶναι πολὺ σπουδαία· αἱ ἄλλα εἶναι κατὰ δυστυχίαν μεγάλως συντετριμμένα. Εὐχομαι ταχεῖαν καὶ εὐτυχῆ πρόοδον τῶν ἀνακαλύψεων, καὶ ἐλπίζω ὅτι μετὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ δευτέρου φυλλαδίου δὲν θέλετε λησμονήσει τὸν παλαιὸν σας διδάσκαλον, ὅστις νῦν μὲν ἀσθενεῖ, ἐλπίζει δὲ ν' ἀναλάβῃ τὴν ὑγείαν του. Φιλικὰ προσρήματα εἰς τὸν Ἡ. Μητοόπουλον καὶ ἄλλους παλαιοὺς γνωρίμους. Σᾶς ἀσπάζομαι ἐκ καρδίας, φίλε κύριε Εὐστρατιάδῃ, καὶ μένω, ὁ πρόθυμός σας, Λ. Ῥός. Ἐν Ἀλαῖς 9 Σεπτ. | 28 Αὐγ. 1851».

Τὸ ἐπίγραμμα τῆς Φρασίκλειας. Ἐνάμιση μῆνα μετὰ τὴν πρώτη ἐπιστολή, ὁ Σύλλογος ἔστειλε καὶ δεύτερο γράμμα στὸν Boeckh, μὲ τὸ ὁποῖο τοῦ ἀνακοίνωνε νέα ἀνάγνωση τοῦ ἐπιγράμματος τῆς βάσης τοῦ ἀγάλματος τῆς Φρασίκλειας. Τὰ χρόνια ἐκεῖνα ἡ βάση ἦταν χτισμένη στὴν ἐκκλησίᾳ τῆς Παναγίας, στὴ Μερέντα τοῦ Μαρκόπουλου τῶν Μεσογειῶν, ὅπου τὴν εἶχε ἀντιγράψει ὁ Abbé Fourmont. Τὸ κείμενό του, σφαλερό, εἶχε δημοσιεύσει ὁ Boeckh στὸν πρῶτο τόμο τῆς συλλογῆς του τῶν ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν⁸³. Ἀκολούθησαν πολλοὶ ὁ Prokesch Osten, τοῦ ὁποίου τὸ ἀντίγραφο χρησιμοποίησε ὁ Ραγκαβῆς⁸⁴. Κατόπιν διάβασε καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ραγκαβῆς τὸ ἐπίγραμμα καὶ πρῶτος περιέγραψε τὴν βάση⁸⁵ ἀλλὰ ἡ ἀνάγνωση τοῦ δὲν ἦταν καὶ πάλι εὐτυχῆς. Ἀκολούθησε ὁ Ross, ὁ Le Bas, ὁ K. Keil, ποὺ βασίζεται καὶ σὲ ἀνάγνωση τοῦ Εὐθυμίου Καστόρχη, καὶ πάλι ὁ Boeckh, τὸ 1850⁸⁶ ὁ ὁποῖος ἀνακοινώνει τὴν ἀνάγνωση-διόρθωση τοῦ μαθητοῦ του Schwab κόρε κεκλέσομαι αἰεὶ. Ὄταν ὁ Εὐστρατιάδης διάβασε τὴν μελέτη τοῦ Boeckh, ἔφερε στὸ Σύλλογο ὡς θέμα νέα ἀνάγνωση τῆς ἐπιγραφῆς γιὰ νὰ ἐπιβεβαιωθεῖ ἢ ὄχι ἡ διόρθωση τοῦ Schwab.

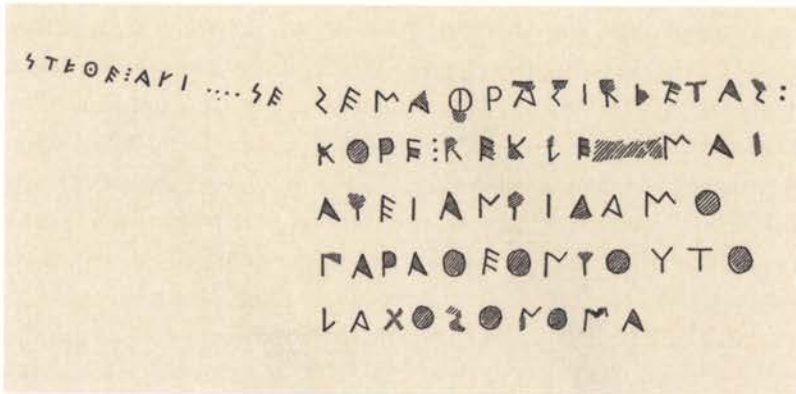
(ΠΑΣ 17 Ἰουλίου 1851). «Ὁ κυρ. Εὐστρατιάδης ἀνέφερεν εἰς τὸν Σύλλογον μετὰ ταῦτα, ὅτι ἡ ἐπὶ τῶν ἀνασκαφῶν καὶ τῆς ἐκδόσεως τῶν ἐπιγραφῶν ἐπιτροπή, ἀναγνοῦσα τὴν ἐν τῇ ἀρχαιολογικῇ ἐφημερίδι τοῦ Βερολίνου λογοτριβὴν σοφοῦ τινος τῆς Γερμανίας περὶ τῆς φουρμουντίου ἐπιγραφῆς τῆς εὐρισκομένης ἐν Μυρρίντᾳ τοῦ Μαρκοπούλου ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ

τῶν εισοδίων τῆς Θεοτόκου, ἐζήτησε τὴν ἄδειαν τοῦ προέδρου τῆς ἐφορείας καὶ παραλαβοῦσα καὶ τὸν ἀξιότιμον συνάδελφον κ. Λ. Πετρόπουλον μετέβη εἰς Μαρκόπουλον καὶ ἀντιγράψασα πιστῶς τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην παρετήρησεν εὐχαρίστως, ὅτι τὸ ἀντίγραφον αὐτῆς εἶναι κατὰ ταῦτα σύμφωνον πρὸς τὰς εἰκασίας τοῦ κυρίου Schwab, ἃς ὁ σοφὸς Βοΐκιος ὡς μόνος πιθανὰς παραδέχεται ἐν τῇ ἀρχαιολογικῇ ἐκείνῃ ἐφημερίδι. Ἐπρόσθεσε δὲ ὅτι, ἐπειδὴ ἡ τύπωσις τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης δύναται νὰ βραδύνει, κρίνει καλὸν νὰ σταλῇ ὑπὸ τοῦ Προέδρου εἰς τὸν κυρ. Βοΐκιον ἀντίγραφον τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἐπιτροπῆς. Μετά τινος παρατηρήσεις ἐνεκρίθη νὰ σταλῇ ἐν εἴδει ἐπιστολῆς ἀντίγραφον καὶ κατὰ πρότασιν τοῦ κυρ. Βάμβα, παραδεχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Συλλόγου, νὰ ὀνομασθῶσιν ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ οἱ ἀντιγράψαντες αὐτήν».

Δεύτερη ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Boeckh. Ἐπιτροπὴ ἐπὶ τῶν ἀνασκαφῶν τῆς οἰκίας Ψωμᾶ καὶ τῆς δημοσιεύσεως τῶν ἐπιγραφῶν ἦσαν ὁ Κ. Πιττάκης, ὁ Δ. Χαραμῆς καὶ ὁ Π. Εὐστρατιάδης. Τὸ κύριον μέλος ὅμως ἦταν ὁ Π. Εὐστρατιάδης, μαθητῆς τοῦ Boeckh. Ἀρκετὰ χρόνια ἀργότερα ὁ Α. Kirchhoff⁸⁷ δημοσιεῖ μετὰ τὴν σειράν του τὸ ἐπίγραμμα καὶ λέγει ὅτι τὸ κείμενό του προέρχεται “ex arographi fide omnium adcuratissimi, quod archeologi Athenienses per socios aliquot conficiendum curarunt, misitque eorum nomine a. 1851 Eustratiades ad Boeckhium”. Τὸ γράμμα τοῦ Συλλόγου, τὸ πρωτότυπο τοῦ Ἀρχείου μας, τὸ ὑπογράφει μόνον ὁ Γλαράκης καὶ ὄχι ὁ Εὐστρατιάδης, ἂν καὶ ὁ Boeckh στὴν ἀπάντησίν του προσφωνεῖ καὶ τοὺς δύο καὶ τοὺς ἀποκαλεῖ *ἐπιφανεσιᾶτους*:

(ΑΑΕ 203/27 Ἰουλίου 1851) | «Τῷ κλεινῷ Βοικίῳ εὖ πράττειν | Τὴν ἐν τῇ τοῦ Γερχάρτου ἀρχαιολογικῇ ἐφημερίδι⁸⁸ λογοτριβὴν περὶ τῆς ἐν Μαρκοπούλῳ Φουρμουντείου ἐπιγραφῆς τῆς Φρασικλείας ἀναγνόντες, ἔδοξεν ἡμῖν πέμψαι τοὺς τῆς ἀντιγραφῆς καὶ τῆς ἐκδόσεως τῶν ἐπιγραφῶν ἐπιμελουμένους ἄνδρας καὶ τοῦ ἡμετέρου ἀρχαιολογικοῦ συλλό-

γου, αντιγράφοντας ως οἶόν τε πιστότατα τὴν στήλην. Καὶ δὴ τῷ ὑπ' αὐτῶν γενομένῳ ἀντιγράφῳ τὰς τε τῶν ἄλλων εἰκασίας καὶ τὰς ὑμετέρας παραβαλόντες, ῥαδίως ἔγνωμεν, ὡς οὔτε κεκόσμηται ἢ κεκόρευμαι ἀλλ' οὔτ' Ἄρει, ὡς τῷ σοφῷ Ῥοσσίῳ καὶ εἴ τιτι ἄλλῳ δοκῆ, ἐν τῇ στήλῃ γέγραπται ἢ ἀνιχνευθῆναι δύναται, ἀλλ' αὐτὰ κεῖται ἅπερ ὑμεῖς εἶτε ὁ Σβάβιος⁸⁹ εἰκάσατε. Ἴνα δὲ τῶν ὑμετέρων εἰκασιῶν τὴν ἀλήθειαν καὶ ὑμεῖς αὐτοὶ ἴδητε ἀντιγράφομεν ἐνθάδε πιστῶς τὸ παρ' ἡμῖν κείμενον τῆς στήλης ἀντίγραφον.

Ἐπιστέλλοντες δ' ὑμῖν ταῦτα συγχαίρομεν τῇ εὐστόχῳ εἰκασίᾳ. Εὐτυχεῖτε ἄνερ σοφέ, καὶ ἔρρωσο ἐπὶ τῇ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων προόδῳ. | Ἀθήνησιν | τῇ κζ' Ἰουλίου | ἄωνα | Ὁ Πρόεδρος τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐταιρίας | Γ. Γλαράκης».

Ἀπάντηση τοῦ Boeckh. Ὁ Γερμανὸς ἑλληνιστὴς ἀπάντησε σὺς 26 Ὀκτωβρίου καὶ σὰ δύο γράμματα τοῦ Συλλόγου. Στὸ γράμμα του δίνει μεγαλύτερη βαρύτητα στὴν ἀνάγνωση τοῦ ἐπιγράμματος τῆς Φρασίκειας, γιὰτὶ ἐπιβεβαίωσε τὴν εἰκασία τοῦ μαθητοῦ του «H(er)r Schwab, Mitglied der elften Philologenversammlung» (μέλους τοῦ ἑνδεκάτου φιλολογικοῦ συνε-

δρίου), ὁ ὁποῖος μὲ μέθοδο φιλολογικὴ καὶ παλαιογραφικὴ διέγνωσε τὴν ἀληθινὴ γραφὴ οὐσιώδους μέρους τοῦ κειμένου τοῦ ἐπιγράμματος. Θέλοντας ὁμοίως ὁ Boeckh καὶ τοῦ μαθητοῦ του ἡ ἐπιστημονικὴ εὐστοχία νὰ γίνῃ γνωστὴ καὶ τῶν Ἑλλήνων ἡ ὀρθὴ ἀνάγνωσις νὰ μὴν παραγνωρισθεῖ, ἔδωσε γιὰ δημοσίευσιν τὴν ἐπιστολὴν τὸν σὰ πρακτικὰ τοῦ φιλολογικοῦ συνεδρίου τῆς Ἐρλάγγης:

«Τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀρχαιολογικοῦ συλλόγου | τοῦ Ἀθήνησι | τῷ προέδρῳ Γ. Γλαράκῃ | καὶ τῷ γραμματεῖ Π. Εὐστρατιάδῃ | ἀνδράσιν ἐπιφανεστάτοις, | εὖ πράττειν | Τὴν ὑφ' ὑμῶν πρὸς με ἀποσταλεῖσαν ἐπιστολὴν τῇ κζ' Ἰουλίου τοῦδε τοῦ ἔτους ὅψε παρείληφα ἀποδημήσας τρεῖς ὅλους μῆνας, καὶ παρειλήφειν ἂν ἔπι ὀψιαίτερον, εἰ μὴ ὁ υἱός μου ἔπεμψεν αὐτὴν διατρίβοντί μοι ἐν Ἐρλάγγῃ ἰσταμένου μηνὸς Ὀκτωβρίου, ὅτε ἐκεῖ οἱ τῆς Γερμανίας φιλόλογοι ἄνδρες εἰς τὴν συνήθη συνέλεχθησαν ἐνιαυσίαν σύνοδον. Πάνυ μὲν οὖν ἀγαθοὶ τῆς ὑμετέρας ἐπεικειῖας καὶ καλοκάγαθίας πλείστην ὑμῖν χάριν ἔχω ὑπὲρ τῆς πρὸς ἐμὲ εὐνοίας καὶ προθυμίας, οἱ δὲ ἀνδράσιν ἐπιστήμοσι καὶ φιλοπόνοις ἐπετρέψατε ἀντιγράψαι ὡς οἶόν τε πιστότατα τὴν ἐπιγραφὴν τὴν τῆς Φρασηκλείας, συνήδομαι δὲ ὑμῖν, ὅτι τῷ νέῳ Σουαβίῳ, ὃς νεωστὶ ἦν ἀκροατὴς μου, ἔτυχεν εὐρεῖν τὴν γνησίαν γραφὴν τούτου τοῦ ἐπιταφίου ἐπιγράμματος. Βουλόμενος δὲ χαρίζεσθαι τῷ γενναίῳ νεανίᾳ καὶ ἅμα οἰόμενος μηδὲν ποιεῖν ἄχαρι ὑμῖν, τῷ ἐν Ἐρλάγγῃ πολυμαθῶν ἀνδρῶν συλλόγῳ ἔδωκα ἀντίγραφον τῆς ἐπιστολῆς τῆς ὑμετέρας, ἵνα ἐκδοθῇ ἐν τοῖς ὑπομνήμασι αὐτοῦ.

Ἄλλ' οὐχὶ τοῦτό γε μόνον ἐστὶ τὸ εὐεργέτημα, οὗ με δεῖ χάριν εἰδέναι ὑμῖν. Καὶ γὰρ μετὰ τὴν ἐξ ὁδοιπορίας ἐπάνοδον ἀπήνητσα εἰς τὸ πρῶτον φυλλάδιον τῶν ἀνεκδότων ἐπιγραφῶν ἀνακαλυφθεισῶν ὑπὸ τοῦ ἀρχαιολογικοῦ συλλόγου ἀγαθῇ τύχῃ καὶ ἐκδοθεισῶν ἐπιμελῶς, ὃ μοι ἀπεστείλατε ἤδη μηνὶ Ἰουνίῳ. Τούτου τοίνυν τοῦ φυλλαδίου τοῖς πλείστοις μέρεσιν οὐκ ἐν δυνάμει ἦν τοῦ χρηθῆσθαι ἐν καιρῷ ἐπὶ τὴν δευτέραν ἔκδοσιν τῆς πολιτικῆς Ἀθηναίων οἰκονομίας· τὸ δὲ πρῶτον πινάκιον, ᾧ τὸ ἐπὶ Ναυσινίκου ἀρχοντος ψήφισμα περιέχεται, καὶ τοῦτο μόνον, ἀνέγγων μεταξὺ ἀποδημῶν·

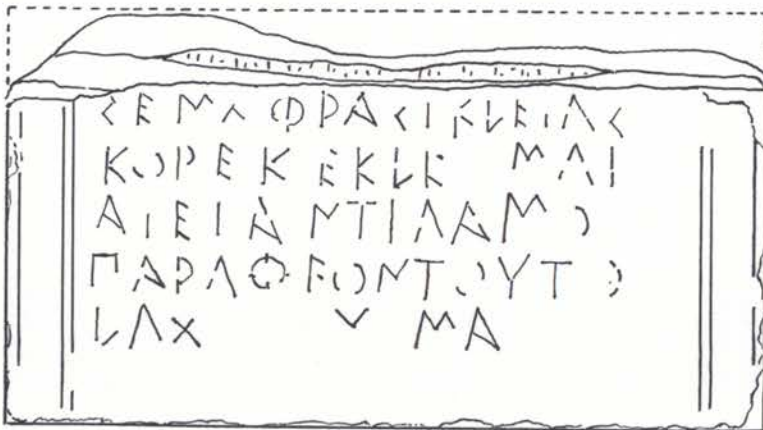
τοῦτο γάρ μοι ἀπεστάλκει ὁ Φράνζιος⁹⁰ ἐκλυθὲν ἐκ τοῦ λοιποῦ φυλλαδίου καὶ τινα ἐν τούτῳ τῷ ψηφίσματι διώρθωσα, ἃ εὐρήσετε ἐν τοῖς παραλειπομένοις τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας, ἣν πέμπω πρὸς ὑμᾶς ἐν βραχεῖ. Εὐνοϊκῶς οὖν δέχεσθε τὸ ὀλίγον τοῦτο ἀντίδωρον τῶν δώρων τῶν τιμιωτάτων, ἅπερ ἔλαβον παρ' ὑμῶν. Ἐρρώσθε, ἄνδρες σεβάσμιοι, καὶ διατελεῖτε μοι εὖνοι ὄντες. | Ἐν Βερολίῳ κς' Ὀκτωβρ. ἄωνα'. | Αὐγουστος Βοϊκίχιος».

Τὸ περίφημο πλέον ἐπίγραμμα τῆς Φρασικλείας δημοσιευμένο γιὰ τελευταία φορὰ στὴν τρίτη ἔκδοση τῶν ἀττικῶν ἀρχαϊκῶν ἐπιγραφῶν (*IG I³ 1261*) χρονολογεῖται γύρω στὸ 540 π.Χ. καὶ τὸ κείμενό του, στοιχηδόν, εἶναι τοῦτο:

σῆμα Φρασικλείας·
 κόρε κεκλέσομαι
 αἰεὶ, ἀντὶ γάμο
 παρὰ θεῶν τοῦτο
 λαχῶσ' ὄνομα

[Στὴν ἀριστερῇ πλευρᾷ τοῦ βᾶθρου:]

Ἄριστιον Πάρι[ός μ' ἐπ]ο[ίε]σε

N.M. Kontoléon, *Aspects de la Grèce préclassique* (Paris 1970), fig. 4.

Ἡ βάση τῆς Φρασικλείας.

Ἡ βάση τῆς Φρασικλείας· ἀριστερὴ πλευρὰ μετὰ τὴν ὑπογραφήν τοῦ Ἀριστίωνος.

Ὁ Boeckh στὴν πρώτη δημοσίευσή του δὲν ἔδωσε μεταγραφὴ τοῦ κειμένου τοῦ ἐπιγράμματος, γιατί τὸ ἀπόγραφο τοῦ Fourmont, ποὺ τὸ παραθέτει, δὲν βοηθοῦσε, κάτι ποὺ γίνεται φανερὸ ἀπὸ τὰ σχόλιά του, ὅπου προσπαθεῖ νὰ ἐξιχνιάσει τὶς ἀντιφάσεις ποὺ παρουσιάζονται.

Παρὰ τὰ κάπως εἰρωνικά σχόλια τοῦ Ραγκαβῆ γιὰ τὸν Εὐστρατιάδη, τότε μόλις 36 χρονῶν, ἕξι χρόνια νεώτερο τοῦ Ραγκαβῆ ὁ Ἀντιγραμματεὺς τοῦ Συλλόγου, μὲ τὴν ἑλληνικὴ παιδεία, εἶχε τὰ ἀναγκαῖα ἐπιστημονικὰ προσόντα γιὰ τὸν Σύλλογο καὶ γιὰ μιὰ μελλοντικὴ Ἀκαδημία. Ὁ χαρακτήρας του ἦταν βέβαια διάφορος ἀπὸ τοῦ δραστήριου καὶ ἐξωστρεφοῦς Ραγκαβῆ, τοῦ ὁποῦοι πολλές ἀπεικονίσεις ἐγίναν ἐνῶ ὁ Εὐστρατιάδης δὲν θέλησε ποτὲ νὰ φωτογραφηθεῖ. Γιὰ τὸν κλειστὸ καὶ εὐθικτὸ χαρακτήρα του κάνει λόγο ὁ Στέφανος Α. Κουμανοῦδης σὲ ἐπιστολὴ του⁹¹.

Κατὰ τὰ τρία καὶ πλέον χρόνια ποὺ πέρασαν ἀπὸ τὴν παραίτηση Ραγκαβῆ ἕως τὸ σβήσιμο τοῦ Συλλόγου ἐγίναν προσπάθειες γιὰ ὀργάνωσή του. Μάλιστα στὴ συνεδρίαση τῆς 14 Φεβρουαρίου 1851 ἐξελέγη ὡς βιβλιοθηκᾶριος τῆς Ἑταιρείας ὁ Π. Εὐστρατιάδης καὶ συστήθηκαν δύο ἐπιτροπές, τῶν Ἔργων, ἀπὸ τὸν Πιττάκη, τὸν Σάουμπερτ καὶ τὸν Βυζάντιο καὶ τῶν Ἐκδόσεων, ἀπὸ τὸν Σ. Οἰκονόμο, τὸν Σ. Κουμανοῦδη καὶ τὸν Ἀ. Μάμουκα.

Νέα ἐπιστολὴ στὸν Boeckh. Μετὰ τὶς ἐπιστολὲς γιὰ τὶς ἐπιγραφὰς τῆς οἰκίας Ψωμᾶ καὶ γιὰ τὸ ἐπίγραμμα τῆς Φρασικλείας, ὁ Σύλλογος ἔστειλε στὸν Boeckh καὶ τρίτη σχετικὰ μὲ κάποια παρανόηση ἐπιγραφῆς ποὺ ὑπῆρχε στὸ ἔργο του *Die Staatshaushaltung der Athener*.

Ἡ ἀποστολὴ τῆς ἐπιστολῆς ἐπιβλήθηκε πιθανῶς ἀπὸ τὸν Πιττάκη στὸν ὁποῖο εἶχε γίνει ἔμμονη καὶ βασανιστικὴ ἡ ἰδέα νὰ διορθῶναι τὶς δημοσιεύσεις τοῦ Ραγκαβῆ καὶ πολλὲς φορές τοῦ Boeckh, προσπαθώντας ἔτσι νὰ ἀποδείξει ὅτι ἦταν καλύτερος ἐπιγραφικὸς ἀπὸ ἐκείνους, τουλάχιστον στὴν ἀνάγνωση τῶν ἐπιγραφῶν.

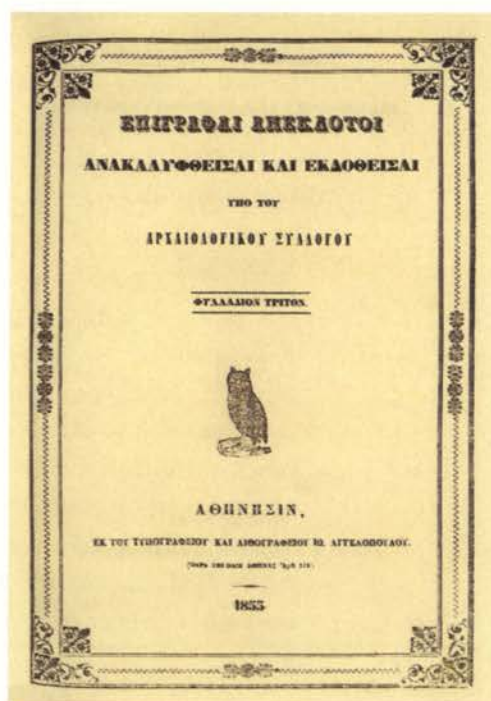
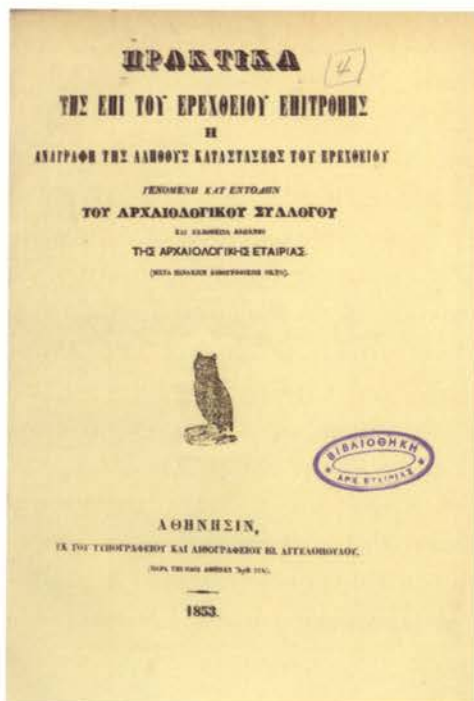
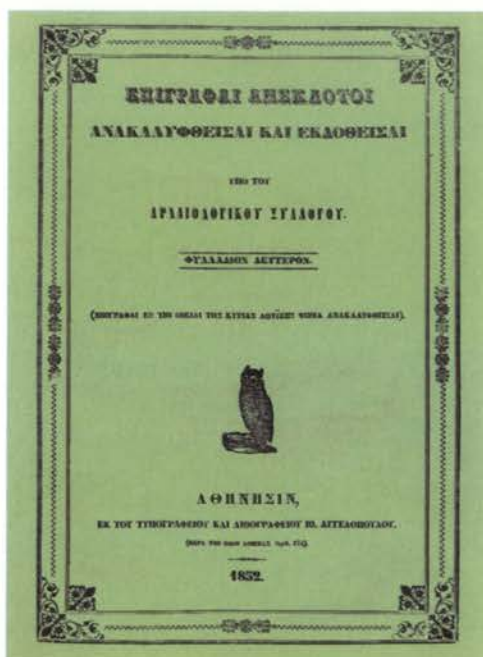
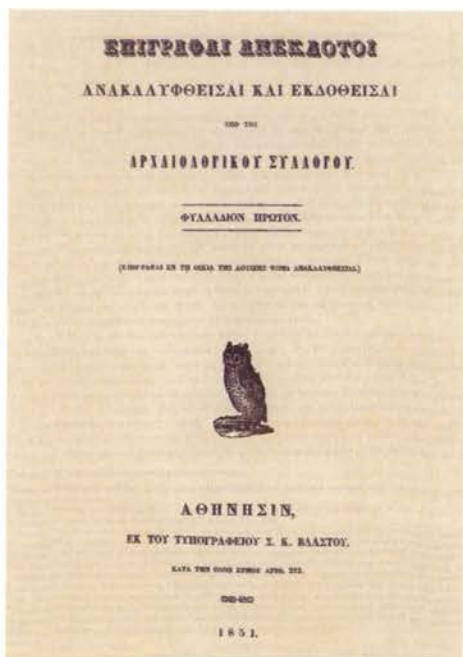
(ΑΑΕ ἄ. ἄ.) «Βοικίῳ τῷ κλεινῷ εὖ πράττειν | Ὁ ἡμέτερος Ἀρχαιολογικὸς Σύλλογος, μαθὼν ὅτι αἱ ἐν τῇ σελίδι 470 τοῦ δευτέρου τόμου τοῦ ὑμετέρου συγγράμματος τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας τῶν Ἀθηναίων εἰκασία περὶ τῆς γραφῆς καὶ τῆς συνοχῆς τοῦ λίθου Ν. XLVII (167b) πάντῃ τῆς ἀληθείας αὐτῆς ἀφίσταται, ἐνετείλατο ἡμῖν ἐπιστεῖλαί σοι, τῆς ἐπιστήμης χάριν, ἀντίγραφον πιστὸν τοῦ λίθου ἀντιγεγραμμένον ὑπὸ τῆς ἡμετέρας ἐπιτροπῆς τῆς ἐπὶ τῶν ἐπιγραφῶν, ἵνα δηλὸν γένηται, ὅτι ἐν τῷ λίθῳ οὐχὶ τετάρτης, ὡς εἰκάζετε, ἀλλὰ τρίτης⁹² γέγραπται ὡς ὁ ἀείμνηστος Μύλλερ⁹³ ἀντέγραπεν, ἔστι δὲ ὁ λίθος γωνιώδης κατὰ τὴν πλευρὰν τὴν δεξιὰν καὶ οὐδενὶ ἄλλῳ λίθῳ συνέχεται κατὰ τὴν πλευρὰν ταύτην.

ἔρρωσο, ἄνερ σοφέ, ἐπὶ τῇ τῶν Ἑλ. γραμμάτων προόδῳ | Ἀθήνησι 10 Ἰουνίου .αωμβ' | Ὁ Πρόεδρος | Γ. Γλ. | ὁ γραμματεὺς».

[Ἡ ἐπιστολὴ διὰ χειρὸς Εὐστρατιάδου]

Ἡ ἔρευνα καὶ ἡ μελέτη τοῦ Ἐρεχθείου. Σημαντικὸ γεγονός ποὺ ἔδωσε στὸν Σύλλογο τὴν εὐκαιρία νὰ ἐνεργήσῃ ἐπιστημονικῶς ἦταν τὸ αἶτημα τοῦ Εἰρηναίου Θειροῦ γιὰ ἔρευνα τοῦ Ἐρεχθείου. Δὲν ὑπάρχει στὸ Ἀρχεῖο σχετικὴ ἐπιστολὴ τοῦ Θειροῦ, πιθανῶς τὸ αἶτημά του ἦταν προφορικόν, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸ πρακτικὸ τοῦ Συλλόγου:

(ΠΑΣ 2 Σεπτεμβρίου 1852) «ὁ πρόεδρος ἀνήγγειλεν εἰς τὸν Σύλλογον, ὅτι ὁ κ. Φρειδερ. Θήρσιος μέλος τοῦ Συλλόγου ἀντιπροστέλλον, προτείνει νὰ διορισθῇ ἐπιτροπὴ συγκεκριμένη ἐξ ἀρχιτεκτόνων καὶ ἀρχαιολόγων ἵνα ἐξετάσῃ καὶ θέσῃ μαρτυρίας περὶ τῆς καταστάσεως, ἐν ἧ εὐρίσκονται ἤδη μέρη τινὰ τοῦ Ἐρεχθείου, ἀποφασίση δέ, ἂν εἶναι ἀνάγκη ἀνασκαφῆς πρὸς ἀκριβεστέραν ἔρευναν αὐτοῦ, καὶ τελευταῖον, ἂν εἶναι δυνατὴ ἐπισκευὴ τις τοῦ Ἐρεχθείου. Τῆς ἐπιτροπῆς δὲ ταύτης μέλη προτείνει τοὺς ἀρχιτέκτονας κυρ. Βουλανζέ, Λ. Καφταντζόγλου, Δ. Ζέζον καὶ Π. Κάλκον καὶ τοὺς ἀρχαιολόγους Κ. Πιττάκη καὶ Ρ. Ραγκαβῆν, Πρόεδρον δὲ τῆς Ἐπιτροπῆς τὸν Πρόεδρον τοῦ Συλλόγου κύρ. Γ. Γλαράκη καὶ γραμματεὰ αὐτῆς τὸν Ἀντιγραμματεὰ αὐτοῦ Π. Εὐστρατιάδην».

Ὁ Σύλλογος δέχτηκε τὴν πρότασιν τοῦ Θειρσίου καὶ ζήτησε ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο τὴν ἄδεια γιὰ τὴ διεξαγωγὴν ἔρευνας καὶ ἀνασκαφῆς στὸ Ἐρέχθειο. Τὸ Ὑπουργεῖο (ὑπουργὸς Σταῦρος Βλάχος) ἔδωσε τὴν ἄδεια καὶ ὄρισε διευθυντὴ τῶν ἀνασκαφῶν τὸν Κ. Πιττάκη⁹⁴. Ἦδη ὁμως ὁ Σύλλογος ἀπὸ τὴς ἀρχῆς Σεπτεμβρίου εἶχε συγκαλέσει τὴν Ἐπιτροπὴν γιὰ συνεδρίασιν ἐπάνω στὴν Ἀκρόπολιν, γιὰ ἐξέτασιν τοῦ Ἐρεχθείου:

(ΑΑΕ 270/3 Σεπτεμβρίου 1852). «Ἑλλ. Ἄρχ. Ἐταιρ. | ὁ Ἄρχαιολογικὸς Σύλλογος | Πρὸς | τὸν κύρ. Ἄλ. Ρ. Ραγκαβῆν | Ἐπιθυμοῦντες νὰ ἔχωμεν ἀνδρῶν ἀρχιτεκτόνων καὶ ἀρχαιολόγων τὴν μαρτυρίαν περὶ τῆς καταστάσεως ἐν ἧ εὐρίσκονται νῦν μέρη τινὰ τοῦ Ἐρεχθείου καὶ νὰ ἀκούσωμεν τὴν περὶ τῶν μερῶν τούτων γνώμην αὐτῶν, κατὰ πρότασιν τοῦ κυρ. Θειρσίου, ἐξελέξαμεν ὑμᾶς μέλος τῆς ἐπὶ τούτῳ συστηθείσης ἐπιτροπῆς. Μέλλει δ' αὕτη νὰ συνέλθῃ εἰς τὴν ἀκρόπολιν τὸ προσεχὲς σάββατον τὴν 6 Σεπτεμβρίου τὴν 9 π.μ. Εἰς τὸν ὑμέτερον περὶ τὴν πρόοδον τῆς ἐλ. ἀρχαιολογίας ζῆλον πεποιθότες, δὲν ἀμφιβάλλομεν, ὅτι θέλετε σπεύσει προθύμως νὰ παρευρεθῆτε εἰς τὴν συνεδρίασιν τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης | Ἐν Ἀθήνας | 3 Σεπτεμβρ. 1852 | Ὁ Πρόεδρος | Γ. Γλ. | ὁ ἀντιγραμματεὺς | Π. Ε.

ὄμοιον πρὸς τοὺς κυρ. Βουλανζέ | - Κάλκον | - Καυταντζό-
γλου | - Ζέζον | - Πιττάκην».

Γιὰ τὶς δαπάνες τῆς ἔρευνας, γιὰ τὴν ὁποία ὁ Θεΐριος ἐν-
διαφερόταν προσωπικῶς, εἶχε ὁ ἴδιος φροντίσει νὰ βρεῖ χρη-
ματοδότη. Ἀντιπρόσωπός του στὴν Ἀθήνα γιὰ τὸ ἔργο ἦταν ὁ
Ἄ. Ρ. Ραγκαβῆς, μὲ τὸν ὁποῖο εἶχε παλιὸ σύνδεσμο καὶ γνωρι-
μία. Στὸ σπίτι τοῦ Θεΐριου, στὸ Μόναχο, ὁ Ραγκαβῆς, νεαρό-
τατος, εἶχε μείνει πρὶν κλειστῇ στὴ στρατιωτικὴ σχολή⁹⁵. Ὁ
Θεΐριος, τὸν καρδὸ ἐκείνο, τὸ 1852, βρισκόταν στὴν Ἀθήνα
ἀλλὰ δὲν μπορούσε νὰ μείνει ἀρκετά, γιὰ νὰ παρακολουθήσει
τὶς ἔρευνες τοῦ Συλλόγου ποὺ θὰ γίνονταν κατὰ τὴν ἐπιθυμία
του. Γι' αὐτὸ πρὶν φύγει γιὰ τὴν πατρίδα του ἀπευθύνθηκε
γραπτῶς πρὸς τὸν Γλαράκη καὶ τὸν κατατόπισε ὡς πρὸς τὶς
ἐνέργειές του, σχετικὰ μὲ τὸ Ἐρέχθειο:

(ΑΑΕ 287/ [Ἰουλ. 1852]). «Πρὸς τὸν κύριον Πρόεδρον τοῦ |
Ἀρχαιολογικοῦ Συλλόγου κ. Γλαράκην | Ἐξοχώτατε. | Ἐπειδὴ
εἶμαι ἀναγκασμένος, νὰ ἀναχωρήσω ἀπὸ τὰς Ἀθήνας πρότε-
ρον, ἢ ἔλαβον τέλος αἱ τῆς ἐπιτροπῆς πράξεις, ἢ τις κατὰ τὴν
ζήτησίν μου ὁ Ἀρχαιολογικὸς Σύλλογος διὰ τὴν ἀνασκαφὴν
καὶ διόρθωσιν τοῦ Ἐρεχθείου διώρισε, σὰς παρακαλῶ νὰ ἀκο-
λουθήσῃ αὐτῇ καὶ νὰ φέρῃ εἰς χρῆσιμον τέλος τὸ σημαντικὸν
ἔργον τῆς, καὶ νὰ ἔχητε ὡς ἀντιπρόσωπόν μου τὸν κ. καθη-
γητὴν Ραγκαβῆ Ρίζον καὶ εἰς τὰ λοιπὰ καὶ εἰς λήμματα χρημιά-
των τὰ ὁποῖα δι' ἐκεῖνον σκοπὸν συνερανίζονται εἰς τὸ Τριεστὶ
ἀπὸ τὸν κ. Ἀμβρ. Στ. Ραλλῆν καὶ τοὺς φίλους του καὶ θέλουν
ἴσως σταλθῆ εἰς τὴν διάθεσίν μου πρὸς τὸν κ. Σταῦρον πρόε-
δρον τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, νὰ φυλαχθῶσι καὶ νὰ καρποφο-
ρήσωσι ἐκεῖ ἕως εἰς τὴν πτώσιν τῆς ἀνάγκης.

Σὰς παρακαλῶ λοιπόν, νὰ ἐκφράσητε καὶ εἰς τὸν Ἀρχαιο-
λογικὸν Σύλλογον καὶ εἰς τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς τὴν εὐγνωμο-
σύνην μου διὰ τὴν προθυμίαν καὶ καλωσύνην μὲ τὰ ὁποῖα
συνεόνηται εἰς τὸν ἐπιφελῆ μας σκοπὸν | Μὲ ὅλον τὸ ἀνῆκον
σέβας | ὁ πιστός σας | Εἰρηναῖος Θήριος | Ἐν Ἀθήναις 2/14
Ἰουλ. | 1852».

Τὸ τέλος τοῦ περὶ Ἐρεχθείου ἐγχειρήματος τὸ μαθαίνουμε ἀπὸ τὰ πρακτικὰ τοῦ Συλλόγου τῆς 3 Ὀκτωβρίου 1853: «ὁ Πρόεδρος εἶπε ὅτι αἱ περὶ τοῦ Ἐρεχθείου ἀρχαιολογικὰ ἔρευναι τῆς ἐπὶ τούτῳ ἐπιτροπῆς ἔλαβον πέρας καὶ ἐπροσκάλεσε τὸν γραμματέα τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης κ. Εὐστρατιάδην νὰ ἀναγνώσῃ τὸ πρακτικὸν αὐτῆς, μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ὁποίας εἶπεν νὰ παρακληθῆ ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν νὰ δόσῃ δέκα ἡμερῶν ἄδειαν εἰς τὸν κ. Κάλκον διὰ νὰ κάμῃ ἀντίγραφα τῶν ὁποίων συνέταξεν σχεδίων τοῦ Ἐρεχθείου».

Ἡ ἔκθεσις ποὺ διαβάστηκε στὴ συνεδρία εἶναι αὐτὴ ποὺ δημοσιεύτηκε ἀπὸ τὴν Ἑταιρεία τὸ 1853⁹⁶.

Ἐνας συλλογεὺς ἀκαδημαϊκῶν τιμῶν. Τὰ χρόνια ἐκεῖνα τοῦ 19ου αἰῶνος ἦταν ἡ ἐποχὴ τῶν Ἀκαδημιῶν, τῶν Ἑταιρειῶν καὶ τῶν παρασήμων. Μιὰ ἰδιότυπη περίπτωσις μᾶς ἀποκαλύπτουν δύο ἐπιστολὲς τοῦ Ἀρχείου τῆς Ἑταιρείας. Ἡ πρώτη εἶχε ὡς παραλήπτη τὸν Φίλιππο Ἰωάννου, τότε καθηγητὴ στὸ Πανεπιστήμιο, καὶ κατοπιν (1859-1879) Πρόεδρο τῆς Ἑταιρείας. Ἡ δευτέρη εἶναι τοῦ Φιλίππου Ἰωάννου καὶ μὲ αὐτὴν διαβιβάζει στὴν Ἑταιρεία τὴν πρώτη:

Φίλιππος Ἰωάννου.

(AAE 300/ reçu le 15/ 27 Avril 1853) | Monsieur le Chev. Philippe de Jean, Professeur à l'Université d'Athènes | Directeur de la Bibliothèque particulière de S. M. le Roi de Grèce.

«Florence, Le 29 Décembre 1852 | Monsieur le Chevalier | Il a fallu tout votre amour de la justice pour avoir pris autant à coeur le succès de mon affaire, ainsi vous en conserverai-je la plus vive comme la plus sincère reconnaissance, à une chose qui ne pourrait qu'ajouter à tous mes sentiments pour vous, c'est assurément l'appréciation si flatteuse qu'il vous a plu de faire par votre dernière lettre de mes travaux historiques.

Ayant en quelque chose à envoyer en Grèce, j'ai profité de l'occasion pour vous diriger plusieurs volumes de mes oeuvres, en vous priant d'en faire l'emploi que vous jugerez le plus utile, soit en les déposant, *en mon nom*, dans la principale bibliothèque publique, soit en les offrant, *ce que j'aimerais mieux*, à une académie, qui après leur examen, voudrait bien, à l'exemple de l'Académie des Sciences de Turin et autres, m'admettre au nombre de ses membres. Je vous laisse à cet égard parfaitement libre de faire ce que vous jugerez le plus à propos.

Vous remarquerez qu'un de ces opuscules vous est adressé, d'abord à cause du but d'une certaine élévation dont il traite, puis pour vous faire connaître, qu'outre mes travaux historiques et archéologiques, je me suis quelquefois occupé avec non moins de succès de questions d'économie Sociale. Malgré le titre peut être trop spéciale de cet opuscule, ne craignez pas d'en lire l'exposition et la conclusion, qui sont d'ailleurs fort courtes.

Avec la nouvelle expression de toute ma gratitude, Recevez, je vous prie, Monsieur le Chevalier, celle des sentiments de haute considération avec lesquels | J'ai l'honneur d'être | Votre très obeissant Serviteur | Marquis de Magny | Chambellan de S. A. S. et R. le Grand Duc de Toscane, Grand Croix | et Commandeur de plusieurs Ordres Distingués (Entre autres du Sauveur de Grèce) | à Florence.

P. S. Vous aurez peut-être vû, par les Journaux (La Patrie de ces jours derniers entr'autres) que mon adversaire, comme l'appelle M. Stich, avait fait sonner par toutes les trompettes de la publicité que S. M. le Roi de Grèce, lui avait accordé la Croix d'Officier de l'Ordre du Sauveur et non celle du Chevalier, comme vous le croyiez et aviez eu la bonté de me l'écrire».

Ὁ Φίλιππος Ἰωάννου δὲν βρῆκε καλύτερο τρόπο γιὰ νὰ ικανοποιήσει τὸ ὑπερβολικό, ὀπωσδήποτε, αἶτημα τοῦ ἀλληλογράφου του ἀπὸ τὸ νὰ τὸ μεταθέσει στὸν Σύλλογο καὶ τὴν Ἑταιρεία, τὰ μόνα ἰδρύματα στὴν Ἀθήνα ποὺ ἀνταποκρίνονταν, κάπως, στὶς ἐπιθυμίες τοῦ Μαρκησίου de Magny.

(ΑΑΕ 300/12 Μαΐου 1853) «Πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας | Κύριε Πρόεδρε | Ὁ Μαρκέσιος de Magny, κλειδοῦχος τοῦ μεγάλου Δουκὸς τῆς Τοσκάνης, κεκοσμημένος μὲ τὸν μεγαλόσταυρον καὶ μὲ τὸ παράσημον τῶν Ταξιαρχῶν πολλῶν Ταγμάτων, ὡς καὶ μὲ τὸ τοῦ ἑλληνικοῦ Τάγματος τοῦ Σωτήρος⁹⁷, ἀνὴρ σοφός, πολλὰ ἀξιόλογα συγγράμματα φιλοπονήσας τε καὶ ἐκδοὺς καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο μέλος γενόμενος διαφόρων Ἀκαδημιῶν, μοὶ ἔπεμψε πρὸ ὀλίγου δύο τῶν συγγραμμάτων του, τὸ μὲν ἐπιγραφόμενον La Science des armoiries, τὸ δὲ Archives nobiliaires universelles, διὰ νὰ τὰ προσφέρω ἐξ ὀνόματός του εἰς τινὰ τῶν ἐν Ἀθήναις Ἀκαδημιῶν, ἧτις ἐξετάσασα αὐτὰ νὰ παραδεχθῆ τὸν συγγραφέα μέλος αὐτῆς ἀντεπιστέλλον, ὡς τοῦτο ἐγένετο καὶ παρ' ἄλλων Ἀκαδημιῶν. Ἐπειδὴ ἐνταῦθα δὲν ὑπάρχει μὲν Ἀκαδημία, καθ' ἣν σημασίαν δίδουσι εἰς τὴν λέξιν ταύτην οἱ Εὐρωπαῖοι, δύναται ὅμως νὰ θεωρηθῆ ὡς τοιαύτη ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία, ἧτις ἔχει διάφορα μέλη τακτικὰ καὶ ἀντεπιστέλλοντα, καὶ ἐπειδὴ τὰ ρηθέντα συγγράμματα τοῦ κυρίου Μαρκησίου de Magny ἀνάγονται εἰς τὰς ἱστορικὰς καὶ ἀρχαιολογικὰς ἐπιστήμας, ἔκρινα εὐλογον, καθ' ἣν ὁ ἴδιος μοὶ δίδει ἐν τῇ ἐπιστολῇ του ἐλευθερίαν, νὰ προσφέρω αὐτὰ εἰς τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἑταιρίαν, τῆς ὁποίας προΐστασθε. Ὅθεν πέμπων αὐτὰ πρὸς ὑμᾶς οἶς παρακαλῶ νὰ προτείνετε τὸν συγγραφέα ὡς μέλος τῆς αὐτῆς Ἑταιρίας· γενομένης δὲ τῆς

παραδοχῆς αὐτοῦ, νὰ μοὶ πέμψητε, ἂν ἀγαπᾶτε, τὸ δίπλωμα, διὰ νὰ φροντίσω περὶ τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ.

Δεχθῆτε ἐν τούτοις, κύριε Πρόεδρε, τὴν διαβεβαίωσιν τῆς ἐξαιρέτου μου πρὸς ὑμᾶς τιμῆς καὶ ὑπολήψεως, μεθ' ἧς ὑποφαίνομαι. | Ἐν Ἀθήναις τῇ 15 Μαΐου 1853 | Εἰς τὰς ὑμετέρας διαταγὰς | πρόθυμος | Φίλιππος Ἰωάννου».

Ἀπὸ τὴν ἔρευνα τοῦ Μητρώου τῶν ἐταίρων, δὲν προκύπτει ὅτι ὁ μαρκήσιος de Magny ἔγινε ἀντεπιστέλλον μέλος τοῦ Συλλόγου ἢ μέλος τῆς Ἑταιρείας.

Ἀνεπιθύμητος ὁ Ραγκαβῆς. Τὰ θέματα ποὺ ἀπασχολοῦν τὴν Ἑταιρεία καὶ τὸν Σύλλογο εἶναι κοινὰ χωρὶς ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον, δωρεές, πώληση λίθων ἀπὸ τὰ κατεδαφισμένα οἰκοδομήματα τῆς Ἀκροπόλεως, ἡ οἰκία τῆς Κηφισιάς, ἡ ἀγορὰ τῆς οἰκίας Ψωμᾶ, ἡ κατασκευὴ στήλης μὲ τὰ ὀνόματα τῶν εὐεργετῶν καὶ κυρίως ἡ πρόκληση μικροενοχλήσεων στὸν Ραγκαβῆ σχετικὰ μὲ τὴν παραλαβὴ τοῦ ἀρχείου, τῶν βιβλίων τῆς βιβλιοθήκης, ἐκμαγείων νομισμάτων κ.ἄ. ποὺ φθάνουν πολλὲς φορὲς ὡς τὰ ὅρια τῆς μικρότητας. Μὲ ἀφορμὴ μάλιστα ἐπιστολὴ τοῦ Ραγκαβῆ μὲ τὴν ὁποίαν διαβιβάζονταν στὴν Ἑταιρεία βιβλία ποὺ εἶχαν προσφερθεῖ σ' αὐτήν, ὁ Σύλλογος ἀποφασίζει, μετὰ ἀπὸ πρόταση τοῦ Πιπτάκη⁹⁸ νὰ δημοσιευθεῖ σὺς ἐφημερίδες ὅτι ὁ Ραγκαβῆς ἔχει παραιτηθεῖ. Τὴν πρόταση τοῦ Πιπτάκη ὑπεστήριξε ὁ Γλαράκης *προσθέσας ὅτι τινὲς τῶν ἐν Εὐρώπῃ ἀκαδημιῶν εὐρίσκονται ἐν ἀπάτῃ γράφουσαι τὸν κυρ. Ῥαγκαβῆν ἰσόβιον γραμματεῖα τῆς Ἑλ. ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας καὶ παρέπεμψε εἰς τοῦ ἔτους 1850 τὰ χρονικὰ τῆς ἀρχαιολογικῆς ἀκαδημίας τοῦ Βελγίου, ἐν οἷς ὁ κυρ. Ῥαγκαβῆς ὀνομάζεται τῶντι Secrétaire Perpetuel de l'Académie d'Archéologie de Grèce.* Ἔτσι ἐγκρίθηκε παμψηφεὶ νὰ κηρυχθῆ διὰ τῶν ἡμεδαπῶν ἐφημερίδων καὶ μᾶς τοῦλάχιστον ἐκ τῶν ἀλλοδαπῶν, ὅτι ὁ κύριος Ῥαγκαβῆς οὐ μόνον ἰσόβιος γραμματεὺς τῆς ἡμετέρας ἐταιρείας δὲν εἶναι, ἀλλ' οὐδὲ γραμματεὺς αὐτῆς τελείως διατελεῖ. Δεύτερη ἐπιστολὴ τοῦ Ραγκαβῆ συνοδευτικὴ βιβλίων πρὸς τὴν ἐταιρεία προκαλεῖ νέα ἀπόφαση δημοσιεύσεως ἀγγελίας εἰς τὴν Γενικὴν Ἐφημερίδα τῆς Αὐγούστης (Allgemeine Zeitung) καὶ εἰς τὴν γαλλικὴν Ἐφημερίδα

τῶν Συζητήσεων (Journal des Débats) τοῦ Παρισιοῦ⁹⁹. Αἴτηση τοῦ Ραγκαβῆ νὰ ἰδεῖ τὶς ἐπιγραφὰς τοῦ οἰκοπέδου Ψωμᾶ ἀπορρίφθηκε ἀπὸ τὸν Σύλλογο παρὰ τὴν ὑποστήριξη τοῦ Σκ. Βυζαντίου¹⁰⁰.

Τὸ σβῆσιμο τοῦ Συλλόγου καὶ τῆς Ἑταιρείας. Μετὰ τὴν παραίτηση τοῦ Ραγκαβῆ ὁ Σύλλογος συνέχισε τὴ δραστηριότητά του ἕως τὸ 1854 μὲ τελευταία τὴ συνεδρίαση τῆς 17 Ἀπριλίου στὴν ὁποία παρόντες ἦσαν ὁ Ἰω. Κοκκῶνης, ὁ Δ. Χαραμῆς, ὁ Σ. Οἰκονόμος, ὁ Π. Καλλιγᾶς, ὁ Κ. Φρεαρίτης, ὁ Ἄνδρ. Μάμουκας, ὁ Β. Οἰκονομίδης, ὁ Ξ. Λάνδερερ, ὁ Ἀντιπρόεδρος Γ. Γεννάδιος καὶ ὁ Γραμματεὺς Κ. Πιπτάκης. Ὁ Σύλλογος εἶχε ἐντελῶς ξεφύγει ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ποὺ εἶχε θέσει ὁ Ραγκαβῆς, δηλαδὴ τὴ συγγραφὴ καὶ ἀνάγνωση ὑπομνημάτων ὥστε νὰ ἔχει μορφή Ἀκαδημίας. Στὴν τελευταία συνεδρίαση, τῆς ὁποίας τὰ πρακτικὰ ἔμειναν ἀνυπόγραφα, συζητήθηκε ἡ ἐπισημάνουσα κατάστασις τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῆς Πινακοθήκης τῶν Προπυλαίων. Ἡ Ἐφορεία εἶχε λάβει ἀπόφασις νὰ στερεωθεῖ μὲ ἀντηρίδες¹⁰¹. Ἐπειδὴ ἡ λύσις ποὺ εἶχε προκριθεῖ δὲν ἦταν ἱκανοποιητικὴ συζητήθηκε τὸ ζήτημα γιὰ τελευταία φορὰ ἀπὸ τὸν Σύλλογο, ὁ ὁποῖος εἶχε συστήσει εἰδικὴ Ἐπιτροπὴ: «Ἦλθεν ἡ ἐπιτροπὴ μετὰ τοῦ κ. Οἰκονόμου εἰς τὸν κύριον Βουλανζὲ τὸν ὁποῖον ἐρωτήσαντες περὶ τοῦ τρόπου ἐπισκευῆς τῆς πινακοθήκης ἀπεκρίθη οὗτος, ὅτι τὸ ἔργον εἶνε κατορθωτόν, καὶ ὅτι πρέπει νὰ γείνη δι' ἡμερομισθίαν, καὶ ὅτι ἐπιτήδειος τεχνίτης διὰ τοῦτο εἶναι ὁ Κερκυραῖος Ὀδυσσεὺς Νίτζιας, ὅτι αὐτὸς καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἔργα ἐποίησεν καὶ ὅτι δὲν ἔχει οὗτος χρεῖαν ἐπιτηρήσεως ἀρχιτέκτονος, διότι ὁ μὲν ἀρχιτέκτων εἶναι θεωρητικὸς μόνος, οὗτος δὲ καὶ πρακτικὸς καὶ θεωρητικὸς εἶναι»¹⁰².

Ἡ ἔλλειψη πρακτικῶν συνεδριῶν τοῦ Συλλόγου μετὰ τὶς 17 Ἀπριλίου 1854 καὶ τῆς Ἐφορείας τῆς Ἑταιρείας μετὰ τὶς 3 Μαρτίου 1854 εἶναι τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα ποὺ βεβαιώνουν ὅτι καὶ τὰ δύο, Ἑταιρεία καὶ Σύλλογος, εἶχαν πέσει σὲ νάρκη. Λόγοι ἐσωτερικοὶ δημιούργησαν κλίμα ἀδιαφορίας καὶ διακοπὴ τῆς δραστηριότητος. Πιστεύω, ὅτι ὁ Πιπτάκης ὡς γραμματεὺς καὶ τῶν δύο σωμάτων ὑπῆρξε ἡ αἰτία σβῆσιματος καὶ τῶν δύο,

γιατι έπαψε να υπάρχει ανάμεσα στα μέλη της Έφορείας και του Συλλόγου συνεργασία και ζωογόνος θέληση.

Η φθορά και η πτώση της Έταιρείας δεν φαίνεται τώρα σαν κάτι το άναπάντεχο. Ήδη το 1853-54 λίγοι μόνον πλήρωσαν τη συνδρομή τους και κανείς το 1854-55¹⁰³. Τον Ίούλιο του 1855 το Ύπουργείο Παιδείας ζητάει, έπειτα από έντολή του Ύπουργείου Έσωτερικών, να άδειάσει ή Έταιρεία το *κάτω λουτρό* το οποίο περιείχε τα έκμαγεία των γλυπτών του Παρθενώνος και της Φιγαλείας για να το μετατρέψει σε φυλακή *καταδίκων βαρυνοίνων*¹⁰⁴. Ταυτόχρονα το Ύπουργείο Έσωτερικών με άλλο του έγγραφο προς την Έταιρεία *περι άραιώσεως των έν ταϊς φυλακαϊς Άθηνων καταδίκων* πιέζει περισσότερο. Ο Γλαράκης και ο Πιττάκης συναινοϋν άμέσως¹⁰⁵ δεν γνωρίζουμε όμως αν δόθηκε το λουτρό, γιατί όπως μαθαίνουμε από τα πρακτικά της Έφορείας, λίγα χρόνια άργότερα το κατείχε ακόμη ή Έταιρεία¹⁰⁶.

Έκτος από τους έσωτερικούς λόγους που προκάλεσαν την διάλυση της Έταιρείας, δύο άλλες αίτιες, ο άποκλεισμός και ή άπόβαση στρατευμάτων στον Πειραιά και στην Άθήνα από τους Άγγλογάλλους, που άρχισε στις 12/24 Μαΐου, και ή χολέρα έδωσαν το άποφασιστικό χτύπημα. Ο λοιμός έκδηλώθηκε στον Πειραιά στις 15 Ίουνίου, ή πόλη ως τον Ίούλιο είχε έρημωθει. Στην Άθήνα έκδηλώθηκε τον Σεπτέμβριο και τον Νοέμβριο έφθασε στη χειρότερη φάση της για να σβήσει κατά τη διάρκεια του Δεκεμβρίου¹⁰⁷. Το πλήγμα για την πόλη υπήρξε πολυ ισχυρό.

Η χολέρα έπληξε άμεσα την Έφορεία. Ο Άντιπρόεδρος Γ. Γεννάδιος, ο οποίος έμεινε στην Άθήνα, προσβλήθηκε προσπαθώντας να κρατήσει σε λειτουργία την Ριζάρειο σχολή και πέθανε στις 12 Νοεμβρίου 1854. Τελευταία ενέργεια κατά το 1855 είναι ή έκδοση έντάλματος τον Δεκέμβριο για την μισθοδοσία του κλητήρα¹⁰⁸ ενώ για το 1856 και 1857 δεν σώζεται στο άρχείο κανένα έγγραφο.

Ο Πιττάκης σε άμηχανία. Την κατάσταση που διαμορφώθηκε περιγράφει ο Πιττάκης το 1855 σε άναφορά του προς το Ύπουργείο. Από αυτήν φαίνεται ότι βρισκόταν σε μεγάλη άμηχανία. Η Έταιρεία και ο Σύλλογος δεν υπήρχαν. Μόνος

αυτός, με τὰ ἀρχεῖα καὶ τῶν δύο, αἰσθάνεται ἀνίσχυρος νὰ ἀντιμετωπίσει μιὰ κατάσταση ποὺ ξεπερνοῦσε τὶς δυνατότητές του.

(ΑΑΕ 352/ Ἐν Ἀθ. τῇ 29 Ὀκτωβρ. 1855) «Πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίου Ἐκπαιδεύσεως | Τὴν 6: Δεκεμβρ. τοῦ 1853 Γενικῆς συνεδριάσεως γενομένης ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῶν μελῶν τῆς Ἐταιρίας ἐκλέχθησαν οἱ μακαρίται Γ. Γλαράκης ὡς Πρόεδρος αὐτῆς, ὡς Ἀντιπρόεδρος δὲ ὁ μακαρ. Γενάδιος, καὶ ὁ μὲν ἀπέθανεν ἐκ τῆς χολέρας κυρίως, ὁ δὲ πρὸ ἑξ ἡμερῶν τῇ 22 Ὀκτωβρίου. Ἡ Ἐταιρία δὲ ἔμεινεν οὕτως ἄνευ προέδρου καὶ ἀντιπροέδρου. Ἐκ τοῦ χρόνου καθ' ὃν τὰ μέλη τῆς Ἐφορείας μετὰ τοῦ ἀντιπροέδρου καὶ τοῦ γραμματέως καὶ τοῦ ταμίου ἐκλέχθησαν ταῦτα ἔμειναν τὰ αὐτὰ ἕως τὴν σήμερον διότι γενικὴ συνεδρίασις δὲν συνεκαλέσθη, ἥτις κατὰ τὸ καταστατικὸν τῆς ἐταιρίας ἔπρεπε νὰ γίνῃ τῇ 25 Μαΐου ἐκάστου ἔτους. Ἐπειδὴ δὲ ὁ θάνατος τοῦ προέδρου ἐποπεύδει τὴν Γενικὴν συγκάλεσιν τῶν μελῶν τῆς Ἐταιρίας, ὅπως αὕτη κατὰ τὸν ὄργανισμὸν αὐτῆς ὀνομάσῃ τὸν Πρόεδρον, ἀντιπρόεδρον καὶ τὰ λοιπὰ μέλη τοῦ διοικητικοῦ σώματος αὐτῆς καὶ τῆς Ἐφορείας διὰ νὰ δυνηθῇ οὕτω νὰ προβῇ εἰς τὰ πρὸς ἃ πρέπει αὐτῶν. Καὶ ἐπειδὴ τοῦτο μὲν δὲν γίνεται, ἡ Ἐταιρία δὲν δύναται νὰ προβῇ. Παρακαλῶ ὑμᾶς κ. Ὑπουργέ νὰ μοὶ σημειωθῇ ἡ γνώμη τοῦ Ὑπουργείου, ἥτοι ἂν ἐγκρίνῃ τὴν συγκάλεσιν Γενικῆς συνεδριάσεως, ἢ τὴν πρὸς ἡμᾶς συγκάλεσιν τῆς ὑπαρχούσης Ἐφορείας ἢ τοῦ Συλλόγου ἢ τοῦ Συλλόγου μόνον διὰ νὰ ἐκλεχθῇ οὕτω προσωρινῶς ἀντιπρόεδρος ὅστις νὰ διευθύνῃ τὰ τῆς Ἐταιρίας ἕως τῆς 25 Μαΐου διορισμένης ἡμέρας τῶν ἀρχαιρεσιῶν τῆς Ἐταιρίας παρὰ τοῦ καταστατικοῦ αὐτῆς | Εὐπειθέστατος | Ὁ Γραμματεὺς τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρίας | Κ: Σ: Π.».

Ἀπάντησις ἐκ μέρους τοῦ ὑπουργείου Παιδείας στὸ ἔγγραφο τοῦ Πιττάκη δὲν ὑπῆρξε καὶ μέχρι τῆς 4 Ἰουλίου 1858 βρίσκεται ἡ Ἐταιρεία σὲ νεκρικὴ νάρκη. Ἡ πρωτοβουλία γιὰ τὴν ἀναβίωσιν τῆς Ἐταιρείας προῆλθε ἀπὸ τὸν Ὑπουργὸ Παιδείας Χαράλαμπος Χριστόπουλο. Ὁ Ἀλέξανδρος Ρ. Ραγκαβῆς, ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τὸ 1858 στὴν Κυβέρνησιν Ἀθ. Μιαούλη, διηγεῖται¹⁰⁹ ὅτι ὁ Χριστόπουλος ἐζήτησε τὴν

συμβουλή του για τὸ ζήτημα τῆς Ἑταιρείας καὶ αὐτὸς τοῦ συνέστησε νὰ καταργήσῃ τὸν ὄργανισμὸ τοῦ 1848 «καὶ νὰ ἐπαναφέρῃ αὐτὴν εἰς τὴν πρώτην τῆς ἀπλότητα πρὸς ὃ καὶ τῷ συνέταξα τὸ διάταγμα, ὃ, κυρωθέν, καθίστα αὐτὴν αὐθις σῶμα ἐκ μελῶν ἄλλην ἀξίωσιν μὴ ἐχόντων ἢ νὰ παρέχῃσιν τὴν μικρὰν αὐτῶν ἐτησίαν χρηματικὴν συμβολήν».

Ἀνάσταση τῆς Ἑταιρείας. Μὲ τὸ Β.Δ. 326 τῆς 27 Ἰουνίου 1858 ἀκυρώθηκε ὁ Ὄργανισμὸς τοῦ 1848 καὶ μὲ τὸ ἀρ. 3484 ἔγγραφο τῆς 4 Ἰουλίου τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας¹¹⁰ ζητήθηκε ἀπὸ τὸν Πιττάκη νὰ συγκαλέσῃ σὲ Γενικὴ Συνέλευση τὰ μέλη τῆς Ἑταιρείας ποὺ βρίσκονταν στὴν Ἀθήνα γιὰ νὰ ἐκλέξουν νέα Ἐφορεία. Ἡ Συνέλευση ἔγινε στὶς 20 Ἰουλίου. Ἀπὸ τοὺς 64 ἐταίρους συγκεντρώθηκαν μόνον 27. Χρὴ Προέδρου ἔκαμε ὁ Γ. Τυπάλδος *ὡς πρεσβύτερος κατὰ τὴν ἡλικίαν* (γενν. τὸ 1790). Κατὰ τὴν ψηφοφορία Πρόεδρος ἐξελέγη ὁ Νικόλαος Κωστῆς, γιαιτρὸς καὶ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου, ὁ ὁποῖος εἶπε ὅτι δέχεται τὸ ἀξίωμα *μόνον πρὸς τινα καιρόν*, Ἀντιπρόεδρος ὁ Δημ. Καλλιφρονᾶς, πολιτικός, Γραμματεὺς ὁ Κ. Πιττάκης, Ταμίας ὁ Γ. Καραμάνος καὶ μέλη τῆς Ἐφορείας οἱ Βερν. Ρέζερ, Στεφ. Κουμανούδης, Εὐθύμιος Καστόρχης καὶ Β. Οἰκονομίδης¹¹¹.

Νικόλαος Κωστῆς.

Τὴν ἐπομένη ὁ ὑπουργὸς Παιδείας Χαράλαμπος Χριστόπουλος ἀπηύθυνε πρὸς τὸ Συμβούλιο τῆς νεκραναστημένης Ἑταιρείας τὸ ἔγγραφο¹¹² πὸ ἀκολουθεῖ. Ἐνῶ ἡ ἡμερομηνία του εἶναι 21 Ἰουλίου 1858 στὴν Ἑταιρεία σημειώνεται: «Ἐλήφθη τὴν 31 Αὐγούστου 58». Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γνωρίζουμε τὴν αἰτία τῆς καθυστέρησης τῆς ἀποστολῆς τοῦ ἐγγράφου, ἢ ὁποία πιθανῶς νὰ καθρεφτίζει τὴ διάθεση τοῦ Ὑπουργοῦ. Ὁ Στέφανος Κουμανούδης¹¹³ πιστεύει ὅτι ἡ ἀναβίωση τῆς Ἑταιρείας ἦταν ἀντιπερισπασμὸς τοῦ Ὑπουργοῦ Χ. Χριστοπούλου στὴν προσπάθεια νὰ ιδρύσει ὁ Κουμανούδης, τὸ 1858, νέα Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία. Ὁ Κουμανούδης εἶχε ἐπισκεφθεῖ τὸν Ὑπουργὸ στὶς 2 Ἀπριλίου 1858, τοῦ εἶχε δώσει τὴν αἴτηση γιὰ τὴν ἴδρυση τῆς Ἑταιρείας καὶ εἶχε λάβει τὴ διαβεβαίωση ὅτι ἡ αἴτηση θὰ γινόταν δεκτὴ.

(ΑΑΕ 24/ 31 Αὐγούστου 1858). «Πρὸς | τὸν κ. Πρόεδρον τῆς ἐν Ἀθήναις | Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας | Ἐπληροφορήθημεν εὐχαρίστως ὅτι τὰ μέλη τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας, χθὲς τὴν 20 τοῦ παρόντος συνελθόντα εἰς τὸν προσδιορισμένον τόπον ἐξελέξατο τὰς ἀρχὰς τῆς Ἑταιρίας αὐτῆς. Ἐπειδὴ γνωρίζετε τοὺς λόγους, οἱ ἔπεισαν τὸ Ὑπουργεῖον νὰ προκαλέσῃ τὸ ἀπὸ 27 Ἰουνίου καὶ ὑπ' ἀριθμ. 326 Β. Διάταγμα δι' οὗ καταργεῖται ὁ τοῦ 1848 συμπληρωτικὸς ὀργανισμὸς τῆς Ἑταιρίας καὶ διατηρεῖται ἐν ἰσχύϊ ὁ τοῦ 1837, κρίνομεν περιττὸν νὰ ποιήσωμεν περὶ τούτου λόγον καὶ ἐνταῦθα. Ἐνομίσαμεν ὅμως καθῆκον μας νὰ Σᾶς σημειώσωμεν ὅτι ἡ κατάστασις εἰς ἣν περιῆλθεν ἡ Ἑταιρία αὐτὴ ἐπήνεγκεν μεγίστην ζημίαν εἰς τε τὸ χρηματικὸν αὐτῆς καὶ εἰς τὴν ἄλλην διοίκησιν, ὥστε μετὰ τὸν θάνατον μάλιστα τοῦ τε Ἀντιπροέδρου καὶ Προέδρου αὐτῆς οὐδὲ κἄν νὰ καταρτισθῇ αὕτη ἦτο ἐφικτόν. Ὅθεν ἡ ἐπιθυμία τοῦ νὰ μὴ καταστραφῇ ἐν τῶν ἀρχαιοτέρων ἐν Ἑλλάδι σωματείων, τὸ ὁποῖον συνέτεινεν ἀρκετὰ ὑπὲρ τῆς ἀνακαλύψεως καὶ συντηρήσεως τῶν ἀρχαιοτήτων, καὶ ἐτίμησεν κατὰ τὸ δυνατόν τὴν Ἑλλάδα, ἔπεισεν ἡμᾶς νὰ προέλθωμεν εἰς τὸ μέτρον, ὅπερ εὐτυχῶς ἐπανεφέρεν εἰς τὸν βίον τὴν πολύτιμον ταύτην Ἑταιρίαν. Τὸ Ὑπουργεῖον ὑποστηριζόμενον διὰ τῶν χρηματικῶν χορηγιῶν τῆς ΑΑ. ΜΜ. πρὸ πολλοῦ ἔδωκε τὴν ἀναγκαίαν ὥθησιν εἰς τὰς ἀρχαιολο-

γικὰς ἐργασίας καὶ χαίρει ὅτι δύναται νὰ σᾶς ἀναγγεῖλῃ ὅτι διὰ τῶν ἀνακαλυφθέντων ἀρχαιολογικῶν λειψάνων ἐπλούτισε τὰς ἀρχαιολογικὰς ἡμῶν συλλογὰς καὶ ἐχορήγησε νέας ἀφορμὰς μελέτης περὶ τῆς Πατρίδος ἡμῶν εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον. Ἡ ἀνακαίνισις τῆς Ἑταιρίας δὲν ἀμφιβάλλομεν, ὅτι θέλει συντελέσει τὰ μέγιστα εἰς τὸ ἔργον, ὅπερ ἀπὸ χρόνου πολλοῦ ἐπιδιώκομεν, καθόσον εἴμεθα πεπεισμένοι ὅτι ἅπαντα τὰ συνιστῶντα τὰς ἀρχὰς αὐτῆς πρόσωπα ἐμπνέονται ἀπὸ τὰ πατριωτικὰ ἐκεῖνα αἰσθήματα, ὧν πολλάκις δείγματα ἀναντίρρητα ἔδειξαν. | Ὁ Ὑπουργὸς | Χ. Χριστόπουλος».

Μὲ τὴν ἀπόφαση τοῦ Ὑπουργοῦ ξαναγύρισε ἡ Ἑταιρεία στὰ πρῶτα τῆς ὄρια, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ὁ μεγαλεπήβολος Α. Ρ. Ραγκαβῆς προσπάθησε νὰ τὴν βγάλει. Ἡ ἀρχαιολογικὴ κοινωνία τῆς Ἀθήνας ἦταν μικρὴ, γιὰ νὰ σχηματίσει Ἀκαδημία. Μὲ κυρίαρχο τῶν πραγμάτων τὸν Πιττάκη δὲν ἦταν δυνατὴ καμιά πρόδος πρὸς τέτοιες κατευθύνσεις.

Ἡ νέα Ἐφορεία, στὶς ἐργασίες τῆς ὁποίας δὲν μετεῖχε ὁ Κουμανούδης¹¹⁴, ἔδειξε ἐξ ἀρχῆς μεγάλη δραστηριότητα. Ἀνέθεσε στὰ μέλη τῆς Οἰκονομίδη καὶ Καστόρχη νὰ μελετήσουν τὸ θέμα νέου ὀργανισμοῦ, ἐνήργησε γιὰ τὴ διαφώτιση τοῦ κοινοῦ καὶ τὴν ἐγγραφή νέων μελῶν, περιτοίχισε τὸ ἰδιόκτητο οἰκόπεδο τῆς οἰκίας Ψωμᾶ καὶ κατέγραψε τὰ ἀδέσποτα στὴν πόλιν ἀρχαῖα. Ἡ χρηματικὴ τῆς περιουσία, ἐκτὸς τῶν ἀκινήτων, ἦταν 8 μετοχὲς τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς καὶ 4.456 δραχμὲς στὶς ὁποῖες προστίθενται ἀπὸ τὸν Πιττάκη 12 χρυσᾶ εἰκοσάφραγκα τὰ ὁποῖα ἔχει προσφέρει ὁ Brunn¹¹⁵.

Γιὰ τὶς ἀνάγκες τῶν μελλοντικῶν ἀνασκαφῶν προσλαμβάνεται ἐπιστάτης μὲ ἡμερομίσθιο δύο δραχμῶν καὶ ὡς βοηθὸς τοῦ γραφεῖου ὁ βοηθὸς τοῦ Γενικοῦ Ἐφόρου τῶν Ἀρχαιοτήτων Φριδερίκος μὲ μισθὸ 30 δραχμῶν τὸν μῆνα¹¹⁶. Νέα μέλη σημαντικὰ γιὰ τὸν ρόλο ποῦ θὰ παίξουν στὰ πράγματα τῆς Ἑταιρείας ἐκλέγονται οἱ Φίλιππος Ἰωάννου, Ἰ. Παπαδάκης, Ἀθ. Ρουσόπουλος, Λύσ. Καφταντζόγλου, Νικ. Σαρίπολος, Ἀχ. Ποστολάκας, Σπυρ. Φιντικλῆς καὶ Δημ. Σεμιτέλος¹¹⁷ καὶ οἱ Σ. Σίνας, Δ. Μπερναρδάκης καὶ Α. Ἀροάκης¹¹⁸, οἱ ὁποῖοι γρήγορα θὰ ὀνομαστοῦν ἐπίτιμοι Ἀντιπρόεδροι¹¹⁹.

Ὁ Πρόεδρος Νικ. Κωστής ὑποβάλλει τὴν παραίτησή του· ἡ Ἐφορεία δὲν τὴν δέχεται, τὸ ἴδιο ἀποφασίζει καὶ ἡ Γενικὴ συνέλευσις¹²⁰ ἢ ὁποία δὲν δέχεται καὶ τὴν παραίτηση τοῦ Κουμανοῦδη. Αὐτὸς ὅμως ἀντίθετα ἀπὸ τὸν Κωστή ἐμμένει καὶ δὲν μετέχει στὶς ἐργασίες τῆς Ἐφορείας¹²¹.

Ἡ ἐνεργητικότητα τῆς Ἐφορείας, ἡ τάξη τῶν πρακτικῶν τῆς καὶ ἡ πυκνότητα τῶν συνεδριάσεων τῆς ὀφείλονται, ὅπως διαπιστώνει ὁ Καββαδίας¹²², στὸν Εὐθ. Καστόρχη τοῦ ὁποίου «ἡ δραστηριότης καὶ ὁ πρακτικὸς νοῦς ὠδήγησαν τὴν Ἐφορείαν τοῦ ἔτους τούτου εἰς ἐνεργείας τοσοῦτον εὐστόχους, ὥστε νὰ δύναται αὕτη δικαίως νὰ θεωρηθῆ ὡς ἐμπεδώσασα καὶ οὕτως εἰπεῖν, ἐπανιδρύσασα τὴν τέως ἐν παραλυσίᾳ καὶ παντελεῖ ἀδρανεῖα διατελοῦσαν Ἐταιρείαν».

Χάρις στὴν παραχώρηση ἐκ μέρους τοῦ Πανεπιστημίου μιᾶς αἴθουσας ἢ Ἐταιρεία ἀποκτᾶ στέγη ὅπου τοποθετοῦνται νέες βιβλιοθήκες καὶ ὅπου θὰ γίνονται οἱ συνεδριάσεις τῆς Ἐφορείας¹²³. Ὁ βοηθὸς τοῦ γραφείου ὅμως παραιτεῖται γιὰ τὸ εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐγκαταλείπει τὴν τακτικὴν του θέσιν γιὰ τὶς ἀνάγκες τῆς Ἐταιρείας καὶ ἀποφασίζεται ἡ πρόσληψη νέου¹²⁴. «Ἐκ τῶν τριῶν φοιτητῶν τοῦ Πανεπιστημίου, ὧν δείγματα τῆς καλλιγραφίας τῶν ὑπέβαλεν ὁ κ. Καστόρχης ἐξελέχθη βοηθὸς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ἐταιρείας ὁ Ἰ. Πετριδης ὡς καλλιγραφικώτερος» μὲ μισθὸ 30 δραχμῶν τὸν μῆνα¹²⁵. Ἀπολύθηκε ἐπίσης ὁ ἐπιστάτης τῶν ἀνασκαφῶν ἐπειδὴ δὲν ἐφέρθη πιστῶς καὶ προσλαμβάνεται ὁ Παναγῆς Μαζιώτης¹²⁶ μὲ ἴδιο ἡμερομίσθιο καὶ σὲ λίγους μῆνες μὲ μισθὸ 50 δραχμῶν¹²⁷.

Μὲ τὴν πρότασιν τοῦ Καστόρχη νὰ γίνουν μέλη τῆς Ἐταιρείας οἱ σχολάρχες καὶ οἱ διευθυντὲς τῶν ἑλληνικῶν σχολείων καὶ μὲ τὴν μέσῳ τοῦ Ὑπουργείου Ἐσωτερικῶν πίεσιν πρὸς τοὺς δήμους νὰ ἐγγράψουν στὸν προϋπολογισμόν τους ἐτήσια συνδρομὴ ὑπὲρ τῆς Ἐταιρείας, μὲ τὶς εἰσφορὰς τῶν παλαιῶν μελῶν καὶ τὴν ἐγγραφήν νέων στὸ ἐξωτερικὸ μεταξὺ τῶν ὁποίων βρισκόνταν οἱ πλουσιότατοι τῶν ἑλλήνων καὶ τὴ σύστασιν ἐπιτροπῶν σὲ πόλεις τοῦ ἐξωτερικοῦ μὲ σκοπὸ τὴν συλλογὴν χρημάτων, ἢ Ἐταιρεία ἀποκτᾶ στερεὴν οἰκονομικὴν βάση¹²⁸.

Ἐντονη δραστηριότητα ἔδειξε ἡ Ἐφορεία καὶ στὰ ἀνασκα-

φικὰ ἔργα. Μὲ τὴν βοήθεια τοῦ Καφταντζόγλου ἀποφασίζεται ὁ καθαρισμὸς τοῦ μνημείου τοῦ Λυσικράτους ὁ ὁποῖος ὅμως δὲν ἔγινε ἐξ αἰτίας προβλημάτων ποὺ δημιουργοῦσαν οἱ περίοικοι. Ἀποφασίζεται ἐπίσης νὰ ἀνασκαφεῖ «ὁ παρὰ τῷ Θεσιῶ καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Βλασσαροῦς χώρος, ἐπλεγόμενος τῶν Ἐπωνύμων ἢ Φορβάντειον, ἔνθα ἐφαίνοντο τρία κολοσσιαῖα καὶ τερατόμορφα ἀγάλματα». Ἡ ἀνασκαφὴ δὲν ἔφθασε βέβαια στὸ τέλος τῆς ἐξ αἰτίας τῶν δυσκολιῶν ποὺ παρου-

σίαζε ό χώρος¹²⁹. Από την έρευνα που έγινε άργότερα αποδείχτηκε ότι τα τρία άγάλματα άποτελοϋσαν μέρος της πρόσοψης του Όδείου του Άγρίππα στην Άγορά των Άθηνών¹³⁰.

Μεγάλο έγχείρημα άποτέλεσε ή άνασκαφή του Διονυσιακού Θεάτρου ή όποία όπως είδαμε είχε γίνει με άκαρπο άποτέλεσμα και παλαιότερα. Παρά τους ένδοσιασμούς που ύπήρχαν τó έργο έπιχειρήθηκε γιατί «ή δι' άνασκαφής άπόδειξις της έν προτέροις χρόνοις καταστροφής αύτου άπαλλάσσει ήμās του μώμου, ότι άνεχόμεθα νά διασχίζηται ύπό του άρότρου, και νά καλύπτηται ύπό σωρείας χωμάτων, έν Άθήναις μάλιστα, τó άρχαιότατον Θεάτρον της Έλλάδος»¹³¹. Κατά τó διάστημα Ίανουαρίου - Μαΐου 1859 άποκαλύφθηκε μέρος του κοίλου διακόπηκε όμως ή άνασκαφή άπό τόν «Πρόεδρο ένεκα του πολλού καύσωνος και της προσεγγίσεως των έκλογών»¹³².

Τελευταίο σημαντικό έργο της προσωρινής Έφορείας είναι ή άποχωμάτωση και ό καθαρισμός της έκκλησίας της *Μεγάλης Παναγίας*¹³³, του τετρακόγχου άρχαίου οικοδομήματος που βρίσκειται στη βιβλιοθήκη του Άδριανού¹³⁴.

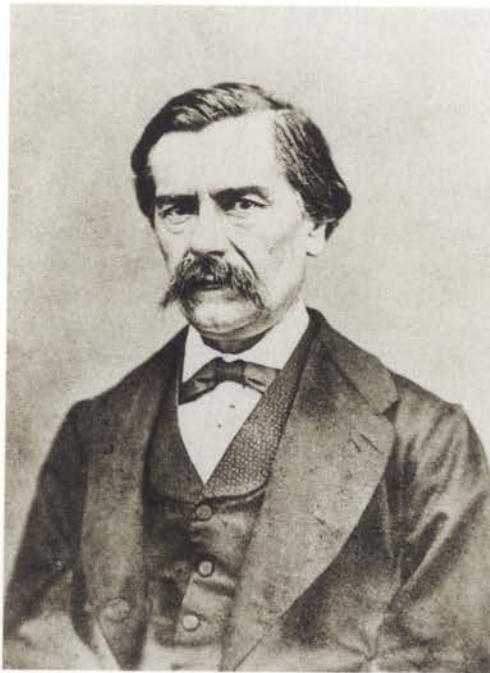

Ευθύμιος Καστόρης.

Τὰ ἔσοδα τῆς Ἑταιρείας κατὰ τὴν περίοδο 1858-59 ἦταν πλὴν τῆς ἀκινήτου περιουσίας, ὀκτὼ μετοχῆς τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς καὶ 14.000 δραχμῆς περίπου. Τὰ ἔξοδα ἦταν 8.817, 65 δραχμῆς.

Στὶς 24 Μαΐου 1859 ἐγίνε Γενικὴ Συνέλευση στὸ Πανεπιστήμιο. Ὁ Καστόρχης διάβασε τὸν ἀπολογισμὸ τῆς Ἐφορείας καὶ ἀκολούθησε ἀπὸ τὰ 66 παρόντα μέλη ἡ ἐκλογὴ τῆς νέας. Ἐξελέγησαν Πρόεδρος Φίλιππος Ἰωάννου, Ἀντιπρόεδρος Κ. Σ. Πιττάκης, Γραμματεὺς Στέφ. Κουμανούδης, Ταμίας Γ. Καραμάνος, μέλη Γρ. Παπαδόπουλος, Λύσ. Καφταντζόγλου, Εὐθ. Καστόρχης καὶ Π. Εὐστρατιάδης¹³⁵.

Μὲ τὴν ἐκλογὴ αὐτὴ ἀρχίζει νέα περίοδος τῆς δράσης τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας. Κατὰ τὴ διάρκειά της ἡ Ἑταιρεία θὰ ἀποκτήσει τὴν πλήρη μορφή της καὶ θὰ ἐπιτελέσει ἓνα μεγάλο μέρος τοῦ ἕως σήμερα ἔργου της.

Στέφανος Κουμανούδης.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΑΑΕ	Ἄρχεϊον ἐγγράφων Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας
<i>Arch. Anz.</i>	<i>Archäologischer Anzeiger</i>
CIA	<i>Corpus Inscriptionum Atticarum</i>
CIG	<i>Corpus Inscriptionum Graecarum</i>
ΕΔΑΕ	Ἐνημερωτικὸ Δελτίο τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας (1988-1991)
Ἰστ. Ἀ. Ἐτ.	Β. Χ. Πετράκου, <i>Ἡ ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία. Ἡ ἱστορία τῶν 150 χρόνων τῆς</i> (Ἀθήναι 1987)
ΜΜΕ	Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαίδεια
Ὁ Μέντωρ	Ὁ Μέντωρ. Χρονογραφικὸ καὶ ἱστοριοδιφικὸ Δελτίο τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας (1992-)
ΠΑΑ	Πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν
ΠΑΕ	Πρακτικὰ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας
ΠΑΣ	Πρακτικὰ τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συλλόγου (χειρόγραφα)
ΠΣΑΕ	Πρακτικὰ τοῦ Συμβουλίου τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας (χειρόγραφα)
*	Μὲ τὸν ἀστερίσκο δηλώνεται ὁ συντάκτης τοῦ παρόντος.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Ν. Μ. Παναγιωτάκη, *Κρητικό Θέατρο* (1998) 11 κέ., 65 κέ. Τοῦ ἰδίου, *Κρητικὴ Ἀναγέννηση* (2002) 32 κέ., 103 κέ.
2. ΠΑΑ 1926, 31-43· βλ. κυρίως Ἀνδρέου Μουστοξόδη, Περὶ τῶν ἐν Κερκύρα Ἀκαδημιῶν καὶ τῶν συγχρόνων αὐταῖς λογίων, *Κερκυραϊκὰ Χρονικά* 24, 1980, 161-178.
3. Κ. Λάππα, *Πανεπιστήμιο καὶ φοιτητὲς στὴν Ἑλλάδα* 29· Θεοδ. Βελιανίτης, ΜΕΕ λ. Ἀκαδημία. Ἑλλη Γιωτοπούλου Σισλιάνου, *Ἐκπαιδευτικά, Τὰ αὐτονόητα καὶ ἀνεπίτευκτα* (Κέδρος 2007) 202, 206-208.
4. Γεωργίου Τυπάλδου Ἰακωβάτου, *Ἱστορία τῆς Ἰόνιας Ἀκαδημίας*, ἔκδ. Σ. Ἀσδραχᾶ (Ερμῆς 1982).
 - 4α. Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, Λόγοι ἐκφωνηθέντες τῇ 18 Σεπτεμβρίου 1860 (ἐν Ἀθήναις 1860) 63· Κ. Καιροφύλας, *Τὰ Ἀθηναϊκά*, τ. 15, 21.
5. Ἑλλη Γιωτοπούλου Σισλιάνου, Ἡ Φιλόμουσος Ἐταιρεία καὶ οἱ ἀρχαιοδίπτες, *Ἀμνηστός*, στὴ μνήμη Φώτη Ἀποστολόπουλου (Ἀθήνα 1984) 191-253· Τηλεμάχου Θ. Βελιανίτη, *Ἡ Φιλόμουσος Ἐταιρεία τῶν Ἀθηνῶν* (Ἀθήνα 1993).
6. Μοῦσαι ἐλευθερίας συνόμιλοι αἱ τ' ἀπόδημοι
 ἐπλάζοντο χρόνον μακρὸν ἐπ' ἄλλοτρίης,
 ἔμπαλι νοστήσασαι ἐς Ἑλλάδα πολυπόθητον
 δῶρ' αὐτῶν Ἑλλήνων παισὶ νέμουσι φίλα.
*Οἱ Μοῦσαι, σύντροφοι τῆς ἐλευθερίας, οἱ ξενητεμέναι,
 περιπλανῶντιαν χρόνια ἀτελεῖα στὴν ξένη γῆ,
 τώρα ποὺ γύρισαν στὴν πολυπόθητη Ἑλλάδα
 μοιράζον πάλι ὁμορφα δῶρα σὰ παιδιὰ τῶν Ἑλλήνων.*
7. Σωκράτης Κουγέας, ΠΑΑ 9, 1934, 14-22.
8. Ντίνος Κονόμος, *Ἐπισησιακὰ Φύλλα* Η, 2, 1973, 52-55.
9. Ἡ Ἑλλάδα τοῦ Καποδίστρια Β' 141-143 μετ. Α. Σπήλιου (Τολίδης 1972).
10. Δαυίδ Ἀντωνίου, *Οἱ ἀπαρχὲς τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ σχεδιασμοῦ σὺν νεοελληνικῷ κράτει: Τὸ σχέδιο τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ 1833* (Ἀθήνα, Πατάκης 1992), 120-122.
11. *Ὁ ἑλληνικὸς λαός* (μετάφραση Ὀλγας Ρομπάκη, Τολίδης 1976), 539-540.
12. Ἐγγραφο ἀρ. 7754/11/23 Σεπτεμβρίου 1836.
13. Β' 158-159.
14. Σφάλλεται ὁ Ραγκαβῆς ἐξ αἰτίας τοῦ χρόνου ποὺ ἔχει περάσει. Πρόεδρος ἐξελέγη ὁ Γεώργιος Γλαράκης. Ὁ Δρόσος Μανσόλας διετέλεσε Ἀντιπρόεδρος κατὰ τὸ διάστημα 1844-1845.
15. Ἀναδημοσιεύεται: *Ἰστ.* Ἀ. Ἐτ. 222-229.
16. Περιγραφή τῆς νέας μορφῆς τῆς Ἐταιρείας ἔκαμε ὁ Ἀ. Ρ. Ραγκαβῆς κατὰ τὴν ἐτήσια δημόσια συνέλευση ποὺ ἔγινε στὴν Ἀκρόπολη, στὶς 23 Μαΐου/5 Ἰουνίου (Πρακτικά τῆς Π' Συνεδριάσεως τῆς ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας 4-8).
17. Εὐθυμίου Καστόρχη, *Ἱστορικὴ ἔκθεσις τῶν πράξεων τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς τὸ 1837 μέχρι τοῦ 1879 τελευτῶντος*, 34.

18. ΠΑΣ 14 Σεπτεμβρίου 1848.
19. ΠΣΑΕ 1 Φεβρουαρίου 1848.
20. Β' 158-159.
21. 'Αλεξάνδρου Ρίζου Ραγκαβή, *Χειρόγραφος κώδιξ αρ. 35* (έπιμ. Εύθ. Θ. Σουλογιάννη, Ίφιγ. Μποτουροπούλου, 'Ακαδημία 'Αθηνών, 'Αθήνα 1997), 265-277.
22. ΠΑΕ 1848, 24.
23. 'Ο Γεώργιος Γλαράκης είχε διαδεχθεί τὸν ἐκλιπόντα Ἰωάννη Κωλέτιη.
24. *Ἀπομνημονεύματα Β'* 159.
25. Πάλι σφάλλεται ὁ Ραγκαβῆς. Πρόεδρος ἐξελέγη, ἀπόντος τοῦ Ἰ. Ρίζου, ὁ Ἰωάννης Κωλέτιης, τὸ 1844, καὶ μετὰ τὸν θάνατό του, τὸ 1847, ἐξελέγη Πρόεδρος ὁ Γ. Γλαράκης, σὺς ἀρχαιρεσίες τῆς 30 Ἰουνίου 1848. Ἔγιναν τρεῖς ψηφοφορίες. Κατὰ τὴν πρώτη κανεὶς δὲν ἐξελέγη, κατὰ τὴν δευτέρα ὑπῆρξε ἰσοψηφία Ἰ. Ρίζου καὶ Γ. Γλαράκη καὶ κατὰ τὴν τρίτη ὁ Γλαράκης ἔλαβε 13 ψήφους καὶ ὁ Ρίζος 12.
26. Σκαρλάτου Δ. Βυζαντίου, *Ἡ Κωνσταντινούπολις ἢ Περιγραφή τοιογραφική, ἀρχαιολογική καὶ ἱστορική* (τ. 1-3, 1851, 1867, 1869).
27. Ἡ μὴ ἐκλογή τοῦ Ἀσωπίου καὶ τοῦ Βάμβα προκάλεσε αἴσθησις στὴν Ἀθήνα καὶ ὁ Ραγκαβῆς στὴ Συνέλευσις τῆς 23 Μαΐου/5 Ἰουνίου 1849, τὴν αἰτιολογεῖ δημοσίως (Πρακτικὰ τῆς Π' Συνελεύσεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας 6).
28. *IG II² 4646· AE 1852, 637-640 καὶ 1853, 1082.*
29. 'Ο πλήρης τίτλος εἶναι «Ἦλη ἵνα χρησιμεύσῃ πρὸς ἀπόδειξιν ὅτι οἱ νῦν κατοικοῦντες τὴν Ἑλλάδα εἰσὶν ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων». Τis μελέτες του αὐτὲς ὁ Πιττάκης τις ἐπεξέτεινε καὶ τις δημοσίευσε: *Ἐφημερίς Ἀρχαιολογική* 1852, 644-664· 1853, 935-936· 1854, 1214-1224· 1856, 1435-1448· 1858, 1707-1714· 1858, 1808-1810· 1859, 1910. Ἀκόμη δημοσίευσε καὶ τὴ σειρά ἄρθρων μὲ τίτλο «Χωρία παράλληλα τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς νῦν ἑλληνικῆς γλώσσης, ἵνα καὶ ταῦτα χρησιμεύσωσι πρὸς ἀπόδειξιν ὅτι οἱ νῦν Ἕλληνες εἰσὶν ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων ἑλλήνων», *Ἐφημερίς τῶν Φιλομαθῶν* 1859, ἀρ. 340, 1118-1121· ἀρ. 341, 1129-1132· ἀρ. 342, 1136-1137· ἀρ. 343, 1147-1148· ἀρ. 344, 1152-1153· 1860, ἀρ. 348, 1178-1188· 1195-1196· 1218-1219· 1225-1227. 'Ο Πιττάκης θεωρεῖται ὡς ἓνας ἀπὸ τοὺς πρώτους Ἕλληνες λαογράφους. Στίλπων Κυριακίδης, λ. *Λαογραφία*, Ἐγκυκλοπ. Λεξ. Ἐλευθεροδάκη, τόμ. 8, 499α.
30. 'Ο Δημήτριος Γαλανός (1760-1833), Ἀθηναῖος, ἦταν ἰνδολόγος. Μετὰ ἀπὸ σπουδὲς στὴν Ἀθήνα (σχολὴ Ντέκα) καὶ στὸ Μεσολόγγι (σχολὴ Παναγιώτη Παλαμᾶ) πῆγε στὴν Κωνσταντινούπολι καὶ ἀπὸ κεῖ σὺς Ἰνδίες (1786) ὡς δάσκαλος τῶν παιδιῶν Ἑλλήνος ἐμπόρου, ὅπου γοητεύτηκε ἀπὸ τὸν ἰνδικὸ πνευματικὸ πολιτισμὸ. Μὲ τὴ στάσις του στὴ ζωὴ καὶ τις μελέτες του ἀπέκτησε μεγάλη φήμη ἀνάμεσα στοὺς Ἰνδοὺς. Μετέφρασε στὰ ἑλληνικὰ συγγράμματα τῶν βραχμάνων, μερικὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐκδόθηκαν ἀπὸ τὸν Γεώργιο Κοζάκη Τυπάλδο.
31. Πιθανῶς τὸ μνημονεῦμένο ὑπόμνημα εἶναι ἐκεῖνο ποὺ θὰ διαβαζόταν στὴν ἐτήσια συνέλευσις, στὴν Ἀκρόπολι, σὺς 23 Μαΐου/ 5 Ἰουνίου 1849.

Ἐξ αἰτίας τοῦ ψυχροῦ ἀνέμου ἡ συνέλευση διαλύθηκε ἐνωρίτερα τοῦ κανονικοῦ (Πρακτικά τῆς II Γενικῆς Συνελεύσεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας 4 καὶ 34).

32. Β' 272-274.

33. Δὲν ἀληθεύει αὐτὸ ποὺ λέγει ὁ Ραγκαβῆς. Ἀνάμεσα στὰ 58 ἀντεπιστέλλοντα μέλη ποὺ ἐξελέγησαν ἕως τὸ τέλος τοῦ βίου τοῦ Συλλόγου δὲν ὑπάρχει Γερμανὸς φαρμακοπώλης, κάτοικος, μάλιστα, Πειραιῶς. Σὲ πῖνακα ὅμως τοῦ Εὐστρατιάδη, ποὺ ἐπιγράφεται «οἱ ψηφοφορήσαντες ἐν ταῖς ἀρχαιρεσίαις τῆς ἀρχαιολ. ἐταιρίας κατὰ τὸ 1853» καταγράφονται 49 ἑταῖροι μεταξὺ τῶν ὁποίων, χωρὶς ὄνομα, «φαρμακοπώλης τις». Ἴσως εἶναι ἐκεῖνος γιὰ τὸν ὁποῖο κάνει λόγο ὁ Ραγκαβῆς χαρακτηρίζοντάς τον ἐσφαλμένα, ὡς μέλος τοῦ Συλλόγου ἐνῶ ἦταν μόνον μέλος συντελεῶς τῆς Ἑταιρείας.

34. Ἡ ἐκλογὴ ἔγινε στὶς 6 Ἰανουαρίου 1851. Ὁ Ραγκαβῆς παραιτήθηκε στὶς 9 Ἰανουαρίου.

35. Ὁ Εὐστρατιάδης ἦταν Ἀντιγραμματεὺς.

36. Κατὰ τὴ συνεδρίαση τοῦ Συλλόγου τῆς 15 Ἰουνίου 1849, ἀπουσίαζαν ὁ Ἰάκωβος Ρίζος Νερουλός, ὁ Γεώργιος Τυπάλδος καὶ ὁ Ἀλέξανδρος Ρίζος Ραγκαβῆς. Μεταξὺ τῶν ὑποψηφίων γιὰ ἐκλογὴ ἦσαν ὁ Γεώργιος Γεννάδιος καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Παπαρρηγόπουλος, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐξελέγησαν. Ἐλαβαν μόνον μία ψήφο ἐπὶ ἐπτά παρόντων. Ὁ Ἀσώπος, ὅπως εἶδαμε προηγουμένως, δὲν ἐπιθυμοῦσε νὰ γίνῃ μέλος τοῦ Συλλόγου.

37. Τὰ νέα μέλη ἦσαν ὀκτώ, Πρινάρης, Σ. Οἰκονόμος, Κουμανούδης, Η. Μητσόπουλος, Εὐστρατιάδης, Ι. Ραγκαβῆς, Χαραμῆς, Καραμάνος.

38. ΑΑΕ 152/ 17 Φεβρουαρίου 1851.

39. ΠΑΣ 24 Μαρτίου 1851.

40. Ὁ Πιττάκης (*Ἐφημερὶς Ἀρχαιολογικῆς* 1854, 1280-1281) οὐ ἐκτενέστατη σημεῖωσή του ἐκθέτει τὴν ὑπόθεση τῶν ἐπιγραφῶν ἀπὸ τὴν οἰκία Ψωμᾶ, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀληθεῖς οἱ ἰσχυρισμοὶ του, ὅτι εἶχε ἀνακοινώσει πρὸ τῆς 10 Ἀπριλίου 1851 τὸ μυστικὸ του. Στὰ *Πρακτικά τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἑταιρείας* καὶ τοῦ Συλλόγου δὲν ὑπάρχουν μνῆες.

41. Β' 278-279.

42. Ἡ δαπάνη γιὰ τὴν ἀνασκαφὴ καὶ τὴν ἀγορὰ τῆς οἰκίας Ψωμᾶ ἐβάρυνε ἀποκλειστικὰ τὴν Ἑταιρεία.

43. *Ἐπιγραφαὶ ἀνέκδοτοι ἀνακαλυφθεῖσαι καὶ ἐκδοθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συλλόγου* 1851, 1852, 1855.

44. ἀπομαγδαλία. Ἡ ψυχή τοῦ ψωμοῦ μὲ τὴν ὁποία οἱ ἀρχαῖοι σκούπιζαν τὰ χέρια τους κατὰ τὸ φαγητὸ καὶ μετὰ τὴν ἔρριχναν στὰ σκυλιά, ὅπως περιγράφει ὁ Ἀριστοφάνης, *Ἰππῆς* 413/4 «ἢ μάτην γ' ἂν | ἀπομαγδαλίας σιτούμενος τοσοῦτος ἐκτραφεῖην» (τοῦ κάκου, βρέ, ἔχω γίνῃ | ἐγὼ ἕνας τέτοιος ἀντρακλας μασώντας ἀποφάγια; Μετ. Θρ. Σταύρου). Στὸν Πλούταρχο, *Λυκοῦργος* 12, 5-6 ἕνα κομμάτι ψυχᾶς (ἀπομαγδαλία) χρησιμοποιεῖται, στὴ φυσικὴ του κατάσταση ἢ συμπεσομένο, ὡς ψῆφος, θετικὴ ἢ ἀρνητικὴ.

45. Ἔργο τοῦ Κωνσταντίου: *Κωνσταντινῆς ἢ ἀρχαιολογικῆς διαγραφῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως* (1844).

46. Ἰλήκοις Πολυούχου· ἀπὸ ἐπίγραμμα τοῦ Ἀγαθίου Σχολαστικοῦ (*Ἀνθολογία Παλατινὴ* IX, 154): νὰ εἶσαι εὐμενῆς προστάτη (φύλακα) τῆς πόλης.

47. Στις 14/26 Σεπτεμβρίου 1687, στις 7 ή 8 ώρα, βόμβα των Βενετών του Μοροζίνι που πολιορκούσαν την Ακρόπολη με άρμηγὸ τὸν Καίνιξμαρκ, ἀνατίναξε τὴν μπαρουταποθήκη στὸν Παρθενώνα. Μὲ τὸ ρήμα διεσφενδόσιον ἐννοεῖται ἡ διασπορὰ τῶν μελῶν τοῦ ναοῦ.

48. Χαρακτηρίζει τὴν ἀπὸ τοῦ 1799 καὶ μετὰ ἐπιχείρηση τοῦ Elgin, τῆς ἀπόσπασης ἀπὸ τὸν Παρθενώνα τῶν γλυπτῶν του, ἀετωμάτων, μετοπῶν, ζωφόρου.

49. ἀπηγλάισε· τοῦ ἀφαίρεσε τὴν ὁμορφιά του.

50. δαίδαλα· ἔργο τέχνης, καλλιτέχνημα.

51. βριαρός· δυνατός, ἰσχυρός.

52. Τὸ 1674 ὁ ζωγράφος Jacques Carrey σχεδίασε τὰ ἀετώματα τοῦ Παρθενῶνος στὴν κατάσταση ποῦ βρῖσκονταν ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἔκρηξη. Ὁ Carrey συνόδευε τὸν μαρκήσιο de Nointel (1635-1685), Γάλλο διπλωμάτη, πρεσβευτὴ τῆς Γαλλίας στὴν Κωνσταντινούπολη, σὲ ταξίδι του στὴν Ἀθήνα, ὅπου τοῦ δόθηκε ἡ εὐκαιρία νὰ ἐκπονήσει πολὺτιμα σήμερα σχέδια ποῦ βρῖσκονται στὴν Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη τῆς Γαλλίας. Κατὰ νεώτερες ἔρευνες πιθανῶς δὲν εἶναι ὁ Carrey ποῦ ἔκανε τὰ σχέδια τῶν γλυπτῶν τοῦ Παρθενῶνος καὶ ἄλλων μνημείων τῆς Ἀθήνας, ἀλλὰ ἄλλος, κάποιος Φλαμανδὸς Ζωγράφος.

53. Χονδρὸ χαρτί, χαρτόνι. Ἐννοοῦνται τὰ σχέδια τοῦ Carrey.

54. *Le voyage du jeune Anacharsis en Grèce au IVe siècle de l'ère vulgaire* (1788) τοῦ abbé Jean-Jacques Barthélemy (1716-1795), Γάλλου λογίου καὶ λογοτέχνου. Στὴν περιήγηση τοῦ νέου Ἀναχάρσιδος ὁ Barthélemy περιγράφει τὸ ταξίδι φανταστικοῦ ἀπογόνου τοῦ ὁμωνύμου Σκύθη φιλοσόφου Ἀναχάρσιδος στὴν Ἑλλάδα, στὰ μετὰ τὸν Μ. Ἀλέξανδρο χρόνια. Ὁ πραγματικὸς Ἀναχάρσις, Σκύθης ἀπὸ βασιλικὴ γενιά, περιηγήθηκε τὴν Ἑλλάδα καὶ ἔγινε φίλος τοῦ Σόλωνος καὶ τοῦ Περιάνδρου. Πρῶτος κάνει λόγο γι' αὐτὸν ὁ Ἡρόδοτος (IV, 46 καὶ 76). Συγκαταλεγόταν στοὺς ἐπιτά σοφοὺς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Βλ. Νίκου Παπαχατζή, Ὁ Σκύθης Ἀναχάρσις στὴν Ἑλλάδα τῶν ἀρχαίων χρόνων, *Ὁ Μέτωπος* 18, 1991, 166-169. Τὰ σχέδια τοῦ Carrey, ἢ τοῦ ἄλλου Φλαμανδοῦ Ζωγράφου τοῦ μαρκησίου de Nointel, χρησιμοποιήθηκαν γιὰ πρώτη φορὰ ἀπὸ τὸν Jean Denis Barbié du Bocage (1760-1825), γεωγράφο καὶ ἰδρυτὴ τῆς Γεωγραφικῆς ἑταιρείας στὸ Παρίσι, γιὰ τὴν εἰκονογράφηση τοῦ βιβλίου τοῦ abbé Barthélemy. Ὁ Barbié du Bocage ἦταν φίλος τοῦ Κοραΐ καὶ σῶζεται μεγάλος ἀριθμὸς ἐπιστολῶν τοῦ Ἑλληνα σοφοῦ πρὸς τὸν Γάλλο φίλο του.

55. Εἶναι ὁ τόμος *Σύνοψις τῶν Πρακτικῶν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας τῶν Ἀθηναίων*. Ἐκδοσις δευτέρα. *Resumé des Actes de la Société Archéologique d'Athènes*. Deuxième édition. Ἐν Ἀθήνας ἐκ τῆς Δημοσίου Τυπογραφίας 1846 [1847]. Εἶναι σπανιότατο βιβλίον, καὶ περιέχονται σ' αὐτὸ οἱ λογοδοσίαι τῆς Ἑφορείας τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας τῶν ἐτῶν 1837-1846/47, ἑλληνικὰ καὶ γαλλικὰ. Εἶναι συνολικὴ ἀνατύπωση, σὲ μεγαλύτερο σχῆμα, τῶν μικρότατων φυλλαδίων στὰ ὁποῖα δημοσιεύονταν τὰ πρακτικὰ τῶν ἐτήσιων συνεδριάσεων τῶν μελῶν τῆς Ἑταιρείας στὴν Ακρόπολη, μάλιστα στὸν Παρθενώνα.

56. «Τὸ πολύπονον πόνημα» εἶναι ὁ πρῶτος τόμος τῆς συλλογῆς ἐπι-

γραφῶν ποῦ ἔκανε ὁ Ραγκαβῆς, *Antiquités Helléniques, ou répertoire d'inscriptions et d'autres antiquités, découvertes depuis l'affranchissement de la Grèce*. Athènes, Typographie et Lithographie Royales 1842 (σελ. 416, μὲ 11 πίνακες καὶ ἓνα ἀναδιπλούμενο χάρτι). Εἶναι τὸ πρῶτο συστηματικὸ ἀρχαιολογικὸ-ἐπιγραφικὸ ἑλληνικὸ ἔργο, συνταγμένο μὲ σοβαρότητα καὶ γνώση τῶν ἀπαιτήσεων τῆς ἐπιστήμης. Μαζὶ μὲ τὸν τόμο II (1855) ὑπῆρξε ὁ στόχος συνεχῶν ἐπικριτικῶν ἐπιθέσεων τοῦ Κ. Πιττάκη, ποῦ ἔβλεπε στὸν Ραγκαβῆ τὸν μόνο ἀντίπαλο στὴν Ἐπιγραφικῇ.

57. Ὁ Ραγκαβῆς ἦταν Φαναριώτης καὶ ὁ Κωνσταντῖος εἶχε γεννηθεῖ ἐπίσης στὴν Κωνσταντινούπολη, στὴ συνοικία Ξυλοπόρτης.

58. Ἀνδρέας Μεταξᾶς (1790-1860), στρατιωτικὸς καὶ πολιτικὸς ἡγέτης στὸν Ἀγῶνα, πρεσβευτῆς, ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, πρωθυπουργὸς (3 Σεπτεμβρίου 1843), ἀνέλαβε τὴ σύνταξη τοῦ Συντάγματος, πρεσβευτῆς στὴν Κωνσταντινούπολη μετὰ τὰ Παρκερικά. Στὴν προσφώνηση χρησιμοποιεῖται ὁ στρατιωτικὸς τίτλος του.

59. *ΕΔΑΕ* 1, 1988, 20-22.

60. Ὁ Εὐστρατιάδης στὸν στίχο 3 τονίζει Κηφισία, στὸν στίχο 9 ἔχει Ρίζος, χωρὶς τὸ I, καὶ στὸν στίχο 10 δὲν ἀναγράφει τὸ ὄνομα τοῦ Σ. Δ. Βυζαντίου ποῦ εἶχα συμπληρώσει στὴ δημοσίευση τῆς ἐπιγραφῆς στὸ *ΕΔΑΕ* 1, 1988. Εἶναι παραδρομὴ τοῦ Εὐστρατιάδη ἢ σκόπιμη παράλειψη; Ἐδῶ τὸ συμπληρώω πάλι.

61. 2, 1848/49 φ. 41/ I Μαῖου 1849.

62. *Ἀρχαιολογικὸν Δελτίον* 6, 1920/21, Παράρτημα 131 εἰκ. 30.

63. *Πατριαρχικὸὶ Πίνακες*. Ἐν Κωνσταντινουπόλει [1890] 689-692.

64. *Ὁ Μέντωρ* 76, 2005, 141.

65. Ἡ Λουῖζα Ψωμᾶ ἤθελε καὶ τὰ ὑλικά κατεδαφίσεως!

66. *ΠΣΑΕ* 14 Σεπτεμβρίου 1851.

67. *Ἀπομνημονεύματα* Β' 279.

68. Ἐπιγραφαὶ Σύρας Α' 11-16· Φιλολογία (παρουσίαση τῶν Ἀτάκτων Γ' τοῦ Κοραῆ καὶ προσθήκες) Β' 60-67· Φιλολογία (συνέχιση τῆς παρουσίας τῶν Ἀτάκτων Γ' τοῦ Κοραῆ καὶ προσθήκες) Γ' 95-99· Ἐπιγραφαὶ Σαλαμῖνος Δ' 130-135· Περὶ τοῦ ἐν Αἰγίνῃ νομιζομένου τοῦ Πανελληνίου Διδῶς ναοῦ εἰκοσία, Ε' 158-168· Ἐπίλοιποι τῆς Σαλαμῖνος ἐπιγραφαὶ Σ' 187-190· Ἱστορία τῆς νήσου Σκιάθου, Ζ' 223-227.

69. *Τὸ Θησεῖον καὶ ὁ ναὸς τοῦ Ἄρεως* (Ἀθήναι, 1838).

70. *L'Ancienne Athènes, ou la description des antiquités d'Athènes et de ses environs*, par Mr K. S. Pittakys athénien, Dédié au Roi (Athènes 1835).

Συστηματικὴ ἀνάλυση τοῦ περιεχομένου τοῦ βιβλίου γίνεται στὸν τόμο 3 τῆς σειρᾶς *ΑΡΜΑ* (1998), ἔκδοση τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.

71. Priscianus, λατίνος γραμματικὸς ἀπὸ τὴν Καισάρεια τῆς Μαυριτανίας τῆς Ἀφρικῆς. Ἐζήσθη στὴν Κωνσταντινούπολη ἐπὶ Ἀναστασίου (491-518).

72. Βαρὺς ὑπαινιγμὸς τοῦ Finlay ἐναντίον τοῦ Ραγκαβῆ. Πιθανῶς ἀπηχεῖ σχόλια τῆς κοινωνίας τῆς Ἀθήνας. Ὁ Ραγκαβῆς μνημονεύει στὰ *Ἀπομνημονεύματά* του, (Β' 120) ὅτι δὲν εἶχε κανένα ὄφελος ἀπὸ τὴν ἔκδοση τῶν *Antiquités Helléniques*.

73. George Finlay, *Journals and Letters I-II*, II, *Letters* 691: (ed. J. M. Hussey, Porphyrogenitus 1995).
74. *Ὁ Μέντωρ* 73, 2004, 158-163.
75. Ἰωάνης Κίνγκ (1792-1869), Ἀμερικανὸς ἱεραπόστολος διαμαρτυρόμενος. Τὸ 1832 ἴδρυσε σχολεῖο στὴν Ἀθήνα, τὸ 1852 δικάστηκε γιὰ προσηλυτισμὸ στὸν προτεσταντισμὸ, καταδικάστηκε καὶ ἐξορίστηκε. Ξαναγύρισε στὴν Ἑλλάδα καὶ συνέχισε τὴν παλιά του δράση. Τὸ 1874 οἱ μαθητὲς του ἴδρυσαν στὴν Ἀθήνα τὴν πρώτη ἑλληνικὴ εὐαγγελικὴ ἐκκλησία.
76. *ΠΑΕ* 1910, 136-143.
77. Σελίδες 12, καὶ 9 ἀναδιπλούμενοι πίνακες ἐπιγραφῶν.
78. *ΑΑΕ* 191/12 Ἰουνίου 1851.
79. *ΑΑΕ* 192/16 Ἰουνίου 1851. Ἡ ἴδια ἐπιστολὴ ἐστάλη καὶ στὸν W.M. Leake, τὴν 15 Ἰουνίου. G. Finlay, ὁ.π. II 687. Ὁ Leake πληροφορεῖ σχετικῶς τὸν Finlay μὲ γράμμα του τῆς 10 Ἰουλίου (G. Finlay, ὁ.π. 694) καὶ ἐπισημαίνει, ὅτι τὰ ἐρεῖμα ὅπου βρέθηκαν οἱ ἐπιγραφὲς ἀνήκουν σὲ μεσαιωνικὴ κατασκευή.
80. Ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος (1791-1865), ἐταῖρος ἀπὸ τὸ 1839, ἦταν πρεσβευτὴς στὸ Παρίσι (1850-1853).
81. Ὁ Αἰγυπτίωτης Τζιτζίνιας, Ζακύνθιος κατὰ τὴν καταγωγὴ, ἐμφανίζεται ὡς ἕνας ἀπὸ τοὺς πρώτους μετόχους τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς (Σπυρ. καὶ Κωνστ. Βοβολίνη, *Μέγα Ἑλλην. Βιογρ. Λεξικὸν* I, 39β καὶ 5, 177β). Δ. Τζιτζίνιας, κάτοικος Λίβερπουλ ἐμφανίζεται ὡς ἐταῖρος τὸ 1859. Ἴσως εἶναι συγγενής.
82. *Ὁ Μέντωρ* 30, 1994, 63-64.
83. *Corpus Inscriptionum Graecarum* (1828), ἀρ. 28.
84. *Antiquités Helléniques* I, 28.
85. Ὁ.π. 380-381.
86. *Arch. Anz.* 1850, 228-229.
87. *CIA* I, 1873, ἀρ. 469.
88. *Archäologische Zeitung*, Herausgegeben von Eduard Gerhard, Mitdirector des Archäologischen Instituts zu Rom.
89. Ἡ ὀρθὴ ἀνάγνωση τοῦ κειμένου τοῦ Fourmont ἔγινε, ὅπως ρητῶς λέγει ὁ Boeckh, ἀπὸ τὸν Schwab.
90. Ἰωάννης Franz (1804-1851), Γερμανὸς φιλόλογος καὶ ἐπιγραφικός, ὑφηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Μονάχου. Ἀνῆκε στὴν ἀκολουθία τοῦ Ὄθωνος ὅταν ἦλθε στὴν Ἑλλάδα τὸ 1833. Δηρῶθηκε ἕως τὸ τέλος τοῦ 1834 τὸ Γραφεῖο Διερμηνείας τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν. Τὸ 1839 ἐπέστρεψε στὸ Βερολίνο καὶ ἔγινε καθηγητὴς στὸ ἐκεῖ Πανεπιστήμιο. Συνεργάστηκε μὲ τὸν Boeckh στὴ σύνταξη τοῦ *CIG*, ἐξέδωσε τὸν *Λυσία*, ἔγραψε ἀρκετὲς φιλολογικὲς μελέτες. Εἶχε ἐξελληνίσει τὸ ὄνομά του σὲ *Φρασικλῆς*. Ὑποστηρικτὴς τοῦ Armandspberg, ὑπῆρξε πρωταγωνιστὴς στὴν κίνηση κατάρτησης τῆς πολυμελοῦς Ἀντιβασιλείας καὶ ἀνάθεσής της μόνον στὸν Armandspberg (Βλ. Ἐκδοτικὴς Ἀθηνῶν, *Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους* ΙΓ', 46).
91. *ΕΔΑΕ* I, 1988, 18-19.
92. Εἶναι ἡ ἐπιγραφὴ (φορολογικὸς κατάλογος) *IG* I³ 280 στ. 1 τοῦ 432/1 π.Χ. Ὁ Πιπτάκης (*Ἐφημερὶς Ἀρχαιολογικὴ* 1853 ἀρ. 1251) ἔχει τὴν ὀρθή

γραφη τρίτης. Τὸ πανομοιότυπο ποὺ δημοσιεύεται στὴν ἐπιστολὴ εἶναι τοῦ Εὐστρατιάδη.

93. Karl Ottfried Müller (1797-1840). Γερμανὸς ἑλληνιστὴς, ἐπιγραφικὸς καὶ ἀρχαιογνώστης. Πέθανε στὴν Ἀθήνα τὴν 1 Αὐγούστου 1840 καὶ τάφηκε στὸν Ἴππο Κολωνό (σημερινὸς Κολωνός, ἄλλοτε Κολοκυνθοῦ). Ὁ τάφος του, ποὺ διατηρεῖται, φέρει ὑψηλὴ μαρμάρινη στήλη μὲ ἀνθέμιο. Σὲ ἀπόσταση λίγων μέτρων ἀπὸ τὸν τάφο τοῦ Müller ἔχει ταφεῖ ὁ Γάλλος ἀρχαιολόγος Charles Lenormant (1802-1859). Ὁ τάφος του στολιζέται ἐπίσης μὲ ἐπιτύμβιο μνημεῖο ποὺ στέφεται ἀπὸ μαρμάρينو ἀγγεῖο.

94. ΑΑΕ 287/ 25 Σεπτεμβρίου 1852.

95. Ἀπομνημονεύματα Α' 143-152.

96. Πρακτικὰ τῆς ἐπὶ τοῦ Ἐρεχθεῖου Ἐπιτροπῆς ἢ ἀναγραφῆ τῆς ἀληθοῦς καταστάσεως τοῦ Ἐρεχθεῖου, γενομένη κατ' ἐντολὴν τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συλλόγου καὶ ἐκδοθεῖσα δαπάνῃ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας (μετὰ πινάκων λιθογραφικῶν ὀκτώ) (Ἀνεγνώθησαν ἐν τῇ συνεδριάσει τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συλλόγου τῆ 4 8βρίου 1853). Ἀθήνησιν, 1853.

97. Δὲν γνωρίζω ποιὸς ὑπηρεσίαι εἶχε προσφέρει στὴν Ἑλλάδα ὁ μαρκήσιος de Magny γιὰ νὰ τιμηθεῖ τόσο πολὺ. Μιὰ ἱστορία ἐπίτευξης παρόμοιας τιμῆς σημειώνεται στὰ Πρακτικὰ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας (ΠΣΑΕ), στίς 4 Αὐγούστου 1848:

«Ἀνεγνώσθη ἔγγραφο τοῦ κυρίου Α. Καντακίτου, πρῶην Διευθυντοῦ τοῦ ἐν Ἰασιῶ Ὑποπροξενείου, καὶ ὑποβάλλοντος τὰς ὁποίας τοῦ ἐζήτησε προφορικῶς ὁ κ. Πρόεδρος τῆς Ἐταιρίας πληροφορίας περὶ τῆς προσφορᾶς τοῦ ἐν Βασσαραβία Ι. Κ. Ρώμα, ἐξ ὧν συνάγεται ὅτι ὁ κύριος οὗτος, ὑποσχεθεὶς συμβολαιογραφικῶς κατὰ τὸ 1848, 650 δραχμὰς κατ' ἔτος ὑπὲρ τῶν ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων τῆς Ἑλλάδος, καὶ τὴν ποσότητα ταύτην πληρώσας ἅπαξ μόνον τότε, καὶ λαβὼν τὸ ἀργυροῦν τοῦ Σωτήρος παράσημον, ὑπὲρ τοῦ ὁποίου καὶ μόνον ἐπεδείξατο πατριωτισμοῦ ζῆλον, ὄχι μόνον τὰς δῶν δόσεις τῶν ἐφεξῆς ἐτῶν καθυστερεῖ, ἀλλὰ καὶ τὸ κτήμα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου, ὡς ἐγγύησιν δῆθεν τῆς δωρεᾶς τοῦ παραχωρηθέντος ὑπ' αὐτοῦ, ἐνέγραψε τὸ ἐν Ἰασιῶ Προξενεῖον ὑποθήκην, δὲν εἶναι ἰδικόν του, ἀλλὰ χήρας τινος Μολδαβῆς».

98. ΠΑΣ 17 Ἰουλίου 1851.

99. ΠΑΣ 22 Σεπτεμβρίου 1851.

100. ΠΑΣ 17 Μαΐου 1851.

101. ΠΣΑΕ 5 Νοεμβρίου 1850.

102. ΠΑΣ 17 Ἀπριλίου 1854.

103. Π. Καββαδία, *Ἱστορία τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας ἀπὸ τῆς ἐν ἔτει 1837 ἰδρύσεως αὐτῆς μέχρι τοῦ 1900* (Ἀθήνησιν 1900) 45.

104. ΑΑΕ 316/1855.

105. ΑΑΕ 316/1855.

106. ΠΣΑΕ 23 Ὀκτ. 1858· ΠΑΕ 1858-59, 23.

107. Ν. Δραγοῦμη, *Ἱστορικὰ ἀναμνήσεις* (Ερμῆς 1973) 168-170.

108. Π. Καββαδίας, ὀ.π. 46.

109. Ἀπομνημονεύματα 2, 410-411.

110. Τὸ ἔγγραφο δὲν βρίσκεται στὸ ἀρχεῖο τῆς Ἐταιρείας, πιθανῶς τὸ

κράτησε ο Πιπτάκης. Ἡ ἡμερομηνία τοῦ Καββαδία (σ. 52) 14 Ἰουλίου εἶναι λανθασμένη.

111. ΠΑΕ 1858-59, 2-3.

112. Ὑπ' ἀριθμ. 3939/ 21. 7. 1858.

113. ΑΕ 1987, 46-49.

114. Ὁ.π. 3.

115. ΠΣΑΕ 4 Αύγ. 1858.

116. ΠΣΑΕ 13 Αύγ. 1858.

117. ΠΣΑΕ 11 Αύγ. 1858.

118. ΠΣΑΕ 20 Αύγ. 1858.

119. ΠΣΑΕ 8 Ὀκτ. 1858· ΠΑΕ 1858-59, 12.

120. ΠΣΑΕ 9, 17, 23 Νοεμβ. 1858.

121. ΑΑΕ 135 29 Νοεμβ. 1858.

122. Ὁ.π. 53.

123. ΠΣΑΕ 9 Δεκ. 1858· ΠΑΕ 1858-59, 23-24. Παλαιότερα ἡ Ἐταιρεία ἐζήτησε ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας τὸν παρὰ τὸ Ἐησοεῖον οἰκίσκον, ὅπου ἦταν ἀποθηκευμένα κάποια ἐκμαγεῖα τῆς Ἐταιρείας, γιὰ νὰ τοποθετήσῃ τὸ ἀρχεῖο καὶ τὴ βιβλιοθήκη, ΑΑΕ 27| 27-8-1858.

124. ΠΣΑΕ 3 Μαρτίου 1859.

125. ΠΣΑΕ 18 Μαρτ. 1859.

126. ΠΣΑΕ 1 Σεπτ. 1858.

127. ΠΣΑΕ 7 Ἀπρ. 1859.

128. ΠΑΕ 1858 - 59, 9-14.

129. ΠΑΕ 1858-59, 14-19.

130. *Agora XIV* (Homer A. Thompson, R.E. Wycherley, *The Agora of Athens. The History, Shape and Uses of an Ancient City Center*, 1972) 111-114, 220-221 πίν. 110α, ὅπου ὕδατογραφία τοῦ J. J. Wolfensberger, τοῦ 1834.

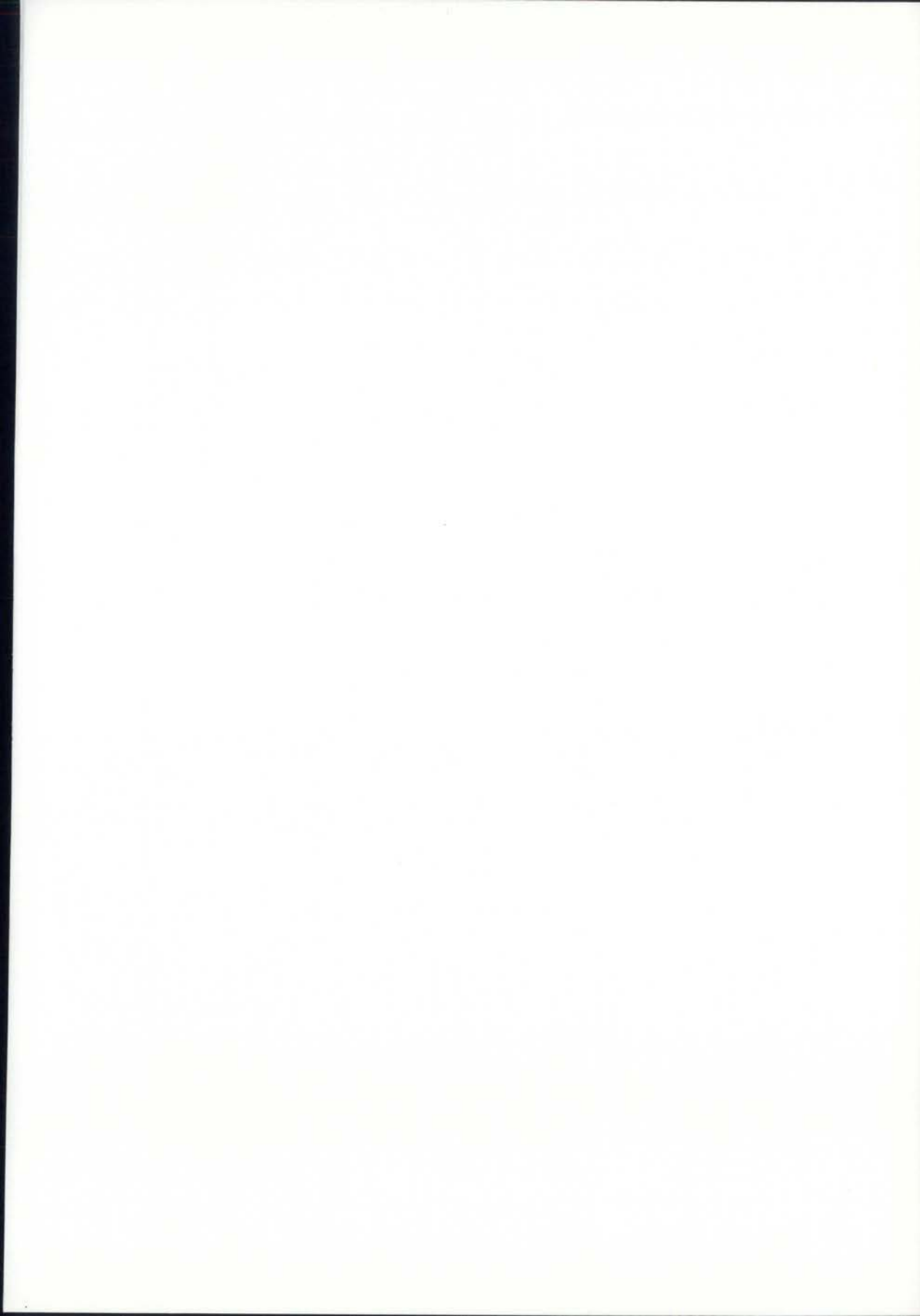
131. ΠΑΕ 1858-59, 20.

132. ΠΣΑΕ 18 Μαΐου 1859.

133. ΠΑΕ 1858-59, 22-23.

134. Ἰ. Τραυλοῦ, *Πολεοδομικὴ ἐξέλιξις τῶν Ἀθηνῶν*, 139-141.

135. ΠΑΕ 1858-59, 34-35.

ISSN 1105-7181
ISBN 978-960-8145-64-1